

2019
NYÁR

Gra mo fon

KLASSZIKUS
ÉS JAZZ

Vashegyi György

„Minden előadóművésznek a saját lelkiismeretével kell elszámolnia”

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ISSN 1416-1109

9 771416 110003 19002

900 Ft

bemutatja:

Művészeti vezetők:

BARÁTI KRISTÓF & VÁRDAI ISTVÁN

KAPOSFEST/X

2019/08/13-19/KAPOSVÁR

www.kaposfest.hu

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ESSZÉ / TANULMÁNY

A kamarazenei felvételekről – 1. rész (Ujházy László)	4	Körül köre Az Erkel Ferenc-díjas Kelemen László (Hózsza Zsófia)	18
Operavizit Berlinben (Lindner András)	8	Az egyetemes zenetörténet géniusza 120 éve született Duke Ellington (Márton Attila)	22
Polgárháború, baseball, jazz (Turi Gábor)	12		
A hallgatás művészete (Könyves Klaudia)	16		

INTERJÚ / MOZAIK

„Minden előadóművésznek a saját lelkiismeretével kell elszámolnia” Találkozás Vashegyi Györggyel (Hózsza Zsófia)	24	Forradalom Pozsonyból A Jánoska Ensemble (Gyenge Enikő)	36
Énekesek közt a legjobb technikus (Mesterházi Máté)	28	„Megtanítjuk a gyerekeket, hogy lehet jól zenét hallgatni” Bemutatkozik a Kokopelli Jazz Matiné (Bencsik Gyula)	40
Kortárs, kortársabb, legkortársabb Selmeczi György az öncsalás korszakáról, a folytonos újdonsággyártásról (Réfi Zsuzsanna)	32	Mozaik Zenei élet 2019 nyarán (Hózsza Zsófia)	46

RECENZÍÓ

Klasszikus zene és opera	54	Népzene	70
Jazz	66	Könyv	72

Gramofon – Klasszikus és Jazz
Zenei folyóirat
2019 nyár, XXIV. évfolyam 2. (128.) szám

Főszerkesztő és felelős kiadó: Retkes Attila Főszerkesztő-helyettes: Bércesi Barbara
Szerkesztő: Hózsza Zsófia Online szerkesztő: Józsa Botond

Állandó munkatársak: Balázs Miklós, Bencsik Gyula, Fittler Katalin, Gyenge Enikő, Kovács Ilona, Lehotka Ildikó, Lindner András, Márton Attila, Máté J. György, Mesterházi Máté, Pallai Péter, Réfi Zsuzsanna, Szentgally György, Tóth Endre, Turi Gábor, Ujházy László, Zay Balázs, Zípernovszky Kornél

Lapterv: Gál Krisztián/Leon Creativon Tervező szerkesztő: Kondor Anna

A lap szellemiségét gondozó Gramofon Kör tagjai: Hajdu Klára, Rosonczy-Kovács Mihály, Virágh András Gábor

A Gramofon Előfizetői Támogatói Kör elnöke: Beleznai László (Nagyatád)

Címlapon: Vashegyi György. Fotó: Wágner Csapó József

ISSN 1416-1109

Kiadó: Retkes Attila Kulturális Értékteremtő Kft.
H-1021 Budapest, Hűvösvölgyi út 54. V. ép. Levelezési cím: H-1282 Budapest, Pf. 68.

Előfizetés, kiadványrendelés, hirdetés: zene@gramofon.hu
Internetes folyóirat: www.gramofon.hu

Nyomás és kötés: Starkiss Nyomdaipari és Kereskedelmi Kft. – Budaörs
Megjelenik évszakkonként, ára: 900 forint.

A Gramofon támogatója: NKA
A Gramofon az ICMA nemzetközi zsűrijének tagja

Forrás: Musikgeschichte in Bildern (Heinrich Bessel, Werner Bachmann szerk.), IV. kötet. VEB Deutscher Verlag für Musik Leipzig.

 Ujházy László

A kamarazenei felvételekről – 1. rész

Eddigi írásainkban nagyon keveset szóltunk a kamarazenéről, mintha a hangfelvétel csupán a szimfonikus zenét jelentené. A hangtechnikai irodalom is csak ritkán foglalkozik e témakörrel, pedig egy vonósnégyes vagy fúvósoktett felvétele is kihívást jelent a hangmérnökök számára. Következő írásainkban most ezt igyekszünk pótolni, így először vázlatosan magával a műfaj történetével, majd a kamaratermekkel, s végül mindezek hangtechnikai vonatkozásaival foglalkozunk.

„...a kamarazene a legbiztosabb alapja a zenekultúrának, a legbiztosabb kritériuma valamely nép zenei műveltségének. A száztagú zenekarok talán hangosabban hirdetik a koncertteremben a zene hatalmát, de a kamaramuzsika a csillárfényes koncerttermekből belopódzik a polgári szobákba, s áthatja a muzsika szellemével a mindennapi életet...”

E szavakat Tóth Aladár 1927 októberében tette közzé a Pesti Naplóban, annak a díszelőadásnak alkalmából, amelyen Dohnányi Ernő 50. születésnapját többek között a Waldbauer-Kerpely vonósnégyes egy Dohnányi-mű előadásával ünnepelte. Gondolatai nagyszerűen utalnak a kamarazene eredeti jellemzőire: az otthoni környezet intimitására, a hangzás visszafogottságára.¹

Történeti visszatekintés

A kamarazene történetéről – mai ismereteink szerint – legkorábbi utalás 1555-ből való, amikor Nikola Vincentino² egyik írásában megkülönbözteti a *da cantare in camera* és a *da cantare in chiesa* műfaját, tehát az intimebb „szobai” és a reprezentatívabb templomi zenét. Az előbbi az udvari körök szórakoztatását szolgálta madrigálok, canzonák visszafogott, halk megszólaltatásával, míg az utóbbi az ünnepi alkalmak, templomok, színházak zenéjét jelentette. Ebből már eleve adódik a két csoport közötti hangerőkülönbség: a szükségszerűen hangosabb, harsányabb reprezentatív zenével szemben a kamarazene a maga jellemzően *canterà piano* (halkan éneklő) karakterével. Ennek megfelelően különbözik a megszólaltatás helyszíne, ahogyan Mattheson³ 1739-ben írja: „a kamarazene helyszínei a szobák és termek”. A korabeli dokumentumok azt is jelzik, hogy ezek a szobák és termek olykor díszes kialakításúak voltak, szép bútorokkal, a falakon pompás festményekkel. Bár a *házizene* megjelölés csak a korai 17. században jelent meg, a fennmaradt képi ábrázolások is tanúsítják, hogy az otthonokban már évszázadokkal korábban szóltak a hangszerek és szólt az ének, tehát a családi privát zenei tevékenység a mindennapok elengedhetetlen részét képezte. Valójában a kamarazene és a házizene megkülönböztetése olykor az erőltetett tudományosság benyomását kelti, s a kérdést tovább bonyolítja, hogy a szakirodalom egy része a jóval későbbi *szalonzenét* is ebbe a kategóriába sorolja.

A műfaj egykori jelentőségét mutatja, hogy a zeneszerzők titulálásában gyakran jelezték: az illető „kamaramuzsikus” vagy „udvari- és kamaraszerző”, ahogyan pl. Monteverdi a mantuai herceg szolgálatában is a „*maestro de la camera et la chiesa*” címet viselte.

A 18. században a kamarazene mind tartalmában, mind funkciójában jelentősen megváltozott. Johann Adolf Scheibe⁴ 1739-ben így ír: „Valójában azt nevezzük kamara-

Forrás: Musiikgeschichte in Bildern (Heinrich Besseler, Werner Bachmann szerk.), Ill. kötet. VEB Deutscher Verlag für Musik Leipzig.

zenének, amikor a zene az otthonok szobáiban, termeiben, vagy asztali zeneként szólal meg. De ide soroljuk a nyilvános esti zenét, s különösen valamennyi – akár kis, akár nagyobb együttesel előadott – privát zenét is.”

A műfaj napjainkra olyannyira kiteljesedett, hogy a szólóhangszeres művektől a vonósnégyesen, fúvósötösön, oktettekén keresztül műfajok sokaságát soroljuk ebbe a kategóriába. A kamaraegyüttes néhány fős létszámát messze túlhaladva létrejöttek a kamarazenekarok, kamara-kórusok, ám az igazsághoz hozzátartozik, hogy amit ma kamarazenekarnak tartunk, az Haydn és Mozart idejében még inkább szimfonikus zenekar volt, s e szemléleti változásban az egyre nagyobb hangversenytermek is jelentős szerepet játszottak. Itt feltétlenül meg kell említenünk a dal műfaját, amely Magyarországon sajnos igen gyéren jelenik meg a hangversenyéletben, olyannyira, hogy a „dal” már csak keveseknek juttatja eszébe pl. Schubert csodaszép dalciklusait. Pedig a dal talán a legszemélyesebb, legbensőségesebb kamaraműfaj.

A 20. században a házi zenei tevékenység veszített jelentőségéből. A lakókörnyezetek zajviszonyai egyre romlottak, a csendes, zavartalan intimitás a múlté lett. Míg régen egy enteriőrön szinte elmaradhatatlanok voltak a szebbnél szebb hangszerek, a mai festményeken azok helyett inkább

Forrás: Musikgeschichte in Bildern (Heinrich Besseler, Werner Bachmann szerk.), III. kötet. VEB Deutscher Verlag für Musik Leipzig.

hangszórók, monitorok lennének láthatók. A zeneszobát felváltotta a „médiaszoba”, hiszen a hangfelvétel megjelenésével a zene iránti lelkesedés egyre inkább a hanglemezek gyűjtésében nyilvánult meg, mely a technikai fejlődés következtében mára letöltés-gyűjtéssé alakult át.

A szalonzene

Valamennyi zenei műfaj között talán a szalonzene a legellentmondásosabb, hiszen már maga a „szalon” megjelölés is sugall egyfajta polgári dekadenciát. Nem véletlen, hiszen a műfaj kiindulási helye a 18. századi Franciaország, ahol a szalonok zenéje a fennhéjzás és hívalkodás egyik eszközeként inkább a teázás, társas együttlét akusztikai háttere volt. E műfaj idővel kiteljesedett: a kaszinók, vendéglátóhelyek, a nevesebb fürdőhelyek, és a némafilm korában a színvonalasabb filmszínházak zenéje mind ebbe sorolható, s csak az elektromos hangszerek, a hangfelvételek és a hangosfilm terjedésével veszített jelentőségéből. Ugyanakkor e műfajnak egy másik elágazása is megfigyelhető, hiszen a szalonok nélkül feltehetően számos Liszt opera-parafrazissal és Chopin-művel lennének szegényebbek. A szalonok az értelmiség fontos találkozóhelyei is voltak, nem véletlen, hogy pl. Széchenyi István sokat tett a pesti szalonélet fellendítéséért. Sőt – mint sorozatunk előző írásában is olvashatták – a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara is egy szalonzenekar kibővítéseként jött létre, melyben az akkori Zeneakadémia tanári kara tevékenyen közreműködött.

A lanttól a zongoráig

Mivel a középkorban és a reneszánszban a későbbi értelemben vett hangszerelés még nem létezett, – tehát a fennmaradt kottaanyagok nem adnak felvilágosítást az alkalmazott hangszerekről, – a kutatók elsősorban a valóságos zenei tevékenységet ábrázoló képeket hívják segítségül. Ezek alapján egyértelmű, hogy e korszakok házi zenéjének sztárhangszere a lant volt. Viszonylag gyakori még a klavikord és a virginál, valamint a további húros és ajkaspíjlelő hangszerek, elsősorban a gambák és blockflöték. A felsorolásból is kitűnik, hogy alapvetően halk hangszerekről van szó, a kor hangosabb alta⁵ hangszerei, mint a pommer és a harsona inkább az előkelőségek ünnepi alkalmain (menyegzők, táncok) és szabadtéren szólaltak meg.

Időben a barokk felé közeledve a lant mellett egyre nagyobb szerepet kapott a csembaló, mint a korabeli együttesek központi hangszere, ám a legdöntőbb változást a klasszikumban kiteljesedő zongora megjelenése jelentette. Kb. 1760-ban indult el az a folyamat, melynek során a kalapácszongora kiszorította a csembalót és lantot, s ennek nyomán azóta is vezető szerepet tölt be a házi- és kamarazeneben.

A zongora a 19. században már a polgári élet egyik szimbóluma volt. Szinte valamennyi, kicsit is tehetősebb otthonban megtalálható volt a hangszer, melyen a gyerekek játszani tanultak. 1845 táján Bécsben 107 zongorakészítő működött, és persze nagy keletjük volt a zongorahangolóknak, hiszen a

korai fakeretes zongorák – különösen a lakóhelyiségek igen változó klímaviszonyai mellett – könnyen elhangolódtak.

A hangszerkészítők a szerényebb lakásviszonyokra is gondoltak: egyre-másra születtek olyan zongorajellegű hangszerek, melyek kisebb méretekben próbálták megvalósítani (inkább csak imitálni) a zongorahangot. E kísérletek közül csak az 1811-ben megjelent pianínó mutatkozott életképesnek.

Mai gondolkodásunk szerint különös, hogy a 19. században a zongorát kifejezetten nőies hangszernek tartották. E felfogásról számos korabeli kép (sőt még karikatúra is) tanúskodik, no meg írók, zeneszerzők – olykor kissé gunyoros – írásai is megemlítik a zongorázó hölgyeket (pl. Heine: „Jaj! A szomszédságomban lakó hölgyek e pillanatban ...éppen egy két balkézre írott briliáns morceau-t játszanak”). A vonósnégyest ugyanakkor kifejezetten férfiasnak tartották. (Egy kifejezetten nőknek szóló lapban még azt is le merték írni, hogy a fúvós hangszerek ellentmondanak a kisebb női tudóknak és magának a nőiességnek.)

A zongorák – a viszonylagos tömegtermelés ellenére – nem voltak olcsók, szükség volt tehát egy olyan hangszerre, amely a házi zenében hasonlóan alkalmas önálló és kísérő szerepre is. A 19. században így igen gyorsan elterjedt a gitár, melynek népszerűsége a mai napig töretlen. Megjelenése után a zenetanárok jellemzően „zongora-, gitár-, és énektanár”-ként hirdették magukat.

A cikkben bemutatott képekről

1. kép (4. oldal): A házi zenei tevékenységről ránk maradt ábrázolások között az egyik legérzékenyebb s legkifejezőbb a holland zsánerfestő: Michael Versteeght festménye. A kép meghitt családi hangulatot áraszt, az otthon zavartalan csendjében, az este barnás hangulatában, a gyertya lágy megvilágításában a két énekhangot mintha magunk is hallanánk. Azokat a régi időket idézi fel, amikor az esti közös zenélés és az ima még szorosan összekapcsolódott. Vajon egy örökre letűnt, visszahozhatatlan korszak emlékét láthatjuk? (Amsterdam, Rijksmuseum, 1830 k.)

A 2. kép (5. oldal) a középkori házimuzsika egyik szép emléke. Az öltözékek, a díszes csillár és az építészeti kialakítás arra utal, hogy a képen a hárfát és a lantot előkelő fiatalok szólaltatják meg. (Israel von Meckenem rézmetszete, 1490 k., Bécs, Nemzeti Könyvtár)

3. kép (6. oldal): Ez a 16. századi festmény azt bizonyítja, hogy abban az időben a házi zenét olykor nyilvános keretek között is művelték. A képen a harsányan éneklő bolond mellett egy lant, egy ciszter és egy (balos tartású) harántfuvola látható, az „alaphangot” ugyanakkor a képből szemérmesen kitekintő kurtizánok adják. (Jan Massis olajfestménye, Stockholm, Nemzeti Múzeum.)

Forrás: Musikgeschichte in Bildern (Heinrich Besseler, Werner Bachmann szerk.), IV. kötet, VEB Deutscher Verlag für Musik Leipzig.

A 4. képen (7. oldal) hat muzsikust és egy énekes fiút láthatunk. Mivel évszázadokon át nem volt szabványos pódiumültetés (hiszen valójában pódium sem volt), a zenészek egy asztalt ültek körbe, mely egyben a kottaállványok szerepét is betöltötte. A hangszerek pontosan nem azonosíthatók be, a legbiztosabb a lant és a gamba. A környezet igen reprezentatív, a háziak gazdagságáról árulkodik, s a falakon látható festmények alapján még az is elképzelhető, hogy a helyszín egy korabeli műgyűjtő rezidenciája. (Olaj, vászon. Drezda, Gemäldegalerie, a kép festőjének személye kérdéses.)

***

Miután írásunkban vázlatosan a házi- és kamarazene múltját vázoltuk fel, következő számunkban a téma folytatásaképpen a kamarazene tipikus helyszíneit mutatjuk be olvasóinknak.

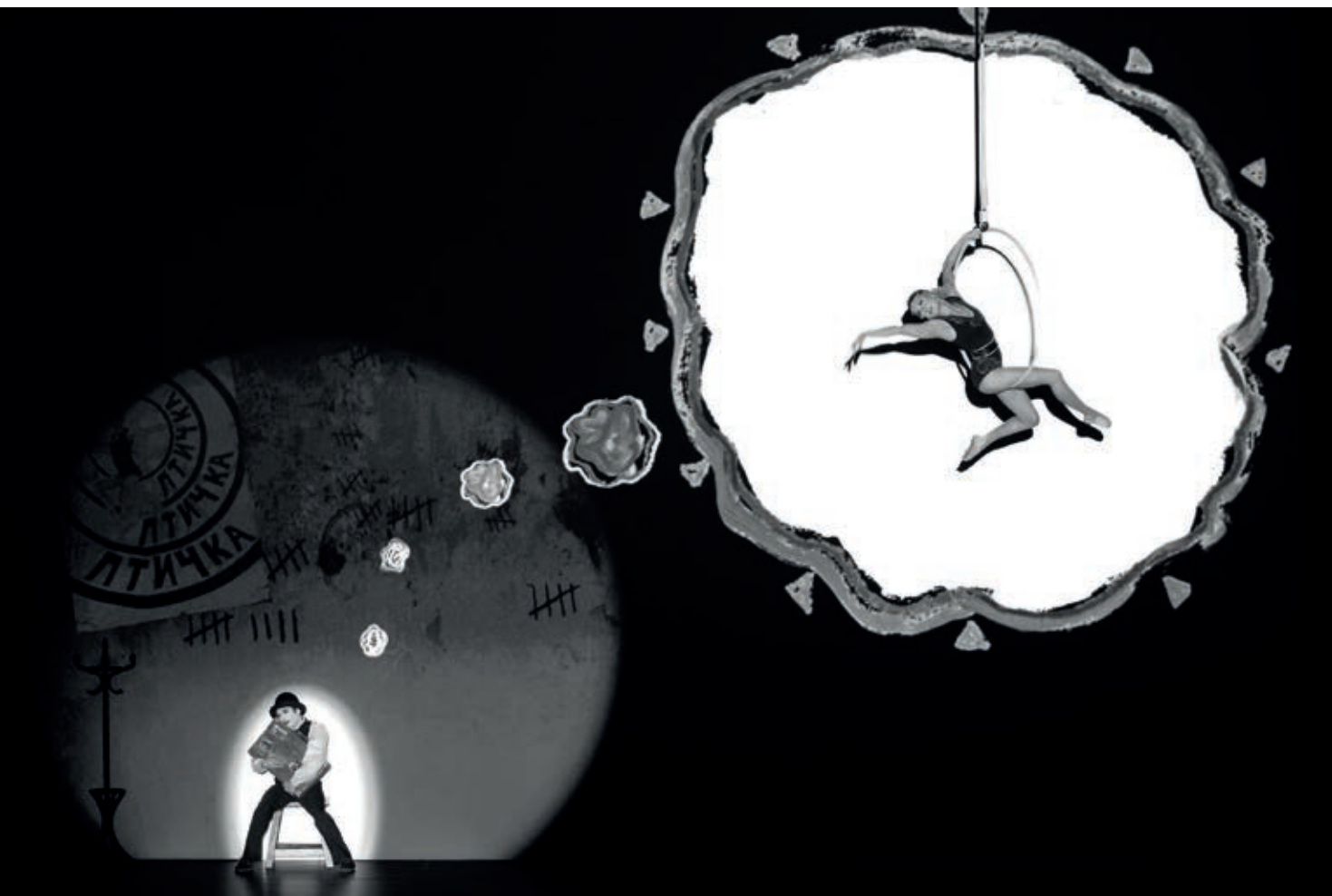
¹ Tóth Aladár (1898–1968) zenetörténész, zenekritikus. Az idézetet közreadja Kusz Veronika a Dohnányi vonósnégyeseit tartalmazó CD kísérőfüzetében. (Rózsavölgyi Társaság, 2017.)

² Nicola Vicentino (1511-1575/1576) reneszánsz zeneszerző, zeneteoretikus, az oktávonként 24 fokot tartalmazó archicembalo feltalálója.

³ Johann Mattheson (1681-1764) német zeneszerző, orgonaművész, zeneteoretikus.

⁴ Johann Adolf Scheibe (1708-1776) német zeneszerző, zenetörténész.

⁵ A középkorban és reneszánszban a hangszereket főként hangerősségük szerint csoportosították. A gyakori „alta” megjelölés egyértelműen a hangos hangszerekre utal, megkülönböztetésül a házi zenében használt halk hangszerektől. Az alta ófrancia megfelelője az „haut”, innen ered pl. az oboa későbbi elnevezése: hautbois, azaz magas fa.

Részlet a Petruska berlini előadásából. © Iko Freese

 Lindner András

Operavizit Berlinben

Három tekintélyes operaházával Berlin ma is vitán felül a műfaj Mekkája. A Staatsoper, a Deutsche Oper és a Komische Oper ritkán látható darabok műsorra tűzésével, újszerű rendezésekkel, továbbá jeles énekesek szerepeltetése mellett fiatal tehetségek bemutatásával már hosszú ideje kínál színvonalas estéket az opera szerelmeseinek.

Ezúttal két operaházban öt előadást tekintettem meg áprilisban, a szerzők sora Händeltől Wagneren és Puccinin át Ravelig, Sztravinszkijig, illetve Prokofjevig terjedt. Utóbbi *Eljegyzés a kolostorban* című lírai vígoperájának premierje a Staatsoperben jó alkalmat kínált az énekeseknek az örömteli játékosságra. A librettót későbbi második feleségével, Mira Mendelsonnal közösen jegyző komponista Richard Brinsley Sheridan író költő *La Duenna* című komédiájára építette a szöveget. „*A művet 1940-ben ismertem meg, elbűvölt a benne rejlő finom humor, az elvárászoló líra, a személyek éles jellemrajza, a cselekmény dinamikája, amely lebilincselően van felépítve*” – beszélt fellelkesülve a darabról anno Prokofjev és hozzátette, hogy operája „*olyan lesz, mint egy finom pezsgő Mozart és Rossini stílusában!*” A sors azonban – mint Prokofjev sok más kompozíciója esetében – közbeszólt, és az 1941-re tervezett ősbemutatót a világháború miatt egészen 1946-ig kellett halogatni. Prokofjevnek amúgy sem volt sok szerencséje az operáival, nem lettek átütő erejű, tartós sikert hozó darabok, mert hol a szerződő színházakkal vagy rendezőkkel, hol pedig a szűk látókörű, gonosz és arrogáns sztálini bürokrátákkal gyűlt meg a baja.

A mostani berlini produkció rendezője, Dimitrij Csernyakov terápiais összejevetelt rendezett a darabból mániákus operakedvelőknek, olyanoknak, akik az opera iránti határtalan lelkesedésük miatt már képtelenek a normális életre. A nyolc énekes dolga, hogy egy mindössze mozdítható nézőtéri székekkel telezsúfolt (terápiais) teremben egy moderátor közreműködésével kitaláljanak egy operát. Az opera női szereplői egy fátyollal változtatják identitásukat, a színpad történéseit pedig egy moderátor folyamatosan írja egy fehér táblára. Egyik szereplő középre áll és előad egy arioszerű monológot, mások egy vitát vagy szerelmi duettet produkálnak, akár egy valós csoportterápiában. A zene pedig egyértelműen Prokofjevé, még akkor is, ha szép számmal hallhatók benne Mozartra és Rossinire utaló jelek, vagy ha a sok helyen alkalmazott kromatika többeket leginkább Max Regerre emlékeztet. A partitúra jellegzetessége a harmóniákból kikacsintó, Prokofjevre jellemző hangok is, amelyek – miközben a dallamvonulatokat diszsonánsan színezik – a meghatározó tonális struktúrát sosem kérdőjelezzik meg. „*Nincs sok ária az operában, inkább ariosókat találni, leginkább pedig együtteseket*” – meséli a műsorfüzetben a főszereplő Don Jeromét pazarul alakító Stephan Rügamer német tenorista. Prokofjev operája tanulmány lehetne a szavak és hangok, nyelvi, illetve zenei kifejezések mesteri összehangolására. Nála a recitativók organikusán mennek át ariosókba, a komikum pedig lírába – ezt már Detlef Giese, a Staatsoper dramaturgja állapítja meg a kísérő füzetben.

Az opera cselekménye szerint egy elszegényedett nemes (Don Jerome) szeretne társulni egy halkereskedő (Mendoza) jól menő üzletéhez, ezért, hogy megerősítse

elhatározásának komolyságát, megígéri, hogy hozzáadja a leányát (Luisa), aki azonban egy szegény fiúba (Don Antonio) szerelmes. Luisa dajkája és nevelőnője (Duenna) hamar kieszel egy tervet, ruhát cserél a leánnyal, így Luisa az ő öltözékében el is menekül, Mendozára pedig marad a dajka. Hogy teljes legyen a boldog befejezés, a kolostorban Luisa és Antonio mellett harmadik párként Luisa bátyja (Ferdinand) is eljegyzi szerelmét, egy dús-gazdag Clarát. A librettó nem könnyen követhető fordulatai között üdítő a két buffó karakter duettje és Don Jerome tragikomikus szólója is, amelyben az apa arról panaszkodik, mennyire nehéz egy házasságra érett korú leánnyal boldogulni. Vérbeli buffó basszus szerep Mendozáé is, leginkább Mozart Ozminjához vagy Rossini Bartolójához hasonlatos. A lírai hangokat ugyanakkor a két szerelmespár, Luisa és Antonio, illetve Clara és Ferdinand finomra hangolt szólamai biztosítják.

Nemcsak a szellemes zene, az énekesek is magukkal ragadtak. Közülük is leginkább a 2013-as Operalia énekverseny győztese, az orosz-osztrák Aida Garifullina, aki amúgy a Prokofjev-operasorozat előadásai közben beugráásával megmentette az áriaestjét lemondó Anna Netrebko koncertjét is. Itt szoknyában, blúzban és fehér harisnyában, szemüveges jó leányként bűvölt el hangjával és temperamentumos színpadi játékával. Jövőre Bécsben Mimiként, Párizsban pedig a *Traviata* címszerepében debütál majd. A szereplőgárda legnagyobb híressége Violeta Urmana volt, akinek rendkívül szép mezzo hangja most is elbűvölt. Bár az ukrán Bogdan Volkov nem ért fel hozzájuk, lírai tenorja mégis szépen szárnyalt a magasságokban. Egyenrangú partnere volt a legjobbaknak az orosz mezzoszoprán, Anna Gorjacsova Claraként, a horvát Goran Jurić és a már említett Stephan Rügamer is. Utóbbi ráadásul önálló produkciókban is bemutatkozott: a harmadik felvonás elején ő játszotta a trombitaszólót, az opera fináléjában pedig a harangjátékot helyettesítő fémtalpas poharak bravúros megszólaltatásával babonázta meg a publikumot.

A színházat 1992 óta főzeneigazgatóként vezető Daniel Barenboim vezényelte Prokofjev operáját, mint ahogy az Unter den Lindenen található Staatsoper másik előadását, minden nagyobb német dalszínház kötelező programdarabját, Richard Wagner vígoperáját is. *A nürnbergi mesterdalnok* nyitánya már délután 4 órakor felcsendült és két beiktatott szünettel messze az éjszakába nyúlva, hat órán át szólt Wagner zenéje. A teltházas előadásra az április közepén tíz napon át tartó Ünnepi Napok (Festtage) keretében került sor, és a két produkció közül ezt éreztem egységesebbnek.

Amikor az 1840-es évek közepén az opera komponálásának ötlete megszületett Wagnerben, még nem járhatott a fejében, hogy monumentális ünnepi operát írjon. Helyette könnyed komédiára gondolt és persze arra, hogy

A nürnbergi mesterdálnokok jelenete. © Bernd Uhlig

mint a *Tannhäuser*ben, itt is a művészetről és művészekről szóló reflexiók álljanak a középpontban. Több mint két évtizeddel később aztán meg is született a végleges partitúra, amely az 1868 júniusi müncheni ősbemutató óta az európai zenés színházak elmaradhatatlan repertoárdarabja.

Andrea Moses rendezésében a német zászló a mesterembereket szimbolizálja. Korántsem véletlenül tartja, mint egy eskütételnél Pogner a kezében, miközben kihirdeti, hogy egyedül a dálnokverseny győztese nyerheti el Éva leánya kezét. És amikor Stolzingi Walther szabadjára engedi ellenérzéseit a hagyományokhoz csökönnyösen ragaszkodó mesterekkel szemben, ő is ezt a zászlót vágja dühében a földhöz. Az énekverseny helyszínén is kizárólag a mesterek viselik a trikolor válszalagot, így aztán Moses olvasatában leegyszerűsítve Németország egyenlő lesz a nürnbergi mesterekkel.

A második felvonásban viszont akár egy mai sporteseményen, hatalmas névtáblák hirdetik a „szponzorok”, Pogner és Sachs nevét. A bajkeverő írnok, Beckmesser személye Johannes Martin Kränzle parádés alakításában pedig – más rendezésekkel szemben – korántsem a nevetség tárgya, határozott fellépése képes érzékeltetni, hogy nincs egyedül, és amikor a versenyen felsülve kénytelen elsomfordálni, mintha üzenne is a többieknek: „vigyázzatok, még visszatérek!”.

Az előadás újszerű rendezői megoldásai egyikeként a szokásos suszterjelenet helyett egy könyvekkel zsúfolt szobában látjuk Sachsot, ami a cipészdálnok intellektuális lényét igyekszik kidomborítani, és ehelyütt az Évába szerelmes férfit is, aki – ugyancsak ritkán látható módon – nem egy homlokra adott, hanem egy igazi csókkal nyilvánítja ki a szeretett nő iránt táplált mély érzéseit.

Wolfgang Koch ma vitán felül az egyik legkiválóbb Hans Sachs az operaszínpadon nemcsak nagyszerű énekesi teljesítménye, hanem példaértékű szövegmondása okán is. Gyönyörű legatókkal tolmácsolta a híres orgonamonológót. Burkhard Fritz hősi színezetű tenorjával remek partnere volt Waltherként a megkapóan szép szopránhangot birtokló Julia Kleiternek. Az előadás csattanója azonban a mesterek csapata volt: nyugdíjas korú egykori énekessztárok vonultak itt fel és énekeltek jutalomjátékként néhány taktusos szerepeiket, élükön a rangidős, 95 esztendő, botjára támaszkodó Franz Mazurával, de ott volt Siegfried Jerusalem és Reiner Goldberg is, Pogner jelmezében pedig érezhető örömmel aratta le a tapsokat a már sokszor visszavonult, de a színpadtól elszakadni képtelen Matti Salminen is.

Wagner operáját is Daniel Barenboim vezényelte biztos kézzel a Staatskapelle élén, és a mindkét előadás végén felhangzó zajos ünneplés egyértelműen azt üzenete számomra, hogy mielőbb megoldást kellene találni a zenekari tagok és a neves karmester korántsem felhőtlen viszonyára. Több muzsikusi ugyanis jelezte, hogy a 77 esztendő dirigens gyakori dühkitörései és őket megalázó vezetői stílusa nem elfogadható a számukra.

A „Barenboim birodalom”-tól alig néhány száz méterre fekvő Komische Operben került sor a *Poros*, Händel ritkán játszott barokk operájának premierjére, Susanne Felicitas Wolf jóvoltából német nyelven. A műsorfüzetben a szinopszist nemcsak világnyelveken, hanem törökül is megfogalmazták – ezek szerint komolyan számítanak a házban a Németországban élő és idelátogató törökökre is közönségként. Tizenöt éves generálpauza után tért ide vissza az operarendezők doyenje, a 83 esztendő legendás Harry Kupfer. Hans Schavernoch mesés színpadképei, a buja

indiai dzsungelerdő hiteles háttérként szolgáltak a történethez. Az antik idők jelentős hódítójának számító Nagy Sándor életét Pietro Metastasio is megénekelte, és több komponista mellett ez szolgált alapul az 1731-ben bemutatott zenedrámához is. Händel jól ismerte énekeseit, operájának főszereplői hús-vér emberek – hangsúlyozza Kupfer.

A rendező a 18. század elejére, a brit gyarmatosítás idejére helyezte a cselekményt, amihez Yan Tax, holland jelmeztervező khaki ruhákba és trópusi sisakokba öltöztette a gyarmatosítókat, az indiaiakat pedig helyi viseletbe. Őket mély férfihangok, az angol korona főtisztjét, Sir Alexandert pedig kontratenor szólaltatta meg. Ebben a verzióban utóbbi emelkedett főszereplővé Poros, az indiai király helyett. A kötelező szerelmi szál miatt egy másik indiai birodalom királynőjeként színre lépett az operában a minden férfit megbolondító Mahamaya is. A hatalomról és féltékenységről szóló kamaradarabban a hadviselés művészete éppolyan fontos, mint a csábításé, bár a harmadik felvonásban a lamentók és panaszdalok sora némileg egysíkúvá tette a pazar zenét.

Alexander mindenkinek megbocsátó jóságos természete folytán boldog fináléval (*lieto fine*) zárul az opera, emögött azonban – magyarázza a rendező –, ravaszság húzódik meg. Mert Porost legyőzi ugyan a túlerő, de a brit parancsnok meghagyja az országgrész urának, még a szerelmétől sem szakítja el, azért, hogy utóbb szövetségesre leljen benne, aki a jövőben már az angolok oldalán áll majd. Ez történt a valóságban is: a kereskedelmi kapcsolatok révén az indiai területek lépésről-lépésre kerültek brit fennhatóság alá, míg aztán 1876-ban Viktória királynő India császárnője is lett.

A barokk kor előadásai merőben különböztek a mai színházi szokásoktól – hívta fel a figyelmet Jörg Halubek dirigens. Az énekesek gyertyafény övezte emelvényen álltak és énekeltek a közönségnek, a színházi játék csupán az énekben és a gesztusokban jelent meg, mai értelemben vett rendezésről nem is beszélhetünk. A színpadképek sematikusak voltak, ugyanaz a kert például több operában is látható volt. Az énekesek virtuozitása volt a döntő, amit a publikum megbabonázva csodált. Az ovációval fogadott áriákat a premierek után külön is kinyomtatták, mint manapság a popzenében, és ellátták az ünnepelt énekesek nevével is, miközben a darab címe és a zeneszerző neve sokszor nem is szerepelt a kottán.

A Komische Oper nem a sztárookra, hanem az egységes ensemble-re épít, a főszereplőket mégis hosszan ünnepelte a publikum. A hármából kiemelkedett az Alexandert megformáló kontratenor, Eric Jurenas, de Ruzan Mantashyan (Mahamaya) és az operaház oszlopos baritonja, Dominik Köninger is megérdemelték az ovációt.

Stravinsky *Petruska* burkeszkjének és Ravel *A gyermek és a varázslat* című lírai fantáziájának összekapcsolása egy estére remek ötletnek bizonyult. A két zeneszerző 1910-ben találkozott a *Tűzmadár* ősbemutatóján, és nyomban kialakult bennük a kölcsönös rokonszenv. Három évvel később Clarensben már együtt dolgoztak Muszorgszkij *Hovanscsinájának* előadható verzióján, később pedig Párizsban is sokszor összefutottak, ahol ismert szalonok vendégei voltak. Ravel a maga darabját több zenei korszak stílusából alkotott elegynek titulálta. Hasonlóság a két mű között, hogy Ravel lírai egyfelvonásosában a tárgyakban, a *Petruskában* pedig a bábukban rejlenek a pozitív emberi érzések, tulajdonságok – nem pedig magukban az emberekben. Stravinsky művében a Suzanne Andrade, Esme Appleton és Paul Barritt vezette, 1927 címet viselő kiváló brit színházi csapat filmet, animációt, színházi játékot, cirkuszi akrobatikát és táncot gyúrt össze és tálalt úgy, hogy pillanatnyi pihenőt sem hagyott a nézőnek. A címszerepben a chaplini mozdulatokkal operáló Tiago Alexandre Fonseca brillírozott, miközben „bábutársai”, Pauliina Räsänen és Slava Volkov élő cirkuszi attrakciókat prezentáltak az operaszínpadon.

Ravel gyermekoperájában a megrongált tárgyak, a falióra, a teáskanna, a székek és az állatok, a fehér és a fekete cica, a bagoly, a csalogány és a mókus láznak a szófogatlan gyerekekkel szemben, aki „Dühös és szabad vagyok!” kiáltózással randalíroz a szobájában, megrongálja a kakukkos órát, letépi a tapétát, húzogatja a macskák farkát. Csak akkor lesz nyugalom a szobában, amikor a tárgyak látják, hogy a gyermek gondozásába veszi a sebesült mókust. Ez a kulcsfontosságú jelenet azonban – ismeretlen okokból – nem kapott hangsúlyt a rendezésben. Az énekesek legtöbbször a színpad mögül énekeltek, akárcsak a gyermekkar. Kimagaslott közülük a hercegnő, a Nap és a csalogány szólamát is megformáló Georgina Melville szoprán. A gyermeket Emily Edmonds és dublőrje alakította.

A világon legtöbbet játszott operák listáján hetedik helyre sorolt *Bohémélet* előadása vegyes érzéseket keltett bennem. Zavart a különös látvány is: a Mimit amúgy kiváló énekesi teljesítménnyel alakító amerikai szopránt, a 28 esztendőes Heather Engebretson feltűnően alacsony termettel áldotta meg a sors, a hölgy így a délceg Jonathan Tetelman (Rodolphe) mellett kissé komikusan festett. A rendező Barrie Kosky több részletet is megváltoztatott a darabban. Kihagyta például Benoit jelenetét, csupán egy kalap jelképezte a háziurat, Marcel pedig nem festő volt, hanem fotós, melynek okán fekete-fehér párizsi képek fedték a kulisszát. De Koskynál a halál is különös módon volt jelen. A nagybeteg leányt ugyanis egyszerűen hátrahagyták a manzard szobában bohém barátai, így aztán Mimi a színpad közepére helyezett székre kuporodva, teljes magányban távozott az élők világából.

Ken Burns. Forrás: Gramofon – archív

 Turi Gábor

Polgárháború, baseball, jazz

A jazzről valaha készült legnagyobb szabású audiovizuális vállalkozás Ken Burns Jazz című tízrészes, tizenkilenc órás dokumentumfilm-sorozata, amely az amerikai PBS tévécsatorna megrendelésére a közszolgálati hálózatban került közönség elé 2000-ben. A munka azért érdemes megkülönböztetett figyelemre, mert bemutatása nagy hullámokat vert, beszédtema lett, és ráirányította a figyelmet a perifériára sodródott jazz-zenére.

A hárommilliárd dollárból hat év ráfordításával készült munka méreteit jól érzékelteti, hogy 2400 fotót és 2000 filmrészletet használtak fel hozzá, és összesen 497 zenei betét hangzik fel benne. A General Motors által támogatott sorozat megjelenését széles körű hírverés kísérte, a vetítéssel egy időben 22 önálló CD, továbbá ötlemezes áttekintő és egylemezes „legjava” válogatás került a boltokba. Az alkotótárs, Geoffrey C. Ward szövege *Jazz: A History of America's Music* címmel könyv formájában is megjelent. Azok, akik elmulasztották megnézni vagy felvenni, videón vagy DVD-n megvásárolhatták a sorozatot. Mindehhez a szöveg alapján kidolgozott tananyag is társult, amelyet országshozta 75 000 tanárhoz juttattak el.

A film vetítését átfogó médiakampány előzte meg, amihez az amerikai gyakorlat szerint nem utólagos kritikákkal, hanem felvezető írásokkal és elemzésekkel az országos és helyi lapok is hozzájárultak. A szerzők között szakértők épp úgy akadtak, mint a jazzhez bevallottan nem értő, a kultúrával általánosságban foglalkozó újságírók és tévékritikusok. Voltak lapok, amelyek visszatérően, a sorozatot záró szerkesztőségi kommentárban is foglalkoztak a kiemelt fontosságúnak minősített témával. A vélemények felérnek egyfajta társadalomlélektani diagnózissal: kirajzolódik belőlük az amerikai önképe, örökségükhöz, kulturális teljesítményükhöz és a demokrácia alapjait képező értékekhez fűződő viszonya. Az alábbi áttekintésben napilapok, a Boston Globe, a Wall Street Journal, a San Francisco Chronicle, a Christian Science Monitor, a Washington Post, az Arizona Republic, a Los Angeles Times, a Chicago Tribune, a Baltimore Sun, a Dallas Morning News, a Denver Post, a Washington Times, a Saint Louis Post-Dispatch, a Detroit Free Press, a Minneapolis Star Tribune, a Kansas City Star, a New York Times és a New Orleans Time-Picayune hasábjain megjelent írások lényeges megállapításait foglaljuk össze.

Mint szinte minden forrás megállapítja, az amerikai történelem és kultúra toposzainak bemutatására szakosodott Ken Burnsnek nem ez az első jelentős sorozata.

A Jazz a polgárháború történetét feldolgozó és a baseball-jelenséget körbejáró trilógia harmadik, záró darabja.

A téma a korábbiakhoz hasonlóan az amerikai mentalitás és gondolkodásmód metaforájaként jelenik meg a rendező felfogásában. Burns nem tagadja, hogy korábban kevés ismerete volt erről a zenéről, ami alapot ad bírálóinak ahhoz, hogy szakértelmét és jogosultságát megkérdőjelezzék. Nem meglepő, hogy ebben az egyébként is tamaskodó szakírók ütik meg a legkeményebb hangot. De még a film erényeit kiemelő tévékritikusok is úgy látják, hogy ez az alkotás minden értéke ellenére sem éri el az előző kettő, különösen a polgárháborús sorozat színvonalát. Igaz, teszik hozzá megengedően, azok drámaibb hatású, tágabb érvényű témák feldolgozására vállalkoztak.

Burns a védjegyévé vált módszerrel dolgozott: eredeti fényképek, filmbejátszások, zenék, 23 szakteknitely (többek között Gerald Early, Gary Giddins, Stanley Crouch, Albert Murray) és 52 muzikus (első számú tanácsadóként Wynton Marsalis, mások között Lester Bowie, Doc Cheatham, Milt Hinton, Joe Lovano, Stan Levey, Branford Marsalis, Cassandra Wilson, Artie Shaw, Harry Connick, Jr.) megszólaltatásával időrendben tekinti át a jazz történetét és fontosabb előadóinak életművét. Nyilatkozataiban a rendező egyértelművé teszi, hogy a filmet nem a beavottaknak, hanem a legszélesebb nézőközönségnek készítette. Nem tagadja, hogy a témát eszköznek tekinti az ország huszadik századi társadalomtörténetének bemutatására. A jazzt Amerika „hangsávjának” nevezi, abban a demokrácia megtestesülését, az improvizációban az individualizmus kifejeződését, az egyéni megnyilvánulások és a csoportdinamika kettősségében az amerikai lélek kivételést látja. Ez magyarázza a film olykor költői hangvételét és emelkedett tónusát. Általános vélekedés szerint a leghatásosabb jelenetek az 1930/40-es évek swing-korszakának hangulatát érzékletesen visszaadó részek. Nem véletlenül: a jazz akkor jutott népszerűsége csúcsaira, és Amerika tánczenéjeként az egész világot meghódította.

Természetes, hogy az alkotás különböző megítéléseket, olykor homlokegyenest ellenkező vélekedéseket váltott ki. A jazz az említett évtizedeket leszámítva soha nem tartozott az amerikai kultúra fő sodrába, nem része az általános műveltségnek, a társadalom mindig mostohagyerekként kezelte, és ma is sok millió amerikai van, aki először találkozik Charlie Parker vagy Cassandra Wilson zenéjével – érvelnek többen. Mások ezzel szemben Gerald Early társadalomtudós filmbeli jóslatára hivatkoznak, miszerint ezer év múlva Amerikára három dolog: az alkotmány, a baseball és a jazz miatt emlékezik majd az utókor. A jazz Amerika klasszikus zenéje – nyomatékosítja az állítást az egyik elemző. A jazz legfontosabb jellemzője, az improvizáció Amerika földjének meghódításában is szerepet játszott – von történelmi párhuzamot a másik. A rabszolgák alkalmazkodó- és rögtönzőképességük révén voltak képesek életben maradni kisemmizett, jogfosztott helyzetükben – hivatkozik a harmadik Wynton Marsalis filmbeli tételére. Az improvizáció a feketék kreativitását lebecsülő, a jazzt ösztönös, igénytelen előadásmódnak tartó fehérek körében sokáig nem talált kellő méltánylásra – árnyalja a képet a negyedik.

Az ilyen átfogó feldolgozások kiemeléseit, hangsúlyait óhatatlanul a szerző(k) értékrendje határozza meg. Enciklopédikus áttekintés helyett Burns két meghatározó személy, Louis Armstrong és Duke Ellington pályafutását állítja a film tengelyébe, életük alakulását minden részben követi. Azt kevesen vonják kétségbe, hogy a jazz legfontosabb hangszeresére és az amerikai zenetörténet legnagyobb komponistájára esett a választása, de

Forrás: Turi Gábor - archív

a narratívát többen kifogásolják, mondván, hogy emiatt nem jut hely olyan jelentős muzsikuskok említésére, mint Benny Carter, Jimmy Blanton, Stan Kenton, Freddie Hubbard, Bill Evans, McCoy Tyner, Keith Jarrett, Joe Henderson, Wayne Shorter, Eric Dolphy, Elvin Jones, Albert Ayler. Különösen fájdalmas a latin jazz és a gitárosok mellőzése, nem kerül szóba Charlie Christian, Django Reinhardt, Wes Montgomery, Kenny Burrell, John McLaughlin vagy Pat Metheny neve sem.

Az ítések a sorozat megbocsáthatatlannak bűnének a modern jazz kurta elintézését tartják. Az utolsó négy évtized csak a záró részben kerül szóba, mintha Burns gyászbeszédet tartana a jazz fölött, azt sugallva, hogy ennek a művészi formának az ideje az 1960/70-es években lejárt, immár polcon a helye. Ami azóta történt, semmi újat nem hozott, eltekintve a Wynton Marsalis vezette irányzattól, amely visszatért a gyökerekhez, ilyen módon rehabilitálta a jazzt. A rendező nyilatkozataiban a történeti távlat hiányával védekezik, és tagadhatatlan, hogy a kérdés ellentétes értelmezéseket vált ki. Burns álláspontját erősíti Miles Davis, aki már 1981-ben arra a következtetésre jutott, hogy a jazz halott. A recenzensek között is akad olyan, aki nagy formátumú, előremutató tehetségek hiányában stagnálásnak látja a jelenkort, és a jazzt a balett- és klasszikus zenékhez

hasonlítja, mint amely művészeti ágak is a múltból és nem a jelenről szólnak.

Mások ezzel szemben azzal érvelnek, hogy a jazz mindössze hat évtized alatt bejárta a klasszikus zene több évszázados útját, és a művészetek általános fejlődését követve belépett a stílárís sokszínűség posztmodern korába. Ami reményt ad arra, hogy eljön az igazi kreatív neoklasszicizmus ideje, amelynek zenéje úgy gyökerezik mélyen a hagyományokban, hogy legalább annyira személyes és egyéni jellegű. Mint azoké a művészeké, akik az utolsó, érintőlegesen tárgyalt években a jazz palettájára új színeket kevertek, lásd a World Saxophone Quartet, Anthony Braxton, Sun Ra, Henry Threadgill, Don Byron, John Zorn, Dave Douglas, Matthew Shipp eredményeit. Jellemző, hogy miközben Amerika a smooth jazz mézes-mázos hangjainak bűvöletében él, Európa és Japán a hamisítatlan, tiszta jazzt kívánja hallani. Az, hogy a jazz padlóra került, nem jelenti azt, hogy kiűtötték – fogalmaz az egyik cikkíró, kifejtve, hogy a jazz jövője rugalmasságán múlik, amivel képes átlényegítve magába építeni a világ kultúráinak változó elemeit.

A megközelítésmódok és értékrendek különbözőségét jól jellemezi két szaktekintély véleménye. A film könyörtelen bírálója Howard Reich, a *Chicago Tribune* kolumnistája, aki szerint a kliséktől hemzsegő, ténybeli tévedésektől sem mentes, hömpölygő sorozat kétszer hosszabb a kellenél. A kinyilatkoztatás-szerű narráció (Keith David színész hangja) inkább Wagner operáihoz illene, a hosszas előkészületek és a nagy erőfeszítések ellenére Amerika szabad, izgalmas, kiszámíthatatlan és bátor zenéje nehézkes, hatásvadász és unalmas hangfolyamként jelenik meg a filmben. Mint fogalmaz, Burns dilettáns történelmi leckéjében a magasztos fogalmazás elhomályosítja a tényeket, a kihagyások megkérdőjelezzik a hitelességet. Ha a reklámnak köze volna az igazsághoz, a filmet a „Néhány színes és különleges egyéniség, 1900-1950” címmel kellene forgalmazni. Akkor legalább tudatosulna a nézőkben, hogy a jazztörténet fontos epizódjainak bemutatása, a stílárís fejlődés felrajzolása, a kritikai megközelítés helyett miért élményszerű, gyakran könnyű fajsúlyú anekdotákból építkezik a sorozat. A kritikus elfogadhatatlannak tartja a film hivatkozásait a forgalmazási és hallgatottsági adatokra, mert, mint kifejti, a jazz mély és bonyolult zene, amelynek értéke nem kereskedelmi mutatókkal mérhető.

Jóval árnyaltabb véleményt fejt ki a *Boston Globe* hasábjain Bob Blumenthal, aki szintén szóvá tesz hibákat, aránytalanságokat, de azokat másodlagosnak tartja a film erényeihez képest. A sorozatot a jazz történetének bemutatását célzó eddigi legmerészebb kezdeményezésnek minősíti, amit a film olyan tiszta vonalvezetéssel és beleérző képességgel teljesít, hogy bizonyosan hozzájárul a jazz táborának

Szemelvények a filmből és a kritikából

„A jazz gazdag és szegény, boldog és szomorú, város és falu, fekete és fehér, férfi és nő, a régi Afrika és a régi Európa közötti folyamatos egyeztetések révén született meg. Ez csak egy teljesen új világban történhetett.

A jazz improvizatív művészet, előtérbe állítja az egyé-
iséget, de önzetlen együttműködésre épül. Állandóan
változik, de majdnem mindig a bluesban gyökerezik.
Gazdag hagyományai és önálló szabályai vannak,
mégis minden este más. Voltak népszerű korszakai, és
túlélte nehéz időket. Az amerikai élet tele van konfliktu-
sokkal, de arra törekszünk, hogy ezek harmóniában
oldódjanak fel. Ez a jazz. A jazzból megtudjuk, milyen
amerikainak lenni.”

Wynton Marsalis, trombita

„Nem lehet túlbecsülni annak jelentőségét, hogy egy 16
éves fehér déli fiú felfedezi a zsenit egy fekete előadásban.
A feketét eddig csak szolgál szerepben láttuk. Louis
Armstrong felnyitotta a szememet, és választás elé állított,
ugyanis addig abban a tudatban éltünk, hogy a feketékkel
ez így van rendjén. De hol van a helye egy ilyen embernek
és azoknak, akik őt a világnak adták?”

Charles L. Black, elsőéves texasi egyetemi hallgató, 1931

„Louis Armstrong az amerikai zene Dentéja, Bach-ja és
Shakespeare-je.”

Stanley Crouch, kritikus

„A művésztől többek között közösségi érzést várunk,
hogy megtudjuk, ki a másik. Az 1930-as években Jack
Benny, Groucho Marx és társaik népszerűsége egy kicsit
zsidóvá tette az országot, a jazz pedig nem is olyan kicsit
afrikai-amerikaivá változtatja. Ha például Ellington *Sepia
Panorama* vagy *Black Beauty* című szerzeményeit
hallgatjuk, olyan érzés fog el, hogy afrikai-amerikainak
lenni a legnagyobb állapot, amit az ember elérhet.”

Garry Giddins, kritikus

„Nem hiszem, hogy túlzok, amikor azt mondom, Duke
Ellington fontosabb minden eddigi politikusunknál vagy
elnökünkénél.”

Drave Brubeck, zongora

„Ahogy a jazz az egyetlen igazi amerikai zene, úgy a Lindy
Hop és utódai az egyetlen amerikai táncforma. A jazz a mi

táncunk, amerikai tánc. A swing az egyetlen dolog, ami az
embereket összehozza – a bőrük színétől függetlenül.”

Norma Miller, a Lindy Hop úttörője

„A film tele van érdekes, többnyire tragikus történetekkel.
Itt van Buddy Bolden, a jazz szülőatyja, aki bolondok
házában halt meg. Bix Beiderbecke, aki halálra itta magát,
miközben szülei szekrénybe zárták el hanglemezeit.
A gerincsorvadásban szenvedő Chick Webb, aki mindenkit
túldobolt a Savoyban. Duke Ellington, aki 15 perc alatt írta
meg a *Mood Indigót*, mialatt mamája ebédjére várt a kony-
hában. Mary Lou Williams, akinek sikerült muzsikusként
elfogadtatnia magát a férfiakkal. Art Tatum, aki majdnem
teljesen vakként a zongora óriása lett. Charlie Parker, akit
génusza sem mentett meg az önpusztító életmódtól.”

John Carman, San Francisco Chronicle

„Amikor 1968-ban az Egyesült Államokba érkeztem,
megdöbbenem azon, hogy Miles Davis kis klubokban
játszott, és nem hősnek vagy szupersztárnak tekintették,
mint Európában mindig is. Bánt, hogy Amerika és a jazz
viszonya ennyire ellentmondásos, mert ez a zene Amerika
igazi ajándéka a földgolyónak. Néhány éve a *New York
Times*-ban valaki azt írta, hogy a fúzióknak nevezett
pestisnek, hála istennek, vége. Ostobaság. Sztravinszkijtől
Scott Joplinig mindenki fúziós zenész volt. De újabban
a lemeztársaságok arra kényszerítik a fiatal zenészeket,
hogy az 1950-es évek cool zenéjét játsszák. Nem akarják,
hogy a jazz túlságosan szabad és vad legyen, mert azt
hiszik, úgy nem eladható.”

John McLaughlin, gitár

„Egy hanglemezkiadó nagyhatalmú vezetője egyszer azt
mondta nekem, a jazz úgy hangzik a füleinek, mint ha
három muzsikós egyszerre három különböző darabot
játszana a színpadon. Én nem értek egyet azzal, hogy túl
bonyolult, meg hogy nem lehet rá táncolni. A szülők
elhozzák koncertjeimre tizenéves gyerekeiket, akik
elcsodálkoznak, és azt mondják, te jó ég, ez remek volt,
nem tudtuk, hogy ilyen a jazz. Ezzel együtt nem hiszem,
hogy a jazz még egyszer Amerika népszerű zenéje lehet.
Eltűnt az a kultúra, amely egykor körülvette, és elfogytak
a hallgatók is. A zenészek azért készítenek lemezeket, hogy
megfeleljenek valaminek. Változtak az idők.”

Diana Reeves, ének

növeléséhez. A kritikus a sorozatban a rasszizmus elleni
küzdelem megrendítő metaforáját látja, ami a zenével
párhuzamosan végig kíséri a polgárjogi mozgalmak
történetét, és az emberi méltóság dicséretét hirdeti.
Mint fogalmaz, a film nem merítette ki tárgyát, de amit
megjelenít, azt intelligensen, szenvedélyesen és olyan

stílusban teszi, ami létrejöttét felbecsülhetetlen jelentőségű
kulturális eseménnyé avatja.

*(Részlet a szerző Amerikai (jazz)napló című, a Gramofon
Könyvek sorozatban hamarosan megjelenő könyvéből.)*

Forrás: Allegro Audio Kft.

 Könyves Klaudia

A hallgatás művészete

Biztosra vesszük, hogy ebben mindannyian jók vagyunk... hogy semmit nem kell érte tennünk... hogy nem nagy művészet... hogy velünk született adottság... hogy erről nincs is mit beszélni... A valóságban azonban igenis van.

Gondolnánk, hogy a hallgatási készségünknek komoly szakirodalma van? Hogy nemcsak spirituális aspektusa létezik, hanem tudományos vizsgálatok, kutatások témája? Hogy a kapcsolataink minősége vagy a munkánk hatékonysága ezzel szoros összefüggésben áll? Hogy tréningeket, terápiákat tartanak az életvezetési tanácsadók és a pszichológusok a hallgatás készségének fejlesztésére? A magától értődő, természetesnek vélt dolgok valahogy ilyen kérdések kapcsán kérdőjeleződnek meg pillanatok alatt a tudomány égisze alatt. De miről is van szó?

Nézzünk szembe a ténnyel: a technika rohamtempójú fejlődésével számos képességünk alapszinten megrekedt. Az apró részletekig ható, kifinomult megfigyelőképesség aligha jellemző ismérv a befogadhatatlan mennyiségű képi ingerektől sokkolt világunkban, és nem jobb a helyzet a kifinomult hallás terén sem. Arról már nem is beszélve, hogy egy olyan korszak szülöttei vagyunk, amelyben sosem lehetünk biztosak abban, hogy amit látunk és hallunk, az valóban az-e, ami, vagy csak a technika újabb bravúrja. Így szorulna újratervezésre az emberi elme és minden érzékszerv – avagy elkelne némi szemléletváltás.

A mai világtrend az élmények propagátora, az azonnali eredményeké, az intenzív, különleges, izgalmas hatásoké, miközben kevés teret enged az igazi elmélyülésnek, a mélyen megélés alapvető szükségletének. Manapság, amikor a kultúrára vágyókat tengernyi mennyiségű kínálat árasztja el, vajon ki képes ellenállni a csábításnak és leragadni egy, lehetőleg minőségi program mellett? És valahogy így van ez a zenehallgatással is. Egyetlen gombnyomással elérhető szinte bármilyen zenemű bármelyik előadásban, mégis nagyon kevesen szánnak időt arra, hogy esténként levezetéképpen meghallgassanak egy lemezt. Pláne bakelitet. Pedig nagy szükség lenne ezekre az élményekre, hiszen a minőségi zenehallgatás meglepően új perspektívát nyit meg a zeneértés, az elmélyülés és az igényesség irányába, ami azután életünk más területein is jótékonyan hat, például a kapcsolataink vagy a munkánk terén.

Vizsgálatok bizonyítják, hogy a hallottaknak csupán a 25-50%-ára emlékezünk. Ha belegondolunk, hogy a kollégáink, barátaink, rokonaink még a felére sem emlékeznek abból, amit nekik mondunk, az meglehetősen ijesztő. És az is előfordulhat, hogy éppen a legfontosabbakat, a lényeges információkat nem hallották meg. Vagyis, ahogy az emberi kapcsolatainkban is megannyi információ elvész az éterben, úgy ez a zenehallgatásra is vonatkozik, ami csak a felszínen passzív, a mélyben nagyon is aktív, és időt, figyelmet (fegyelmet), türelmet követelő. Szükség van a valódi figyelemre (egymásra és zenére egyaránt), azaz a hallgatás művészetére.

Egy zeneileg és hangfelvételtechnikai szempontból is kimagasló minőségű felvétel teljesen új távlatokat képes nyitni a zenemű megismerésében, a zenei gondolkodásban, a zenehallgatás élvezetében. Csak ilyen alkalmakkor tűnik fel, hogy az érzékszerveink mennyire hozzáidomultak ahhoz a minőséghez, amin edződtek (többnyire a mesterségesen manipulált hangképhez vagy képi világhoz), és milyen lenyűgöző élmény egy természetes módon, jó minőségben megszólaló hangfelvétel. A fiatalok számára egy-egy ilyen izgalmas élmény fordulópontot jelenthet az életükben, szakmai elköteleződésükben, és megtapasztalva a különbséget a kevésbé igényes és a művészi színvonalú

zenehallgatás között abba az irányba is predesztinálja őket, hogy életük lehetőleg minden területén az igazi értéket keressék.

Ugyanakkor a minőségi zenehallgatás kultúrájának igénye egyre inkább megfigyelhető bizonyos körökben, és már nem csak az idősebb korosztály körében. A fiatalok zenehallgatási szokásait vizsgálva sajnos döntően a számítógépen, illetve mp3 lejátszón keresztül hallgatnak zenét, igaz, sokat. És bár sokkal könnyebb megoldásnak kínálkozik bármelyik üzletlánc honlapján az éppen akciós hifi berendezést házhoz rendelni, ami univerzális, minden formátumot lejátszik és minden „jól szól” rajta, azonban a tájékozatlan vásárlónak ritkán van fogalma arról, hogy milyen élménybeli minőségben lehetne része, ha az igényes (és személyre szabott) berendezés irányába mozdulna, és nem spórolná meg az időt, a pénzt és a türelmet, amit ennek kiválasztása igényel. A legutóbb megrendezett *high end show* tapasztalata is azt mutatja, hogy például a házimozsi mesterségesen manipulált hangképétől és a digitális effektusokat puffogató hangzásvilágtól már tudatosan fordulnak el az igényesebb látogatók, és rengetegen felismerték már, hogy a művészi értékű hangzásélmény eléréséhez – modern technika ide vagy oda – a sztereónál nincs kiválóbb. Minél jobb rendszeren hallgatunk, annál jobban figyelünk eddig nem észlelt részletekre, annál mélyebb rétegeit fedezzük fel a zeneműnek. És így fogunk mindinkább vágyakozni a minőségi zenehallgatás élményére.

Szerencsére az igazi elköteleződők számára ma már léteznek bensőséges hangulatú bemutatótermek, szakmai körök, klubok, ahol professzionális körülmények és berendezések között rátalálhatnak erre a felemelő érzésre, kipróbálhatják és tesztelhetik az eszközparkok különbségeit, ahol útmutatást kaphatnak a professzionális zenehallgatáshoz, és előadásokat hallgathatnak nem hétköznapi témákról - például pszichoakusztikáról vagy hangfelvételésztetikáról. Egy ilyen bemutatóteremben megdöbbentő felismerés lehet számunkra, hogy milyen maradandó élményt nyújthat egy '80-as évekből származó bakelit természetes megszólalása, kiegyenlített dinamikája, lenyűgöző élőzeneszerű hangzásvilága, és csak reménykedhetünk abban (némi iróniával megjegyezve), hogy a digitális technika is egyszer majd odáig fejlődik, hogy élvezeti értékét tekintve létrehozza ismét az analógot. És visszatérve a tiszta forráshoz, a hallgatás művészetéről előbb-utóbb valóban nem lesz mit beszélni.

(A cikk az Allegro Audio Kft.-vel együttműködésben készült.)

Kelemen László az édesapjától kapott hegedűvel. Forrás: Hagyományok Háza / Gajó Dorottya

 Hózsa Zsófia

Körül köre

Az Erkel Ferenc-díjas Kelemen László

„A tanítványaimnak szoktam mondani: képzeljék el, hogy a vízparton állnak, és egyetlen dolgot akarnak: átjutni a túlsó partra. Lenéznek maguk elé, és meg fogják látni az első követ. Odalépnek, és látni fogják a következőt. Aztán egyszer csak átérnek a túlpartra.” Kelemen László útja az erdélyi Gyergyóditróból a magyar folklórélet csúcsáig vezetett, pedig a Ceaușescu-diktatúra vizén is át kellett kelnie. A Hagyományok Háza főigazgatóját, aki a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjének birtokosa, tavasszal zeneszerzői és zenei szerkesztői tevékenységéért Erkel Ferenc-díjjal jutalmazták.

Létrejötté óta, csaknem két évtizede vezeti a Kárpát-médeneci népművészet fővárosi otthonát, a Hagyományok Házát. Alapító tagja volt a legendás Ökrös zenekarnak, elindította és éveken át vezette a felbecsülhetetlen értékű *Utolsó óra gyűjtést*, számos sikeres lemezt, táncszínházi előadást és páratlan koncertet szerkesztett, vagy álmodta meg zenéjét. A magyar folklórélet egyik vezéregyéniségeként Kelemen László irigylésre méltó pályát tudhat magáénak, pedig egyáltalán nem erre készült: „Huszonévesen bartóki utat terveztem magamnak: húsz évig szerettem volna foglalkozni az erdélyi népzenevel, majd utána húsz évig zeneszerzéssel, s így kialakítani a saját, népzeneire épülő nyelvezetemet – ahogyan Bartók is csinálta. Nagyjából hatvan éves koromig terveztem, nem gondoltam rá, hogy egyszer ötvenkilenc is leszek, vagy netán annál több.”

A népzene újra és újra átvette a hatalmat életében, magától értődő módon, hiszen gyermek- és fiatalkorában – a diktatúra mesterséges elzártságának is köszönhetően – egész Erdélyben, s így Gyergyóditróban is éltek, virágoztak a hagyományok. „Édesapám és nagyapám is muzsikált amatőr módon: otthon, fonóban, kalákában, gyermek-táncházban, amit »kicsi sereg«-nek hívtak Ditróban. Magam is tanultam hegedülni a falusi tanítótól, népdalokon keresztül. Aztán tízévesen kiemeltek onnan. A szocialista rendszerben tehetségkutató tanárok járták Székelyföldet, és a jó képességű gyerekeket művészeti iskolákba irányították, így a marosvásárhelyi janicsárképzőbe kerültem, és klasszikus zenei tanulmányokat folytattam az akkor szokásos szigorú rend szerint. Fogta is a fejét a vásárhelyi hegedűtanárom, teljesen átállította a tartásom. De akkor én nagyon elszánt voltam, nem bántam. Amikor tizenhat éves koromban – kis késéssel – begyűrizött Erdélybe a táncházmozgalom, megéreztem, hogy valahol mélyen bennem is munkálkodik a folklór. Széki zenei gyűjtéssel találkoztam először, és arra gondoltam, lehetetlen, hogy én Ditróban ne örökítem meg ugyanilyen módon a saját gyökereimet. A szüleimtől kaptam is egy magnót, egy 13 kilós Unitrát – édesanyám varrt rá tokot –, és először a nagyapámékat vettem föl vele. A korszellem persze ugyanazt sugallta, amit Bartók idején: hogy mindez értéktelen vacak, de elfogadták a hóbortomat, és énekeltek. Utána sokakhoz elvittem magam velük Ditróban. Örülök, hogy akkor ezt a gyűjtést meg tudtam csinálni, manapság már nem volna rá lehetőség. Legutóbb Enyedi Ágnesnek készítettem műsort az anyagból, Édesanyám sok szép szava címmel.”

A zeneszerzés sem váratott magára sokáig Kelemen László életében: hatodikos korában a képzőművész- és zenészpárlántákat összegyűjtő vásárhelyi iskolában a *Toldit* tanulták, s plusz pontot ajánlottak annak, aki rajzolt vagy zenét írt hozzá. Zenéje annyira tetszett a magyartanárnak, hogy meghallgatásra küldte a jeles erdélyi zeneszerzőhöz, Csiky Boldizsárhoz, akinek hamarosan magántanítványa lett. Szigorú rend szerinti, magas színvonalú képzést kapott tőle

formatani és harmóniai elemzésekkel, nehéz diktandókkal, aminek utána nagy hasznát vette az egyetemen, a kolozsvári zeneakadémia akkoriban igen elismert zeneszerzés szakán. Kelemen László máig tisztelettel és szeretettel emlékszik vissza ottani tanáira, többek között Terényi Edére, Vermesy Péterre, Szalay Miklósrá és Benkő Andrásra is. Első kísérőzenéjét is ott szerezte a bábszínház számára, Vermesy jóvoltából, aki munkamódszerének részeként gyakran adott át megrendeléseket legtehetségesebb tanítványainak. Kelemen László akkori zeneszerzői tevékenysége független volt a népzeneitől – bár a román oktatási rendszerben már akkor is nagy hangsúlyt kapott a népművészet. „Ez kétségtelen előnye a román akadémiai oktatásnak, Magyarország a mai napig nem érte utol, pedig nagy szükség volna rá. Ráadásul a Zeneakadémián van Népzene Tanszék, tehát könnyen át lehetne hallgatni a szakok között, és sok mindent meg lehetne tanulni egymástól. A hagyományos barokk díszítésmódokat például a népi hegedülés megőrizte, Bartók műveiben pedig számos olyan népzenei idézet van, melyeket teljesen más vonózással lehetne csak hitelesen előadni, mint amit a klasszikus zenében megszoktunk.”

Közben, mindjárt az egyetemi évek elején kapcsolatba került a legnevesebb folkloristákkal, Almássy Istvánnal és Kallós Zoltánnal, és hamarosan kinyílt számára Kalotaszeg, Mezőség a Kis-Szamos mente, Bonchida, Szék csodálatos világa. Az akkori államvezetés a kihelyezés intézménye által három évre meghatározott állásba helyezte a pályakezdő fiatalokat, kötelező jelleggel. A magyarokat leginkább a Kárpátokon túlra, a románokat pedig Erdélybe irányító intézkedés sajnálatos módon sikeresnek bizonyult, ráadásul folyamatosan veszélyeztette a nem régóta működő két kolozsvári táncház sorsát, melyekben főként egyetemisták muzsikáltak. Amikor az egyetlen brácsás elhelyezése kilátásba került, Kelemen Lászlót beszéltek rá, hogy mentse meg a táncházat.

„Talán '80-ban történt. Későbbi sógorom, Tötszegi András »Cucus« elvitt Kallós Zoli bácsihoz, mindannyian az ő tarisznyáján ücsörögtünk akkoriban. Kedvesen fogadott, előhozott egy gyimesi tarisznyát egy mezőségi asztalos által készített brácsaimitációval. Rettenetes volt, de ezen kellett megtanulnom játszani, hiszen előtte csak hegedülni meg zongorázni tanultam. Húrokat is kaptam az öregtől, meg egy dedikált példányt a *Balladák* könyvből, ezzel indított el az utamon. Akkor tartották Gyimesben az első táncházttáborot, ott kezdtem el tanulni, és ott ismertem meg a majdani kollégáimat, barátaimat. Nagyon szép időszak volt ez, gyakran kijártunk gyűjteni és együtt muzsikálni a falusi zenészekkel. Sőt, hamarosan az a szerencse ért, hogy Fodor Sándor »Neti« meghívott engem lakodalmakat muzsikálni. Persze ennek gazdasági oka is volt, mert jóval kevesebbet kellett nekem fizetnie, mint a cigány brácsásoknak, de így rengeteget tanultam. A kalotaszegi zenészek

Kelemen László. Forrás: Hagyományok Háza / Cajó Dorottya

krémjével muzsikálhattam, Netivel, Csipással, a Samuk dinasztiaiával... De a palatkaiakkal is jártam a háromnapos lakodalmakat. Szováton egyszer 27 órán át zenéltünk egyfolytában, utána hideg vízbe kellett áztatni a kezem. Közben persze gyűjtöttünk is, ha alkalom adódott, egy szépkenyerűszentmártoni lakodalomban készített táncgyűjtésünk klasszikussá vált. Cucusnak volt egy filmfelvevő gépe, amit Martin György a saját pénzén vett és illegálisan juttatott át nekünk Erdélybe. Máig emlékszem arra a vasárnap délelőttre, meg a postás gyönyörű »ritka magyar«-jára.”

1984-ben aztán Kelemen Lászlót is kihelyezték – igaz, szerencsés módon a közeli Nagyenyedre –, és a táncházat is betiltották Kolozsváron. A fiatalok nagyobb albérletekben, magánlakásokban próbálták tovább vinni a hagyományt, pedig ez korántsem volt veszélytelen vállalkozás. Már a tiltás előtt is megesett, hogy egy román néprajzkutató 7-8 rendőr kíséretében tett látogatást a magyar táncházban, s megállapította, hogy „lopják” a román népzeneét. A magyar közösséget folyamatosan figyelték, fenyegették, és nem volt, aki ne tapasztalta volna meg ezt a saját bőrén. „Volt, hogy megálltunk Zoli bácsi háza előtt, és amíg bent voltunk, elvitték a frissen gyűjtött anyagokat az autóból. Amikor az öreg látta, hogy erősebb a figyelem, akkor nem is jött táncházba, nehogy ránk hozza a bajt. A besúgó-rendszer mindenről jelentett, a környezetünkben is sokakat hívtak be, nyilatkozatokat kellett adni. Volt akit megzsaroltak, ügynökké tettek vagy megaláztak, volt aki öngyilkos lett emiatt. Az ifjúság felhőtlen, de mégis nagyon súlyos, vészes időszak volt ez.”

Nagyenyeden az ún. úttörőház zenei szakkörében tanított hegedűt és zongorát, illetve a református kollégium kórusát vezette. Gyűjtéssel is próbálkozott, de a besúgóknak köszönhetően a Szocialista Kultúra Megyei Tanácsánál kellett ehhez engedélyt kérnie – amit természetesen nem kapott meg. A zeneszerzést ugyanakkor itt is folytathatta:

kórusműveket írt a kollégium együttese, és kamarazenét a település három zenetanára számára.

„Mindig is szerettem azonnal látni, hallani a munkám eredményét, ezért is indultam el a feldolgozás és zenei szerkesztés irányába. De biztosan az is motivált, hogy a gyerekkoromat meghatározó kultúrát felhasználjam és megmutassam a világnak. A *Szólószonáta* volt az első nagyobb saját ihletésű mű, amivel valóban sokat dolgoztam. Enyeden kezdtem el, de még akkor is csiszoltam, amikor átjöttem Magyarországra, és Perényi Eszter feljásztotta egy Hungaroton-lemezre. Sőt, a növendékeinek is tanította, nagy megtiszteltetés volt ez számomra. Természetesen Bartóktól és Bachtól származott az ötlet. Egy B-A-C-H fűgát írtam, amelyhez egy siciliano és a népzenei nyelv is társult, a darab végén egy gyimesi »sebes magyaros«-dallamot dolgoztam fel. A négy tétel zeneileg le is fedi életemnek ezt az időszakát.”

1986-ban, az élet és az értelmes szakmai munka teljes ellehetlenedésével aztán véget ért ez az időszak, és Kelemen László – rengeteg földijéhez, pályatársához hasonlóan – névházasság útján Budapestre települt. A kolozsvári zeneakadémia jó hírének köszönhetően mindjárt fel is vették a Kalmár László főszerkesztő vezette Zeneműkiadó szerkesztőségébe. És azonnal megtalálta őt a népzene is: Ökrös Csaba személyében, aki saját együttesét alapította meg többek között Kelemen Lászlóval és Berecz Andrással. „Máig emlékezetes, amikor együtt dolgozhattunk a Muzsikással. Igen jó kollégák voltak, és mindenben segítettek, amiben egy friss áttelepült segítségre szorult. A zeneszerzéssel csak keveset tudtam foglalkozni, hiszen a semmiből kellett felépíteni az egzisztenciámat. Sokat utaztam az Ökrös zenekarral Európa-szerte, ’88-ban már Amerikában turnéztunk. A Zeneműkiadóban kapott munkáimat szerencsére így is el tudtam végezni. Emellett pedig kísértük a Bartók és Kodály táncegyütteseket, Zsuráfszky Zoltán és Farkas Zoltán „Batyú” munkatársaként; nekik állítottam össze az első kísérőzenéimet. A zenei szerkesztésben rengeteget segítettek a klasszikus minták és formai megoldások, ezeket az ismereteimet ugyanúgy kiaknáztam és kiaknázom a mai napig a kísérőzenék komponálásánál, mint a néprajzi tudásomat. A *Bonchida háromszor* című lemez rondóformájú. A Magyar Állami Népi Együttesnek írt zenéimbe is beszűrődik a saját, független zeneszerzői működésem, hiszen nem mindig használok népnyelvet. A közönséget persze sosem érdekelte, hogy milyen vázra helyeztem a zenéket, a végeredményt mégis kiváltképp szerették. Az Ökrös zenekar *Kalotaszegi mulatóénekek* című lemezére 65 percnyi lassú zenét állítottam össze, egyetlen trackbe. Haragudtak rám a kollégák, pedig tudtam, hogy így lehet csak igazi művészi hatása a felvételnek, és persze hitelessége, hiszen a valóságban órákon át éneklük ezeket a nótákat. És amikor 65 perc lassú után elindul a csárdás, akkor megdobban a szív... Mert hát mi a művészet célja, ha nem a katarzis?!”

Művészeti tevékenységével párhuzamosan az ország legmeghatározóbb értékmegőrző programjait indította el és irányította Kelemen László. Tető alá hozta a 68 lemezből álló Új Pátria CD-sorozatot, a teljes Kárpát-medence hangszeres népzenejének áttekintését. Az általa életre hívott *Utolsó óra* gyűjtés keretében másfél év alatt 47 zenekart hozott át Erdélyből a Fonóba, és Pávai Istvánnal, Árendás Péterrel közösen gyűjtötte tőlük a hangszeres népzenei hagyomány még fellelhető dallamait. „A román határon állandó problémát jelentett a hangszerek szállítása, ezért létrehozunk a Fonóban egy hangszerparkot, hogy azon tudjanak játszani a zenészek. Én is beadtam a hegedűmet, amit édesapámtól kaptam még 14 éves koromban. A mai napig megvan, végigkísérte az életemet.”

Közben azonban lejárt életének az a 20 éve, melyet a népzene tanulmányozására szánt. Eredeti tervéhez ragaszkodva átadta a Budapest Táncegyüttes zenei vezetői posztját, és az Ökrös zenekarból is kilépett – egy évvel később fel is oszlott a zenekar, hiszen korábban a menedzseri feladatokat is ő látta el. Arra készült, hogy Fonó-beli állása mellett csakis a zeneszerzéssel foglalkozik. Aztán az élet úgy hozta, hogy fél évvel később a Hagyományok Háza megalapításának miniszteri biztosa lett. „Az *Utolsó óra* program folytatása mellett lobbiztam, támogatásért folyamodtam Rockenbauer Zoltánhoz. Találkozásunkkor megkérdezte, milyen fejlesztéseket javasolnék még ezen a területen. Sebő Ferivel, aki akkor a Magyar Állami Népi Együttes művészeti vezetője volt, sokszor beszélgettünk az együttes megújításáról, és a hagyományátadás folyamatának intézményesítéséről, hiszen a falvakban sajnos pusztulásnak indult mindez. Ezt elmeséltem Rockenbauernek, aki két nappal később miniszter lett. A rádióban hallgattam a nyilatkozatát a Hagyományok Háza létrehozásának szándékáról, s utána maga mellé vett tanácsadónak. Azóta itt ülök, 19 éve. De most már befejezem, jöjjenek a fiatalok!”

A '90-es években, a *Szólószonáta* után mindemellett született néhány nagyobb ívű klasszikus darab is, például a *Gyászzene és fuga*, melyet Kelemen László volt tanára, Vermesy Péter emlékére komponált. „Megrendített Vermesy halála. Kitelepedett Németországba, tévéjén nézte a forradalmi eseményeket '89 karácsonyán, és a felindulástól infarktust kapott. A sors kérlelhetségtelenségére reflektálva választottam a fuga szigorú formáját. S talán azért is, mert Péter ellenponttanárom is volt. Howard Williams el is vezényelte a darabot a Pesti Vigadóban, nagy megtiszteltetés volt ez számomra.”

Mégis a kísérőzenék, az alkalmazott zeneszerzés területén érzi magát igazán otthonosan, s nemcsak folklorisztikus előadásokhoz, hanem színházak számára is komponál: például Shakespeare *Viharához*, vagy Genet *Cselédek* című darabjához, a marosvásárhelyi Török Viola rendezővel immár összeszokott és megszokott párost alkotnak.

„Teljesen megváltozott a világ. Az előző korszakban a zeneszerzők a halhatatlanságnak írtak, a mai zeneszerzők viszont a mának írnak. A társadalom emlékezete úgy alakult át, hogy a jövő a zeneszerző szakma szempontjából teljesen bizonytalan. Ehhez alaposan hozzájárult az a tragédia, amit a 20. században követtek el a zeneszerzés ellen, és ami teljesen elhíttelenített bennünket a hallgatóink előtt, akik a legfontosabbak lettek volna a számunkra. Olyan művek születtek, melyek nem birtokolták a valódi műalkotás ismérveit. Nem volt céljuk a katarzis. Ötletzenét írtak, melynek a muzsikához az égvilágon semmi köze sincs. Sajnos nagyon sokára ébredtek fel azok, akik megpróbáltak visszacsatolni a múlthoz, és kontinuitást vinni a zeneirodalomba. Talán túl későn.

Emlékszem, hogyan tagadták ki mindenhol az Orbán–Selmeczi–Csemiczky–Vajda négyest, csak mert ők megelégték, hogy akarnak emberek levetnek valamit egy papírra, eljätsszák, és a húsz hallgató tapsol, miközben a lelkekben semmi nem történik. Az azóta felnöött zeneszerző generációknak folyamatosan dönteniük kell: hajlandók-e a mának dolgozni, vagy fokozatosan szorulnak ki, hiszen olyan zenét, ami nem mozgat meg senkit, és nem érdemes kétszer eljátszani, nincs is értelme megírni.”

Az újonnan szerzett zenék mellett máig emlékezetes és hiánypótló koncertek sorozatát hívja életre: „Néhány éve Bartók népdalfeldolgozásait Herczku Ágival énekeltetem el. Amelyeket Bartók hallott, eredeti stílusban, zongorakísérettel. Kaptam is érte hideget s meleget, mert transzponáltam a dalokat. Pedig ilyesmit maga Bartók is csinált, amikor Erdélyben turnézott, és a koncert előestéjén kiderült, hogy csak férfiénekes áll rendelkezésre. Bartóknak »fénykép-memóriája« volt, és meggyőződésem, hogy a feldolgozások írásakor mindig az eredetit hallotta belül. Csakhogy kompromisszumokat kellett kötnie, hiszen abban az időszakban nem volt nem operán képzett énekes előadó. Nem hiába becsülte nagyra a kolozsvári színházból származó Török Erzsit. (Kodály feldolgozásainál ugyanakkor van helye a bel cantós éneklésmódnak, hiszen ő egészen más, drámai, mondhatni színpadi dalokat írt.) Úgy érzem, ezzel az előadással egy sallangtól szabadítottam meg a bartóki gondolatot. De nagyon büszke vagyok a *Bartók kivirágzott fái* és a *Bartókék Bécsben* koncertekre is. Ezekkel azt hiszem, hozzá tudtam járulni ahhoz, hogy Bartók zenéjét a mai kor embere könnyebben megértse. Tartozunk neki ezzel, hiszen olyan úton indított el bennünket, ami azóta is járható, és megtart minket európainak és magyarnak is.”

Bár az eredeti negyvenéves tervet csak részben sikerült tartania, az újabb húszas fordulóhoz közeledve Kelemen László most haza készül. „Úgy érzem, hogy szolgáltam eleget. Az a tervem, hogy hazatelepszem Erdélybe, és megpróbálok ott hasznos lenni. A Zeneakadémia doktori képzését végzem, hogy mire itt befejeződik a megbízásom, probléma nélkül folytathassam a munkát akár tanárként, otthon.”

Duke Ellington. Forrás: Gramofon - archív

 Márton Attila

Az egyetememes zenetörténet géniusza 120 éve született Duke Ellington

Ellington szerepe a zene történetében messze túlmutat a jazz határain, és tevékenysége külön fejezetet alkot a műfajon belül is. Hatása felfedezhető a zenei világ számos területén és a legkülönfélébb művészek munkásságában.

Tehetős washingtoni szülők gyermekeként konszolidált körülmények között, meleg családi légkörben nőtt fel. Zongorázni kezdett, sőt az összhangzattannal is megismerkedett, bár sem zeneszerzést nem tanult, sem magasabb szintű zenei képzésben nem részesült. Nem igen foglalkozott zeneelméleti kérdésekkel, mindent a gyakorlatban próbált ki. Már gyermekkorában is kitűnt arisztokrátikus viselkedésével, jó modorával, könnyed eleganciájával és a szépség iránti vonzalmával. Nem csoda, hogy Duke, azaz Herceg lett a beceneve. Kisebb-nagyobb együtteseivel szerepelt a keleti államokban, majd a harlemi Cotton Club házizenekara lettek, és az egész országra kiterjedő rádióközvetítések révén megismerték őt a kontinensnyi ország minden zugában. Ez hosszú amerikai és európai turnékat, lemezfelvételeket, sőt filmszerepeket is eredményezett. Az 50-es évek első felében némi visszaesést követően a Newporti Jazzfesztivál hozta meg számára a szenzációs visszatérést 1956 nyarán. Az ezt követő közel két évtized valóságos diadalmenet volt, amely nem sok jazz-zenésznek adatott meg. Ellington zenekara négy évtizeden át alig látott személyi változást, a hangzás ezért volt egységes és összetéveszthetetlen. A Mester gyakorta írt egy-egy melódiát kifejezetten valamelyik szólólistája számára. Egyébként is reális vélemény, hogy az ő hangszere nem is a zongora, hanem maga a zenekar volt. Persze szólólistái kiemelkedő képviselői voltak hangszerüknek, gondoljunk csak Johnny Hodges, Paul Gonsalves, Cootie Williams, Lawrence Brown, Cat Anderson vagy Harry Carney munkásságára. Az Ellington által írt többszáz dallam leghíresebbjei olyan slágerek, amelyeket mindenki ismer, bár sokszor azt sem tudják, valójában kinek is a szerzeményei ezek a fülbemászó örökzöldek.

Nagyzenekara az egész világon ismertté vált, emellett kuriózumok is köthetők nevéhez. 1961-ben az akkoriban népszerűsége csúcán álló Louis Armstrong All Stars szextettjében Billy Kyle helyét töltötte be két nagylemezen, míg alig egy évvel később az ugyancsak világhírnévre szert tett John Coltrane Quartetben McCoy Tynert „helyettesítette”. 1962-ben még Coleman Hawkinszal is készített egy olyan oktett felállású albumot, amelyen Ellington és legfontosabb sidemanjei játszanak a tenoróriással, persze ismét csak Ellington-melódiákat. S ha már a különleges felvételekről esik szó, akkor meg kell említeni azt a lemezalbumot is, amelyen Ellington zenekara együtt játszik Count Basie big bandjével. Mindemellett természetesen találkozhattunk zseniális zongorajátékával saját triófelállásokban is, például a Piano in the Foreground című lemezen, a Money Jungle című albumon pedig olyan nagyságok kísérik, mint Charles Mingus és Max Roach.

A zenekari tagok nem ambicionálták az egyéni sikereket, szinte a teljes „stáb” évtizedeken át beírta a zenekari tagsággal, igaz ez vitathatatlan rangot és megfelelő anyagi biztonságot is jelentett. Az egyedi altszaxofon-soundjáról

nevezetes Johnny Hodges volt a kivétel, akinek számos lemeze jelent meg saját neve alatt, néhány magának Ellingtonnak a közreműködésével.

Ellington zeneszerzői teljesítménye felbecsülhetetlen: egyes vélemények szerint minimum kétezer kompozíció köthető a nevéhez, de a különféle papírdarabokra írott dallamtöredékekkel ez akár ötezer is lehet. Nagyformátumú zeneműveinek óriási hatása volt, a legrangosabb helyeken mutatták be őket. Ezeket a klasszikus művészeti vonatkozású darabokat többnyire „jobbkezeivel”, a zongorista-zeneszerző-hangszerelő Billy Strayhornnal hozta tető alá. Nagy feltűnést keltett pl. a *Such Sweet Thunder*, amely a Shakespeare-drámák hőseinek zenei megjelenítése, Csajkovszkij *Diótörő szvitjének* jazzesített változata vagy a távol-keleti benyomásait tükröző *The Far East Suite*. Ellington nagyon vallásos ember volt, így minden idők legnagyobb gospelénekesével, Mahalia Jacksonnal készítette el a *Black, Brown and Beige* című szvitjét, majd a *Sacred Concerts* oratóriumsorozattal hívta fel magára a figyelmet. A világ leghíresebb templomaiban adták elő ezeket a szakrális remekműveket a londoni Westminster Abbey-től a Coventry katedrálisig. Filmzenéket is írt, amelyek között a leghíresebb az 1961-ben készült *Paris Blues* volt Sidney Poitier és Paul Newman főszereplésével. Strayhorn és Ellington legendás együttműködésének egyik legkiemelkedőbb eredménye volt a zenekar szignálja, a *Take the A Train*. Ez egyben a világ legismertebb jazzmelódiájává vált, mivel négy évtizeden át volt Willis Conover *Music USA* című napi jazzadásainak szignálja.

Eljutott a világ minden részébe Indiától Latin-Amerikáig, a Szovjetuniótól Csehszlovákiáig. 1969 őszén e sorok írójának volt szerencséje megünnepelni a Mester 70. születésnapját a Prágai Jazzfesztiválon, ahol is az ilyen rendezvényektől eltérően a rajongók egész estén át élvezhették a zenekar játékát. Ekkor még éltek a legnagyobb szólólistái, köztük Johnny Hodges is, aki már hiányzott a két évvel későbbi Erkel Színház-beli koncerten. A hazai Ellington-kultusz kiemelkedő képviselője a Fekete-Kovács Kornél vezette Modern Art Orchestra, amely a *Diótörőtől* a *Sacred Concerts*ig több művet állított már színpadra az eredeti hangszerelések modernizált felhasználásával.

Külön fejezetet alkothatna azoknak a kitüntetéseknek, elismeréseknek, értékeléseknek pusztá felsorolása, amelyeket Ellington érdemelt ki. Ezek között érdemes megemlíteni, hogy a brit királyi család is fogadta őt, 70. születésnapját pedig Nixon elnök meghívására a Fehér Házban ünnepelték meg. Számos egyetem, zeneakadémia avatta díszdoktorává, megkapta a francia Becsületrendet, és az Elnöki Szabadság-éremrendet, Amerika legmagasabb polgári kitüntetését. 1966-ban az amerikai posta még bélyegen is megörökítette. Az amerikai szellem legnagyobb géniuszai közé tartozott.

„Minden előadóművésznek a saját lelkiismeretével kell elszámolnia” Találkozás Vashegyi Györggyel

A hazai historikus zenei élet vezéregyénisége a Magyar Művészeti Akadémia elnöki székéből is gyakran feláll, hogy együtteseinek francia barokk projektjén dolgozzon, vagy zenei ismereteket terjesszen a Bartók Rádióon. Muzsikusként és akadémikusként is sok tennivaló akad, elsősorban a fiatalok nevelésének területén. A feladatok mellett a notáció fontosságáról és hangfelvételekről is beszélgettünk Vashegyi Györggyel.

Azt már sokszor elmondta, hogy Bach, pontosabban a Máté-passió miatt lett zenész, egy Gardiner-kurzus pedig végérvényesen a régi zene felé irányította. De mikor és hogyan találkozott valóban először régi zenével?

Örök dilemma: mit takar pontosan ez a fogalom? Szerintem a régi zene itt van a szomszédban, tegnapig tart: ha ugyanis a szerzője már nem él, akkor a mű maga oda sorolandó, az csupán illúzió, hogy a leírt kotta egyértelműen közvetít dolgokat. Az európai zenetörténet nagyon fontos jellemzője, hogy létezik írásos lejegyzés, notáció – de az nem maga a mű! Ezért tévedés, amikor Bartók felvételeiről azt állapítjuk meg, hogy „szabadon” játssza a saját darabjait.

Hiszen a valódi mű a felvételen hallható, a kotta csak rögzítési, dokumentálási formája. Persze nagyon fontos a tervrajz, anélkül nem lehetne *Eroica*, a Parlamentet sem tudnánk megépíteni. De a cél ott is maga az épület, nem pedig a rajz. Ha jól tudom, Bartók sokáig nagyon hitt a notációban, de aztán később egy művéhez tartozó előszavában mégis a saját felvételére hivatkozott:

Somfai tanár úr szerint ez nem más, mint a vereség beismerése. Ha meg tudom kérdezni az élő szerzőt, hogy az általa beírt crescendo alatt kell-e, szabad-e gyorsítani is: ez kortárs zene. Ha már nem tudom megkérdezni, akkor régi zenéről van szó.

A még élő zeneszerzőtől meg kell, és meg illik kérdezni. De mi a helyzet a már nem élőkkel, velük kapcsolatban fel kell tennünk magunknak ezt a kérdést? Vagy bárhogyan nyúlhatunk a régi zenéjükhöz?

Mindent szabad. A művészi szabadság szent és sérthetetlen. A kérdés nem az, hogy mit szabad, hanem hogy mi ízléses és mi működik? Minden előadóművésznek a saját lelkiismeretével kell elszámolnia azért, amit másoknak nyújt a színpadon. „Jól” kell csinálni: viszont amit nem ért az ember, azt nem tudja „jól” csinálni. Ha például Rameau-t adok elő (mint mostanában gyakran), azért teszem, mert fantasztikusnak találom. És minél jobban szeretném megérteni, hogy mitől az. Hitelesen előadni csak a megértés után tudom.

Pályája előtt és annak elején a hangfelvételek aranykorukat élték. Miket hallgatott akkor?

Természetesen bakelitlemezt, azután CD-t, ami érdekes módon a mai napig életben tartotta magát hanghordozóként – már rég a letöltések korszakában járunk, de a klaszikus zenében a CD még most is jelen van. Az előadókat illetően azt hallgattam, ami itthon elérhető volt: a Liszt Ferenc Kamarazenekar lemezein nőtem fel, Czidra László felvételein és Kovács Dénes gyönyörű Bach-hegedűversenyein. A Deák térnél volt akkoriban az NDK kultúra boltja, ott Eterna-lemezekre lehetett szert tenni, emlékszem, a 21. kantáta felvétele volt az első Bach-kantátalemezem... A 80'-as évek közepén villamosmérnök édesapám kezdte el hazahordani külföldi útjairól nekem Holliger, Karl Richter, Rilling és Gardiner lemezeit.

Hogyan viszonyult akkor ezekhez a felvételekhez? Felmerült önben, hogy ezt netán jobban is lehetne csinálni?

Engem a zene érdekelt. De ha jó volt az előadás, akkor a zenét is jobbnak találtam. Mozartot például sokáig nem szerettem, csak a historikus felvételek által tudtam közel kerülni hozzá. Malcolm Bilson összes Mozart-zongoraversenyt tartalmazó felvétele szerintem máig talán a legjobb. Ő mesélte nekem, hogy előtte soha, a felvételsorozat készítésének 10 éve alatt pedig csak egyszer hallott élőben Mozart-zongoraversenyt fortepianón megszólalni. Ennyire novum volt ez akkortájt.

Mára kellőképpen elterjedt ez a szemléletmód?

Most is akadnak olyanok a klasszikus zene iránt érdeklődők között, akik szerint a historizmus csak a reneszánsz és barokk zenét érinti. Ezzel szemben az Anima Eterna évek óta Gershwint, Debussyt és Janáčeket játszik bélhúrokon... A régi énekeseket sajnos nem tudjuk feltámasztani, de a korabeli hangszerek sokat elárulnak arról, hogy a zeneszerző hogyan gondolkodott egy mű megírásakor. Ezért fontos először a kutatás: ha ez megvolt, a szabadságnak egy új korszaka jön..

Koncerteken pedig szívesen párosítják a barokk és kortárs műveket...

Nem vagyok híve az efféle programoknak – sokszor csupán a hasonló méretű apparátus az összekötő kapocs. Legalábbis ezt gondoljuk, de még ez sem mindig igaz: Rameau idejében a párizsi opera zenekarában néha annyian ültek, mint egy mai Mahler-zenekarban, hatalmas vonóskar, minden fafúvósból öt-öt.

A Purcell Kóruossal és az Orfeo Zenekarral mostanában Rameau-operákat vesznek fel a Versailles-i Barokk Zenei Központtal együttműködésben.

Nagy szerencsém, hogy a világ legjobb szakértőivel, közülük elsősorban Benoît Dratwickivel dolgozhatom együtt ezeken a projekteken. A következő két évre hat teljes francia operafelvételünk van kilátásban, mindegyik kapcsán konzultációkat folytatunk az adott téma szakértőjével: például a Rameau-összkiadás főszerkesztőjével, a világ első számú Rameau-zenetudósával, Sylvie Bouissou-val (akinek egyébként annyira tetszett 2017-es *Naïs*-interpretációnk, hogy utána nekem dedikálta az opera 2018-ban hivatalosan megjelent kiadását). A német barokk repertoárra még keresem a nemzetközi együttműködő partnert, de további kutatási területemmel, a 18. század „intellektuális” olasz zenéjével – például Francesco Bartolomeo Contival – is szívesen foglalkoznék tovább. És ne felejtjük el a hallatlanul gazdag, magyar vonatkozású 18. századi anyagot: ezért is sokat szeretnék tenni a közeljövőben.

Csodálatos, hogy a francia barokk zene mai fellekvára ilyen szorosan együttműködik önökkel. De nem szereztek ezzel túl sok ellenséget a nemzetközi porondon?

Akadnak francia kollégák, akik tudtommal kicsit irigykednek ránk, hiszen jelenleg a *Le Concert Spirituel* és a *Les Talens Lyriques* (azaz Hervé Niquet és Christophe Rousset együttesei) mellett Versailles legfontosabb együttműködő partnerei vagyunk. Nem franciaként elméletileg nehezebb dolgunk van, de számunkra például – nem anyanyelvű franciaként – kevésbé zavaró az operák szövegének irodalmi bugyutasága. Valljuk be, ezek a librettók zömben nem a drámairodalom csúcsai (bár vannak fontos kivételek is), az énekelt francia kiejtést viszont külföldiként is tökéletesen el lehet sajátítani – remek példa erre két gyakori munkatársunk, az angol Katherine Watson, és a belga Reinoud Van Mechelen.

Rengeteget tanulok egyébként a zenéről, annak lényegéről, természetéről, jelentéséről a lemezvágások és -utómunkák során. Szemem előtt van a grafikon, tökéletesen meg lehet érteni, hogy mi a ritmus logikája, az idő jelentősége: hogy a notáció miatt csak egy vázlat. Hogy egy matematikai pontosságú ritmus a zenei kifejezés szempontjából mit jelent: az égvilágon semmit! Ráadásul e lemezeken Matz Ádám barátommal dolgozhatom együtt, aki fantasztikus zenei rendező. Az amszterdami Concertgebouw szerkesztője tavaly ősszel figyelt fel az akkor megjelent Conti-lemezünkre, és már meg is hívott minket a régi zenei sorozatukba – ez egy nagyon jó útja annak, hogy új művek kerüljenek a zenei vérkeringésbe. Sajnos egész Európában elég „zárt” a fő repertoár, itthon is. Pedig a magyar zenei élet felettébb gazdag tehetséges előadókban és – egyre inkább – működőképes infrastruktúrában. Nagyon hálás vagyok kiváló magyar közönségünknek, és különlegesen büszkék vagyunk rá, hogy Magyarországon végig tudunk vinni egy francia régi zenei programot. Ennek jelentős részét Franciaországban nem tudnánk megtenni, mert az ottani, sokkal piacképesebb komolyzenei életben nemigen lehet „kockáztatni”: a fizetőképes közönség csak a *h-moll* misére, meg a *Mozart-Requiemre* kíváncsi.

Magyarországon a historizmus fogalma sokak számára szinte egybeolvad az ön nevével. Érti ennek a felelősségét? Nagyon megtisztelő ezt hallani, de szerencsére nem vagyunk egyedül: a 80'-as években megalakult Capella Savaria nemzetközileg is kiemelkedőt alkotott és alkot, Zádori Mária zsenialitása nélkül sokkal szegényebb lett volna az elmúlt 40 év, óriási teljesítmény áll (például) a Concerto Armonico mögött is. Ugyanakkor nekünk egyáltalán nem jó, hogy nem vagyunk többen itthon. Én személyesen nagyon örülnék, ha lenne még sok magas színvonalú régi zenei együttes Magyarországon: szerintem mindenkinek jutna hangjegy, mindenkinek jutna elég darab...

Közönség is?

Ha jól játszunk, akkor közönség is: a közönséget egyszerűen meg kell fogni és nem elereszteni! Ebben nekem korlátozottak a lehetőségeim, hiszen a Purcell Kórus és az Orfeo

Zenekar mögött nem áll intézmény, ezek szabadúszó együttesek. De nemrég elindítottam a Bartók Rádió *a Régizenei kalandozások* című műsort, melynek az a fő célja, hogy minőségi zenét sugározzunk jó előadásban, és arról közérthető információkat szolgáltatassunk. Az ismeretterjesztést nagyon fontosnak tartom, ezért is igyekszem ebben részt venni.

A fiatalokat pedig csak magas minőséggel lehet megfogni. Olyasmivel, amit Záborszky Kálmán és Solymosi-Tari Emőke csinálnak Zuglóban: minden évben elviszik az összes 6-18 éves zuglói diákot egy remek ismeretterjesztéssel egybekötött, magas színvonalú klasszikus zenei koncertre. Azokat a gyerekeket egészen biztosan örökre megfogja, de legalább is megéri a zene. (És jártam sajnos neves magyar hivatásos zenekarok olyan ifjúsági koncertjein is, ahol én szégyelltem magam.) Kodály Zoltán mondta, hogy az ifjúságnak csak a legjobb elég jó. Azaz hiába pályáztatunk (25 éve) ifjúsági koncertekre, illetve a fiatalok zenei nevelésére fordítandó pénzre, ha utána az elnyert pénz eredménye csak egy mély undorral odavetett produkció: a gyerekek azonnal megérzik, hiteles-e, amit kapnak (s ha nem az, ők fesszenegenek, pedig az előadónak kellene). A Nemzeti Alaptanterven való változtatásnak nem abból kell állnia, hogy egy változatlan kereten belül ide-oda pakoljuk a különböző óraszámokat, hanem előbb, sürgősen és alapvetően tisztázzuk és kimondjuk, mi a nevelés, az iskola célja. Ismét Kodályra hivatkozom, aki rég megmondta: elgépiesedő világunkban az ember géppé válik, és ettől csak a zene, az ének szelleme menthet meg. A jövő iskolájának művészettel áthatottnak kell lennie, tehát gyökeresen kell átalakítani a rendszert. Nekünk a Magyar Művészeti Akadémiával óriási a felelősségünk azért, hogy ebben az ügyben elmozdulás Magyarországon csakis jó irányba történhessen. Szülőként különösen jól lehet látni, mennyire mély a kodályi igazság.

Feleségével, Szutrély Katalin énekesnővel három fiú szülei. Ha jól tudom, ketten közülük már zenélnek is.

A két idősebb fiam éppen most váltott általános iskolát, és kezdett az egészen kiváló, Sapszon Ferenc által alapított Kodály Zoltán Kórusiskolában, amúgy évek óta játszanak hangszereken. A zenei nevelés minden területen kerekébb emberré tesz: a matematika is jobban megy tőle, az agykutatásnak immár két évtizedes bizonyított eredményei ezek. De már az ókori görögök is tudták, hogy a legfontosabb a sport és a művészet. Két idősebb fiam, Bálint és Gergő a zene mellett lelkesen sportol is.

Akad néha idő a házimuzsikára is?

Igen sűrű életet élünk, a családi lét szervezésének terhét leginkább csodálatos feleségem viseli. Ritkán van időnk csupán kedvteléstől zenélni, de ahogy nőnek a fiúk, bizonyára egyre többször fog erre sor kerülni. Bálint zongorázik, Gergő hegedül és furulyázik, és hamarosan Barnabás is belevág a muzsikálásba. Tehát érik a családi kamaraegyüttes.

Fesztivál
Akadémia
Budapest

2019. július 20–28.

Zeneakadémia
Hagyományok Háza
Széchenyi Fürdő

Művészeti vezetők:

Kokas Katalin
& **Kelemen** Barnabás

Joshua **Bell**
Shlomo **Mintz**
Ránki Dezső
Vilde **Frang**
José **Gallardo**
David **Geringas**
Jonathan **Cohen**
Alina **Ibragimova**
Dejan **Lazić**
és még sokan mások

fesztivalakademia.hu

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Fenséges
& **Féktelen**

Énekesek közt a legjobb technikus

A Velencei Biennále idei Arany Oroszlán Életműdíját elnyerő angol zeneszerző, Sir George Benjamin neki írta legutóbbi operája, a *Lessons in Love and Violence* (2018) egyik főszerepét. A Sepsiszentgyörgyről származó Orendt Gyula (*1985) összetéveszthetetlenül egyéni hangjára, érzékeny, kifinomult éneklésére és szuggesztív színpadi jelenlétére azonban a Covent Garden szereposztó igazgatója – Peter Katona – már korábban fölfigyelt. A fiatal baritont Orfeo-alakítása videofelvételével ajánlotta a komponistának, miközben a lejátzáson jelen volt a londoni operaház főzeneigazgatója, Antonio Pappano is. A felvétel láttán Pappano csak ennyit jegyzett meg Benjaminnek: „Ez jó művész!”

Felmenőid között vannak zenészek?

Nincsenek zenészek, ellenben vannak kiváló hangok a családjamban. Például az anyai nagyanyámé, akinél iskolás koromig nevelkedtem. Édesanyám pedig, aki turizmus-szervezőként sokat utazott Magyarországra, néptáncos volt, és ő is sokat énekelt. A művészi hajlamot tehát valószínűleg anyai ágon örököltem, míg az ötlet, hogy zeneiskolába adjanak, apai nagyanyámtól származott, aki könyvelő volt. Romániában az oktatás líceumi rendszerben folyik, ami azt jelenti, hogy az ember hattól tizennyolc éves koráig – az érettségiig – ugyanabba az iskolába járhat. Engem művészeti líceumba írtak, ahol nyolcadik után már csak a művészeti oktatás volt előtérben. Hangszerként először a zongorát választottam, később ütős lettem, de sosem gyakoroltam eleget. Kórusba viszont mindig jártam, és a kórusvezetőm tanácsolta, hogy tizenöt éves koromtól már az éneket válasszam főtárgynak. Első énektanárom kitűnő pedagógus: Lázár Enikő volt.

Mindeközben sportpályafutást is választhattál volna...

A sepsiszentgyörgyi ifjúsági kézilabdacsapatban versenyszerűen sportoltam, 1998-ban Portugáliában meg is nyertük a junior EB-t. Kapusként Spanyolországban pedig kétszer is – kapuból kapuba – gólt dobtam, amiért megkaptam az „Európa legjobb ifjúsági kapusa” feliratú kupát. Az edzőm is azt nyilatkozta akkor, hogy sportteljesítményem a zenei neveltetésemre vezethető vissza. Hiszen a kapus voltaképpen dolga: jó ritmusban „eltáncolni” a megfelelő „koreográfiát”. Az ütőhangszeres tanárom viszont éppen a sportot okolta a kezem bizonyos merevségeért (sportbalesetek is értek), míg végül a líceumi igazgatóm válaszul elé nem állított, mondván: „Gyula, inkább légy te az énekesek között a legjobb kézilabdás, mint a kézilabdások közt a legjobb énekes!”

Nemzetközi karrieredben nagy segítségedre van kiváló angoltudásod is. Hogyan tettél rá szert?

Egyszerűbben, mint gondolnád. Édesanyám a kilencvenes évek közepén hozott nekünk Magyarországról egy színes tévét, és műholdon keresztül tudtuk fogni a Cartoon Network-öt. Ezt néztem nap mint nap, és ugyan a szöveget akkor még nem értettem (hiszen Romániában nem szinkronizálták a rajzfilmeket sem), a British English szövegmelódija így is belém vésődött.

Magyarországra némi vargabetűvel kerültél.

Érettségi után fölvettek a brassói zeneakadémiára, ahol a neves román baritonnál, Adrian Mărcannál képezhettem magam. Ő azonban éppen akkor volt a karrierje csúcán, rengeteget vendégszerepelt, úgyhogy alig tartott órákat. Ez indított arra, hogy a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen folytassam a tanulmányaimat. Itt rögtön Keönch Boldizsárhoz (1938–2016) kerültem, aki nemcsak az éneklésre, hanem a helyes szövegejtésre is nagy súlyt fektetett, és többek között hathatósan kijavította

az addigi rossz „sz” hangzóimat. Keönch hihetetlenül érzékeny és sokoldalú tanár volt, aki teljes mértékben a tanítvány egyéni adottságaihoz igazította az óráit.

Talán nem tévedek, ha úgy gondolom: elsősorban Keönch-nek köszönhető, hogy a fiatalabb magyar énekesnemzedék legjobb dalinterpretátorát is tisztelhetem benned.

Örülök, ha így gondold. Keönchnek is köszönhető, de zeneakadémiai korrepetitoromnak, Budai Mártának is, aki olyan sikeres versenyszerepléseimre készített föl, mint a 2007-es ansbachi La Voce-énekversenyt, ahol II. díjat nyertem, vagy a Francisco Viñas-verseny Barcelonában 2010-ben, melynek I. díját hoztam el. Márti is, akárcsak Keönch, arra nevelt, hogy ne pusztán másoljam, mondjuk, Fischer-Dieskau interpretációit, hanem magam értelmezem a dalokat, és önállóan állítsam a kifejezés szolgálatába a különböző hangszíneket, hol a dallam, hol a szöveg dimenzióját emelve ki.

Bizonyára nem veszed rossz néven, ha elárulom: több zeneakadémiai kollégámmal együtt én is (mint egykori operatörténet-tanárod) azt gondoltam rólad, hogy jóllehet kiemelkedően tehetséges vagy, könnyelműséged(?) lustaságod(?) akadályozni fog a pályádon. Mikor és mitől komolyodtál meg?

Hirtelen megvilágosodásról nem tudok beszámolni. Amikor a barcelonai versenygyőzelem nyomán a bécsi Volksoper együttesének lettem a tagja, a napi munka rendszerességet vitt az életembe. Ettől kezdve nem kellett már otthoni memorizálással gyötörnöm magamat, mert a napi próbák és korrepetíciók során automatikusan és szinte játszva, minden stressztől mentesen vésődtek belém a szerepek (szerencsére egyébként is gyorsan tanulok). Operai ensemble tagjának lenni tehát nagy előny, még ha persze korlátokat jelent is a szabad szerződések terén.

A barcelonai győzelem több szempontból is döntő jelentőségű a pályádon.

Itt nemcsak az „Oratórium és dal” kategóriában lettem győztes, hanem megkaptam a Mozart-díjat és a Dalton Baldwin-díjat is. Barcelonának köszönhettem a bécsi esztendőt, de a Viñas-versenyen hallott jelenlegi, holland menedzserem is, aki beajánlott a Berlini Staatsoper stúdiójába.

Ahová viszont már nem más vett föl, mint az ottani főzeneigazgató, Daniel Barenboim.

Miután bekonferáltak neki, egy bécsi Konzerthaus-beli hangverseny próbáján hallgatott meg. Nem is engedte végigénekelnem a *Figaro házassága* Gróf-áriáját; leült a zongorához, és rögtön a koloratúrárs részt kérte. A végén csak ennyit közölt: „Nagyon szép, isten hozott minálunk!” Első szerepem Barenboim vezénylete alatt Fiorello volt Ruth Berghaus híres *Sevillai borbély*-rendezésében.

Orendt Gyula © Mesterházi Máté

barokk programjában is: mindenekelőtt Az Idő allegorikus figuráját Cavalieri ősoperájában, a *Rappresentatione di Anima et di Corpo* látomásos, Achim Freyer rendezte előadásában.

Hogy hangod karcsúsága és mozgékonyága különlegesen alkalmassá tesz barokk művek előadására, az már zene-akadémiai éveid alatt – pl. Händel Sauljának címszerepében – kiderült. Én magam – váteszi képességek nélkül is – megjövendöltem neked Monteverdi Orfeójának címszerepét...

Ami valóra is vált. Először Nancyban, ahol Christophe Rousset vezényletével, Claus Guth kortárs rendezésében alakíthattam „egyetemi professzorként” Orfeót, miközben „fiatal tanítványom”, Euridice szerepét Baráth Emőke énekelte. Ezután ért a megtiszteltetés, hogy a londoni Covent Garden történetének első Orfeójául is engem kértek föl.

Mindeközben kiegyensúlyozott „jópolgári” életet élsz; Berlin egyik legszebb negyedében laktok fiatal, idevalósi feleségeddel, Corával és 2017-ben született kisfiatokkal, Andorral. Mi az, amit még el akarsz érní? Vannak-e szerep-álmaid?

Szeretnék további Orfeókat alakítani, és szerepálmom A víg özvegy Danilója is; jó lenne operettet énekelni – jó rendezésben!

Operastúdió tagjának lenni miért előny?

A tapasztalat miatt. Amiatt, hogy még kis szerepekben is olyan nagy muzsikussal dolgozhattam együtt, mint éppenséggel Barenboim. Azonkívül minden hónapban olyan jelentős énekesek kurzusain vehettem részt, mint Francisco Araiza vagy Brigitte Fassbaender. Ahogy Fassbaender pl. egy Mahler-dal megformálására tanít, az örök nyomokat hagyott bennem. Rengeteget tapasztaltam az operastúdió három esztendeje alatt, és a második év végén már azt is tudtam, hogy a Staatsoper szólistája leszek.

Berlinben hamar a közönség kedvence lettél Papagenó-ként, August Everding historikus rendezésében, a kétszáz év után Karl Friedrich Schinkel nyomán rekonstruált Varázsfuvola-díszletek között. Népszerűségedhez itt apró malőr is hozzájárult...

A pánsíp ebben a rendezésben Papageno kesztyűjére van aplikálva, az egyes sípok az egyes ujjakra. Csakhogy az egyik előadáson az egész aplikáció leesett a kesztyűmről, és el is vezett a színpadon. Így azután kénytelen voltam a g-a-h-c-d hangokat – a karmester nem kis elképedésére – szélsébesen befűtölni.

Azután jöttek sorra a nagyobb szerepek...

Például a *Sevillai Figarója*, amelyet azóta is rendszeresen énekelek, majd Belcore (*Szerelmi bájjital*), Chaunard (*Bohémélet*)... Remek feladatokat kaptam René Jacobs

A Volksoper Arturo Marelli rendezte Vig özvegy-produkciójában énekelhetted – igaz, akkor még csak Cascadát, ám amilyen frappánsan elindítottad a színpadi cselekményt, az számomra máig emlékezetes.

Tartozom magamnak Pelléasszal is. A Ruhr Triennálén debütálhattam volna – világhírű partnerekkel – e számomra oly csábító szerepben, ám inkább lemondtam róla, mert nem akartam hetekig távol lenni az újszülött fiamtól. Legutóbb Los Angelesből ajánlották föl a Pelléast, de egyre nehezebb az időpontok egyeztetése, mivel a „saját” operaházam is mind jobban ellát feladatokkal.

Annál is inkább, minthogy legkésőbb a Wim Wenders rendezte Gyöngyhalászok Zurgájaként, Olga Peretyatko partnereként kiderült: hangod volumenében is sokat fejlődött az elmúlt években. Úgy tudom, a produkciót vezénylő Barenboim is most figyelt föl rád másodszer. Olyannyira, hogy a következő szezonok általa vezénylendő Mozart/DaPonte-ciklusában is számít rám Grófként, Guglielmóként.

Végezetül hadd pletykáljam ki, hogy grunewaldi otthonodban külön szobát rendeztél be legkedvesebb hobbid – a technikai „kutyák” szerelése – számára. Most éppen milyen műszaki „csodát” teremtettél?... Hordozható, 12 V-os napelemet készítettem, amely okostelefon, laptop és bármilyen szerszám működtetésére alkalmas!

Június 21., péntek, 21.15 óra
Miskolc, Kálvária domb

EZREK OPERÁJA

PIETRO MASCAGNI:
PARASZTBECSÜLET
(Cavalleria rusticana)

Opera egy felvonásban,
olasz nyelven

Szereplők:

Turiddu – **Hector Lopez**
Mendoza

Santuzza – **Balga Gabriella**

Lucia – **Dobi-Kiss Veronika**

Alfio – **Haja Zsolt**

Lola – **Balogh Eszter**

Közreműködik:

Miskolci Nemzeti Színház

Zenekara és Énekkara

Asan Civic Choir, Fesztiválkórus

Karmester: Kocsár Balázs

Rendező: Paolo Panizza

BARTOK PLUSZ
OPERA
FESTIVÁL
MISKOLC

Kortárs, kortársabb, legkortársabb

Selmeczi György az öncsalás korszakáról, a folytonos újdonsággyártásról

Recesszió és túltermelés jellemzi napjainkban a kortárs zenét – véli a zeneszerző-karmester, aki úgy látja, a kiutat egymás elfogadása, s annak a belátása jelenti, hogy valamennyien ugyanabban a korban élnek és alkotnak. Épp ezért nem csupán a minél újabb darabokat kellene hajszozni, hanem lehetőséget biztosítani arra, hogy a megszületett alkotások minél többször a közönség elé kerüljenek. Selmeczi György gondnak tartja azt is, hogy az egyház és az egyházi kortárs zene között nincs kapcsolat, és hiába születnek világszínvonalú kompozíciók, ezek nem hangzanak el a templomokban. Az alkotóval emellett legújabb operájáról, valamint a fiatal generációról is beszélgettünk.

Egy korábbi interjúban azt nyilatkozta, az elmúlt évtizedek trendjeit végigkövetve lényegesen jobbnak tartja a magyar zeneszerzői teljesítményt az európai átlagnál.

Ez mély meggyőződésem továbbra is. A folyamatokat figyelve azt állapítottam meg, hogy Európában, különösen a nyugati részén látványos a művészeti recesszió. Ennek a területnek erős a térvesztése, ráadásul különböző – egyébként demokratizálódási folyamatnak hazudott – okoknál fogva, mindenütt megszűnt a megfelelő szelekció, a szakma természetes tisztulása, ami valódi hierarchiát alakít ki. A negatív folyamatok még a II. világháború utáni korszakban kezdődtek a zenei guruknak kikiáltott komponisták feltűnésével, ami sajátos frusztrációt okozott a zeneszerzés világában. Ha csak a magam fiatalságára gondolok, el kell számoljak azzal a riadalommal, amely akkoriban mindannyiunkat eltöltött, amikor éjjel csatákosan arra riadtunk az ágyban, hogy: „Úristen, nem vagyok elég kortárs!” Alapvető kérdés ugyanis, kinek hiszünk el, hogy kortárs, s abban vetélkedünk-e, hogy ki a kortárs, a kortársabb, a legkortársabb...

Milyen megoldásokat lát minderre?

Ebből a recesszióból csak egymás elfogadásának az útján törhetünk ki. S egyfajta belátással, hiszen ha a korábbi korszak zeneszerzőit nézzük, érdemes megvizsgálni, mennyire játsszák ma például Boulez vagy Stockhausen műveit... Annak az attitűdnek, amit oly radikálisan, oly sok pénzből és oly támogatottan képviseltek – persze hallatlanul tehetségesen is – végeredményben volt némi daráló jellege, amelynek az elmúlt évtizedekben sokan estek áldozatul. Emellett mindez lassította a szembenézés folyamatát is. Azt az önvizsgálatot, ami túlmutat a pusztán zenei anyagon és struktúráján, hiszen a zeneművek kapcsolatrendszerét az előadók, a közönség világával is elemezni kell. Úgy vélem, a recesszió mögött az őszintétlenség, a kudarcok elhazudása áll. Az álsikerek kora volt ez, azoknak a műveknek a korszaka, amelyeknek egyetlen, szűkkörű bemutatót követően nem lehetett nyomát találni a zenei közbeszédben. Azért olyan nehéz a szembenézés, mert sokaknak a saját életművüket kellene alapos vizsgálatnak alávetniük, ami után a kompozíciók nagy része a kukában kötne ki.

„...sokaknak a saját életművüket kellene alapos vizsgálatnak alávetniük, ami után a kompozíciók nagy része a kukában kötne ki.”

Végzett már ilyen önvizsgálatot?

Igen, és ki is dobtam némi gyenge, avantgárd életművet, de nyugodtan megtehettem, mert a veszteség nem volt jelentékeny. A jelenlegi recesszióval azzal vethetünk véget, ha abbahagyjuk a méricskélést és elfogadjuk: valamennyien ugyanabban a korban élünk és alkotunk.

Meg kellene találnunk a valóságos szelekciós folyamatokat, amely után az marad repertoáron, ami arra érdemes, és az bukik el, ami feledésre méltó. Jelenleg ezt látom alapkérdésnek.

Arról is beszélt azonban, hogy senki sem elég eredeti ahhoz, hogy új műalkotásokban gondolkodjon, mindenki reflektál a korábbi szerzőkre...

Éppen az új gondolatok pressziója a gond. Fel kellene számolni az eddigi kényszert, mert a mindenáron való újdonsággártás hihetetlenül visszavetette a zeneszerzés korábbi rangját, szakmaiságát, zenetörténeti beágyazottságát. Nagy kárt okozott a „megmondóemberek” ezreinek kényszere, akik folytonosan valami újra szomjaztak, és nem vették észre, hogy az újdonság kultusza számos esetben félrevezető. Az elmúlt évtizedekben rengeteg dolgot nívósnak adtunk el, holott az első pillanattól nyilvánvaló volt, életképtelen... Az ezredfordulót, a huszadik század utolsó harmadát leginkább az öncsalás korszakának tudom nevezni.

„Most következnek a nagy kérdőjelek, a teljes átrendeződés a kortárs zene világában...”

Ami lassan lezárul. Miként látja a folytatást?

Rendkívüli élvezettel figyelem a fiatalokat, akadnak köztük szenzációs tehetségek, akik ragyogó zenét írnak. Ők azok, akik már nem veszik fel a kesztyűt, s az előbb emlegetett, temérdek probléma az ő tudatukban már nem munkál. Nem pazarolnak energiát arra, hogy ezekkel a feszítő kérdésekkel és belső konfliktusokkal foglalkozzanak. Sok mindenben elidegenedtek a generációmától, de ez így van rendjén. Azáltal, hogy tanítók és állandóan fiatalok között vagyok, jobban belelátok a gondolkodásukba, azonban számos pályatársam elszigetelődött, letaglózta őket a változások mennyisége, gyorsasága. Mindezt nehéz kezelni, különösen akkor, amikor az ember eljut egy összegző korbá. Most következnek a nagy kérdőjelek, a teljes átrendeződés a kortárs zene világában, hiszen mindenki keresi a helyét, az új pozícióját. Közben pedig az egész zenei közéletben érzem az állandó készenléteket, s a hajlamot a manipulációra, amelyhez a legújabb kor a kezünkbe adott egy örületes eszközrendszert, a marketinget. A recesszió legsúlyosabb hozadéka az, hogy nehéz meglátni a valódi értéket. Ma senki sem mer döntéseket hozni, senkinek sincs álláspontja. Így rengeteg a tisztázatlanság a huszadik század zenetörténetével kapcsolatban. A képünk torz, sok fontos motívum hiányzik belőle, miközben rengeteg ócskaság túléltte önmagát. De nem is látom, hogy a többség szeretne mérvadó képet kapni arról, mi történt az apáink, nagyapáink világával, s ebből hogyan következik a miénk.

Milyennek látja a saját múltját?

Minden törekvésem az volt az elmúlt két-három évtizedben, hogy független maradjak, hogy otthonosan érezzem magam a zenei közéletben, de mégse köteleződjek el. Erre nagyon vigyáztam. Így próbálom én magam elvégezni az állandó önvizsgálatot: melyek a valóban jó darabjaim, melyek a kevésbé sikerültek, melyeknél mondható, hogy a tematika jelentősebb, mint a zenei teljesítmény. Akadnak műveim, amelyek többnek tűnnek, s olyanok, amelyek méltatlanul kevésre becsültek. Bár nekem elvileg most jó dolgom van, hiszen néhány éve csaknem minden bemutatóra kerül, amit megírtam, és akad, ami túl is élte a bemutatót... Ezt tekintem egyedül mérvadónak. Ha pedig valami négyszer-ötször is színre kerül, az már mérhetetlen boldogság egy kortárs szerzőnek. Annál is inkább, mert mostanában az ősbemutatókat támogatják, és engem borzasztóan zavar, hogy ma egy jelentős karmester nem könnyen áll kötélnek, ha valaki előtte már dirigálta az adott kompozíciót. Ennek köszönhetően a recesszió mellett a túltermelési válság is megjelent. Mindenki csak újabb és újabb darabokat komponál, és egy mű nem tud a társadalomban levizsgázni, polgárjogot nyerni, mert nem éri meg a második, harmadik előadást...

„Mindenki csak újabb és újabb darabokat komponál, és egy mű nem tud a társadalomban levizsgázni, polgárjogot nyerni...”

Azért Ön kevésbé panaszkodhat erre, ráadásul a legutóbbi darabjával, a Boldogasszony lovagjával teljessé vált az operakollekciója is.

Novemberben pedig egy újabb, teljes estés darabom, *A krónika* kerül a közönség elé a Kolozsvári Magyar Operában. Az egész családnak szóló kompozíció annak tiszteletére született, hogy az intézményes zeneoktatás kétszáz éves jubileumát ünnepelheti Kolozsvárott. Szőcs Margit írt számomra egy ciklust, egy filozofikus mesét. A történet szerint Kolozsvárott nem ismerik a zenét, de menekültek érkeznek, akiknek éppen azért kellett útra kelniük, mert ahol addig éltek, ott betiltották a muzsikát. Megtanítják a város lakóit a zeneszerszámok használatára. Úgy gondolom, a művet élvezik majd a gyerekek, de a felnőtteket is gondolkodásra készíti. *A krónika* színpadra állítója egyik végzős rendező növendékem a Színház- és Filmművészeti Egyetemről, Szokol Judit. Mint mindig, ennél a darabnál is az a kérdés: miben lesz több, mint egy regionális érdekesség, hogyan tud túlmutatni önmagán.

Négy évtizede tanít a Színművészetin. A fiatalok miként viszonyulnak a kortárs zenéhez?

Egyre érdeklődőbbben. S nincsenek szelekciós szempontjaik az értékrendnél, most van megszületőben a mindenevő

korosztály. De erre is kell biztatni mindenkit.

Ne az alapján döntsön, amit egy „megmondóembertől” hall, hogy mit kellene lenéznie... Keresse mindenben a neki szólót.

Milyen szezonra készül a Kolozsvári Magyar Operában, ahol karmester és művészeti vezető?

Szebbnél szebb programok várják az érdeklődőket, hiszen a jövő évadban bemutatjuk Verdi *A lombardok* című operáját, s lesz egy izgalmas *Denevér* is szilveszterkor. Tavasszal Novák Eszter a *Carment* viszi színre, Tompa Gábor pedig *A varázsfuvolát* rendezi. Kíváncsian várom, hiszen tavaly dolgoztunk először együtt, Ravel két egyfelvonásosát állította színpadra, a *Pásztorórát*, valamint *A gyermek és a varázslatok* című darabot kiváló előadókkal, s vezényletemmel. A produkció óriási sikert aratott, világszerte hatalmas iránta az érdeklődés.

„Csak az a gond, hogy az egyház és az egyházzene teljesen elszuhan egymás mellett.”

Komponál mást is az opera mellett?

Folyamatosan írok, naplószerűen, persze sok olyasmit is, ami a fiókban marad. A nagyobb lélegzetű feladatok mellett születnek kisebb kompozíciók, mostanában leginkább egyházi apróságok. Nemrég ugyanis felkérésre készíthettem egy diszkográfiát a magyar egyházzenéről, és csodálatos anyagra leltem. Ahogy a zeneszerzők egyre jobban elkezdtek a műfajhoz érteni, kiváló darabok születtek. Bámulatos életműveket találtam, amelyeket az egész világon játszani kellene. Csak az a gond, hogy az egyház és az egyházzene teljesen elszuhan egymás mellett. Nincs valódi kapcsolat, miközben emberek ezrei csak a templomokban találkozhatnak színvonalas kortárs zenével. S ez nagy baj, az oka pedig, hogy az egyházi szempontrendszerből kisodródott a művészettel való sáfárodás kérdésköre, s a szerzők is bűnösök, mert olyan előadói szintet követelnek, ami csak koncerttermekben elképzelhető. Lépéseket kellene tenni a kiművelt egyházi énekarok felé, olyan darabokat írni, amelyeket elő tudnak adni, hogy frissüljön a repertoár. Legutóbb már ilyen technikai szempontokat figyelembe véve komponáltam én is a falum kórusának.

Összegzést emlegettünk. Kivételesen sokoldalú művészi pályájáért átvehette márciusban a Kossuth-díjat.

Boldoggá tett. De ettől ugyanúgy kell ütni a négyet, és a C helye sem változik a zongorán. Megtisztelő, de nem változom meg tőle. Viszont talán kicsit többet tehetek azért, amit fontosnak tartok.

2019
2020

A zene kaland

A **Nemzeti
Filharmonikus Zenekar**
és a **Nemzeti Énekkar**
koncertjei kiváló külföldi
és hazai vendégművészekkel

Bővebb információ,
bérlet- és jegyvásárlás:
filharmonikusok.hu

FENNTARTÓ

Forradalom Pozsonyból

A Jánoska Ensemble

Forradalom (Revolution) – a Jánoska Ensemble ezzel a címmel adta ki második CD-jét a Deutsche Gramophonnál. A patinás lemezcég most is biztosra ment: a friss lendületű crossover együttes első, *Jánoska Style* alcímmel megjelent albuma aranylemez lett, és az új felvétel is mehökkentő superlatívuszokra ragadtatott jó pár, sokat megélt zenehallgatót, például Christoph Eschenbach-ot és Julian Rachlint.

„Hogy miért forradalom? Mert forradalmasítani szeretnénk a klasszikusokat!” – hangzott a nagybögös Darvas Gyula egyszerű és frappáns válasza. Még hozzá az improvizációval, az előadóművészet régi-új eszközével, amely mára majdnem teljesen kikopott a koncertgyakorlatból. Elég, ha a hatalmas improvizátor elődökre, Bachra, Mozarta, Lisztre, Chopinre gondolunk. A mi produkcióink nagy része improvizáció, kicsit a dzsessz, kicsit a népzene, kicsit a szabad variáció szellemében – ezért nincs két egyforma produkciónk, és ezt imádja a közönség, a szakma pedig nagyra tartja. (Furcsa mód még a kritikusok is.)

Ez lenne a már fogalommá vált „Jánoska-stílus”? A négy muzsikus klasszikusan képzett, kiváló hangszeres virtuóz, mégis úgy működnek, mint egy kamarazenei dream team. Ennek ellenére az együttes zenélés mindenki egyértelműen mégsem rejti el, hanem inkább kiragyogtatja virtuózi képességeiket. Merthogy az improvizációs hajlam mellett ez a másik erősségük. Egyaránt járatosak Paganini zenéjében, amelyet látványos romantikus hegedűpárba és improvizált dzsessz-variációk formájában adnak elő (*Paganinoska*), és nagy kedvvel foglalkoznak minden bécsi és „bécsiesch” zenével. A feldolgozások és eredeti kompozíciók-utánérzések változatossága zavarba ejtő. Csupán pár példát kiragadva: saját *Musette*-tel tisztelegnek a legnagyobb bécsi hegedűs, Fritz Kreisler emléke előtt, hamisítatlan Jánoska-rumbát alkotnak a halhatatlan Wolfgang Amadeusnak hódolva, és a *Kék Duna* keringő számos parafrázisa mellett sorra kerül a „legbécsibb” színpadi mű, *A denevér* egyik valcere is, amelyből fergeteges csárdást és balkáni finálét alakítanak ki. Bár feldolgozásaikban leásnak az inspirációt nyújtó zene gyökereihez, mindig látványosan modern közelítésre törekednek. Klasszikusok, jazz, népzene és világzene, latino, pop. Sokszor meglepő kombinációkra találunk: Beatles és Bach? A *Yesterday* és Bach csellószvitjének tizenhatod-menetei sokkoló, mégis briliáns párosításként hatnak. „A legnagyobb kihívásunk és törekvésünk, hogy olyat alkossunk, amire az eredeti zene szerzője is büszke lenne”, mondja az együttes zongorista-arranzsőrje, Frantisek Jánoska.

Miben különbözik az együttes a többi crossovertől? Paradox módon éppen klasszikus hangzásában. A 2 hegedű, nagybögő, zongora összeállítás egyrészt nagyon bécsies, sokaknak talán a fogalommá vált „bécsi templomi trió”-t juttatja eszébe. Vagy a két dallam-hangszeres dzsesszkvartettet, meg a triószonáta-együttest. A hagyomány persze nemcsak a szemnek nyújt fogódzót: a két virtuóz hegedűs versengése, az alapot szolgáltató és gyakran virtuóz kadenciáiba belefeledkező zongora, illetve a szintén szólóimprovizáló nagybögő kvartettje ugyan váltogatja a zenei stílusokat, de a könnyed hangulatú rögtönzés tökéletes klasszikus iskolázottságú hangszerkezeléssel párosul.

A pozsonyi születésű Jánoska-fivérek (a két hegedűs Ondrej, Roman, és a zongorista Frantisek) zenészcsalád hatodik nemzedékéeként kezdtek zenét tanulni. Mindhárman már fiatalon a legkiválóbb klasszikus hangszeres képzésben részesültek Pozsonyban és Bécsben, ahogy a később hozzájuk csatlakozó Darvas Gyula, a híres győri nagybögős dinasztia sarja is. A Jánoska Ensemble-t 2013-ban hozták létre, jelenleg mindannyian Bécsben élnek.

A testvérek kisgyerekkoruk óta együtt zenéltek, különösen a szlovák és magyar népzene, tágabban a Duna-völgy és a Balkán zenéje vette őket körül a kezdetektől fogva. Mind a négyen bécsi tanulmányait követően kezdtek komolyzenészi pályájukat szólistaként és zenekari művészként, mint a bécsi Operaház/Bécsi Filharmonikusok, a Vienna Art Orchestra tagjai, és más jelentős komolyzenei projektek résztvevői. A Jánoska Együttes azután hamarosan a világ legjelentősebb színpadain talált otthonra: Musikverein és Konzerthaus (Bécs), Salzburgi Ünnepi Játékok, Suntory Hall (Tokio), a berlini Filharmónia, Esterhazy fesztivál (Kismarton). Részt vettek a *Projekt Hollywood in Vienna* produkcióban, felléptek Bobby McFerrin, Paco de Lucia, Angelika Kirschlager, Mischa Maisky társaságában. A tavalyi Frühlings in Wien fesztivál hagyományos húsvéti nyitókonzertjén Fischer Ádámmal és a Wiener Symphonikerrel váltottak stílust egy Duna-témájú koncert erejéig (a műsoron több bécsi ihletésű Jánoska-mű, valamint a Konzerthausban ritkán hallható *Galántai táncok* szerepeltek).

Idén májusban a jelképesnek is mondható *Bécsi kapcsolat* című hangversenyen Julian Rachlin vezényletével különleges ősbemutatóra került sor a Konzerthausban: a Wiener Symphoniker és az együttes előadta Frantisek Jánoska *Impressziók a Duna mentén* című 1. szimfóniáját.

Az együttes elsőrangú hangszereseken játszik (a két hegedűs olasz és magyar mesterhangszereken, Darvas egy 18. századi osztrák nagybögőn, Frantisek a Bösendorfer zongoracég művésze), ezért produkcióikban csak módjával élnek az elektromos hangosítás eszközével, általában nincs is erre szükségük. Szeretnek az emberek szemébe nézni, egyfajta energiacsere megvalósítani. Az improvizáció önmagában is természetességet, spontaneitást jelent, 1-2 szám után mindig lehet érezni, hogy sikerült-e valamivel szíven ütni a hallgatókat. És ha sikerült, még a híresen visszafogott koreai közönséget is álló ovációra tudják készíteni a szülői Art Centerben. „Tőlük féltünk kicsit, és megkönnyebbülést hozó, nagy siker volt”, mondta Darvas Gyula.

A hamarosan bemutatásra kerülő *Impressziók a Duna-mentén* című szimfóniája keletkezési körülményeiről Frantisek Jánoska árult el részleteket. Mint mondta, a Duna-völgy zenei környezete különös jelentőségű inspirációs közeg, hiszen Pozsony, Bécs és Budapest mind a négyük életében fontos szerepet játszik. A komponálás ötletét egy dunai családi nyaralás adta. A szimfónia nagyzenekarra és a Jánoska Együttes tagjaira komponált háromtétéles kompozíció: tétélei a három várost jelképezik, mindháromban megszólal egy-egy jellegzetes hangszer, amiktől különleges *couleur locale* érzet alakulhat ki. Bár minden tételben van egy-egy dallamidézet, önálló invenciójú kompozícióról van szó, amely persze lelkületében, hangulatában szorosan kapcsolódik szlovák, osztrák, magyar dallamokhoz, a népzene és a cigányzene szellemiségéhez. Az 1. tétel tehát a szülőváros nevét, a *Pozsony* címet viseli, megszólal benne a *fujara*, mint jellemző szlovák fúvós hangszer, és egy híres szlovák dallam, a „*Táncolj, táncolj, forogj körbe*”. A második tétel Bécs, sokféle kultúra olvasztótégelye, ahol az alpesi citera

Forrás: Jánoska Ensemble

Híres zenészek a Jánoska együttesről:

„A Jánoska együttes egy rendkívüli társulás, csodálatos feldolgozásokkal – igazi felfedezés voltak a számomra...” (Christoph Eschenbach zongoraművész és karmester)

„A Jánoskák olyanok, mint egy friss tavaszi fuvallat. Kimagasló egyéni tehetségek családi összefogása. Hatásosan tudják ötvözni a zenei műfajok sokaságát, kialakítva egy sajátos hibrid „Jánoska-stílust”, ez sikerük titka.” (Julian Rachlin hegedűművész és karmester)

„Nagyon megragadott a Jánoska együttes eredeti hangja és fantasztikusan virtuóz játéka. [...] egy újszerű, friss muzsikálás.” (Mischa Maisky csellóművész)

„... csodálatos hangszeresek, akiket mindig imádok élőben hallgatni.” (Anna Netrebko énekesnő)

„Most hallgattam meg CD-jüket és a mennyekben vagyok!” (Michel Camilo jazz-zongorista)

„[...] a négy muzsikus megtalálta saját összetéveszthetetlen közös hangját, amelyet magasrendű virtuozitás, szó szerint kimeríthetetlen gondolatgazdagság és varázslatosan behízelt zeneiség jellemez.

Mindezt látszólag a legkisebb erőfeszítéssel... [...] Valóságos ünnep füleinknek!” (Andreas Großbauer, a Bécsi Filharmonikusok korábbi elnöke)

„Óriási az, ahogyan az együttes a jól ismert zeneművekhez nyúl – oly sok fantáziával, zenei beleérzéssel és mesterségbeli tudással... egyszerűen annyira ihletetten.” (Alois Posch, nagybőgőművész, Bécsi Filharmonikusok)

hangja színesíti a zenekart, és amelynek minden zenei elemére rányomja a bélyegét a valcer és rokonműfajainak jellegzetes hármastételes löktetése. A harmadik tétel, amelyben a tárogató egészíti ki a nagyzenekart, Budapestre kalauzol. Itt is, ahogy mindhárom tételben, kiemelt szerepet kap az improvizáció, aminek nemcsak a Jánoska-muzsikuskok, hanem a kadenciaszerű szólókat megszólaltató zenekari tagok is örültek. Szabad, quasi improvizált hallgatózenével kezd a primás is, majd a *Rákóczi-induló* felidézésével egy verbunkos és egy rendkívül virtuóz friss csárdás zárja le a darabot.

***

BÉCS CSAK EGY LÉPÉS – PROGRAMAJÁNLÓ

Schönbrunni Szentivánéji koncert, 2019. június 20.

A Bécsi Filharmonikusok ingyenes szabadtéri „ajándék-koncertje” *Rhapsody in Blue* címmel könnyed-komoly, a *blue* fogalomnak megfelelően sokarcú hangverseny lesz. A célkeresztben Amerika: Bernstein, Gershwin, Barber, amerikai filmzenék, Johann Strauss amerikai vonatkozású Jubilee-valcere, Dvořák „Új világ” szimfóniájának egyik tétéle. A karmester Gustavo Dudamel, a *Kék rapszódia* szólistája Yuja Wang.

Honvéd Férfikar

1914
1918
ELSŐ VILÁGHÁBORÚS
CELESTENKÉRTUM
ELESZÉRTISÉG

www.honvedferfekar.hu

* www.facebook.com/hferfekar

„Megtanítjuk a gyerekeket, hogy lehet jól zenét hallgatni” Bemutatkozik a Kokopelli Jazz Matiné

Megvalósulni látszik a közösségi rádiós jazzműsor-vezető lassan évtizedes álma, amelyet projektje címéül is választott: *Még több jazzt az óvodákba!* A Kokopelli Jazz Matiné nevű formáció és program hangszersimogatóval egybekötött interaktív, játékos gyerekkoncerteket ad óvodás és kisiskolás gyerekeknek, hogy életben tartsák a rögtönzőképességüket, a jazz segítségével előmozdítsák a kreatív problémamegoldás kialakulását és napi alkalmazását. A hazai viszonylatban egyedülálló projekt alapítói és működtetői, Vörös Niki, Strausz Eszter és Vörös László mutatják be a Kokopellit.

Milyen ötlettől vezérelve dolgoztátok ki és valósítottátok meg a Kokopelli-programot, vagyis hogy kisgyerekeknek rendeztetek jazzkoncerteket, jazzes foglalkozásokat?

Strausz Eszter: Két éve indult a zenekar, akkor lett kész első számunk, a *Spárgadal*. Amikor 5-6 éve megszülettek a gyermekeink, Nikinek és nekünk, Lacival [Vörös Niki és Vörös László testvérek, utóbbi felesége Strausz Eszter] szerettünk volna olyan zenét játszani nekik, amit mi a legjobban szeretünk. Sokat kutattam zenelejátszó fórumokon, de nemigen találtam sem magyarul, sem angolul gyerekeknek szóló jazzt. Sok jó gyerekzene van Magyarországon, de az a telt, mély hangzásvilág, amire mi gondoltunk, hiányzott.

Vörös László: Van néhány formáció Magyarországon, melyek jazzt játszanak gyerekeknek. A mi hét fős zenekarunk mégis mindegyiktől különbözik egy kicsit mind zeneileg, mind pedagógiaiilag, dramaturgiailag.

Mitől más, mitől több a ti gyerekkoncertetek, mint egy átlagos gyerekzenei program?

Vörös Niki: Minden zenei irányzatot izgalmassá lehet tenni a gyermekek számára, mégpedig úgy, hogy az ő életükben legfontosabb és legértékesebb módon játéka ágyazzuk azt. Minden dalhoz van valamilyen eszközünk, a piacos dalhoz például textilgyümölcsök és zöldségek, melyeket kiosztunk a szám előtt, és amikor a kezükben lévő gyümölcs nevét meghallják, fel kell emelniük. Van, amikor arra kell figyelniük, melyik hangszer játszik. Amikor a zongora játszik táncolnak, a bőgőnél leguggolnak, dobnál ugrálnak. Ezzel fejlesztjük a periódusérzéküket, illetve segítjük a tudatos zenehallgatás kialakulását.

SE: Minden koncert előtt tájékozódunk a várható gyerekközönség életkoráról és létszámáról, hogy ahhoz igazíthassuk a műsor dramaturgiáját. De az sem baj, ha nem kapunk pontos információkat a közönségről, akkor ott, a helyszínen formáljuk át a dalainkat. Akár egy zenei lego.

Gondolom ez sok figyelmet és energiát igényel, és nem kevés pedagógiai érzéket kíván meg tőletek.

VN: Nagyon pörgünk Eszterrel, merthogy mi vagyunk a két műsorvezető a frontvonalban. Mindketten bő évtizede foglalkozunk gyerekekkel. Én éveken át saját kidolgozású zenei foglalkozásokat tartottam bölcsődés és óvodás gyerekeknek, a Zeneakadémián írt szakdolgozatom alapján.

SE: Én 18 éve tanítok, van egy tánciskolám, ahol évente mintegy száz, 4-16 év közötti gyerek fordul meg. A Kokopelliben én írom a szövegeket. Amikor a témát már megtaláltam, keresünk Lacival egy zenei irányt, ami illik hozzá. Ezután meginterjúvolom a tanítványaimat a tervezett témában, valamint lassan 6 éves kisfiunk is hatalmas segítség (és egyben cenzúra is). Miért várják a karácsonyt? Mit szeretnek csinálni a strandon? Mit éltek át bárányhimlősen? A legfontosabb számomra az, hogy a lehető legjobban belehelyezkedjek a gyerekek nézőpontjába.

Tapasztalataim szerint az a jó gyerekkoncert, ahol a szülő sem csupán kísérő, hanem maga is jól érzi magát.

SE: Nálunk nagyon élvezik a szülők is a koncertet, annak ellenére, hogy Nikivel sohasem a felnőttekhez beszélünk. Kizárólag a gyerekeket vezetgetjük a zenében, az ő lelküket simogatjuk.

VN: Van olyan dalunk, amelyet a gyerekbulik után az én felnőtt quartetem koncertjein is játszunk, csak ott angolul énekelek. Hármunknak egyébként van egy jazzklubja Esztergomban, ahová felnőtt programokat szervezünk, és a Kokopelli mellett aktívan zenélünk valamennyien. Olyan műsort is szerveztünk már, ami gyerekprogrammal indult, aztán felnőtt koncerttel ért véget.

Miért fontos, hogy a gyerekek ilyen fiatalon találkozzanak a jazzel?

VL: A jazz nem eleme a közoktatásnak, és ha nincs senki a családban, aki jazzrajongó, akkor jó eséllyel nem is találkoznának ezzel a műfajjal. Pedig a jazz óriási teret enged a kreatitásnak. A zenére általában úgy gondol az ember, mint előadó-művészetre: pontosan megtanulni nagy mesterek műveit, szépen megformálni és előadni azokat. Ezzel szemben a jazz úgy kezeli a zenét, mint egy eszközt, mint a szobrász az agyagot. Ezt a zenei szemléletet próbáljuk átadni a gyerekeknek, amikor átformálunk előttük egy ismert dalt, legyen az akár a *Süss fel nap*. Egyenként megmutatjuk nekik, mi a szerepe a dobnak, a bőgőnek, a zongorának vagy az énekesnek egy jazz-zenekarban.

VN: A rögtönzőképességük megőrzése legalább ilyen fontos. Az ember úgy születik, hogy nincsenek kész sémái, mindent rögtönöz, mindennel játszik, amíg a felnőttek szisztematikusan beléjük nem fojtják ezt a készséget, ahelyett, hogy erősítenék azt. Mi ez utóbbira teszünk kísérletet.

Hány dalotok született két év alatt?

VN: Van már egy albumnyi dalunk, néhányuk hangszerelése pedig folyamatban van. Mostanában ismeri meg ezt a fajta tevékenységünket a szélesebb közönség, fellépünk a Győri Tavasz Fesztiválon, nyáron játszunk Kapolcson, Harcsa Veronika udvarában, és a Sárkányszelídítő Jazz Napokon, Esztergomban.

Kikből áll a Kokopelli Jazz Matiné?

VL: Vörös Niki énekel és műsort vezet, Strausz Eszter fuvolázik és szoprán szaxofonozik, műsort vezet, illetve hangszerel és dalszövegeket ír, Sélley Szabolcs alt szaxofonon játszik, Balogh Lázár és Varga Nóra harsonázik, Bögöthy Ádám Viktor bőgőzik, Cseh Balázs dobol, jómagam pedig zongorázom, zenét írok és hangszerelek.

Miért lett Kokopelli a zenekar neve?

VL: Kokopelli egy közép-amerikai, Coloradó törzsi indián népcsoportnak volt a mitológiai figurája mintegy ezer évvel ezelőtt. A biológiai és szellemi termékenység, valamint a zene megtestesítője volt.

Forrás: Nemzeti Filharmonikus Zenekar

Július három egymást követő szombatján a Nemzeti Filharmonikus Zenekar ismét Martonvásárra invitálja a szabadban, kellemesen hűvös fás környezetben zenét hallgatni vágyó közönséget. Az idei Beethoven-estek nyitókoncertje csupa kontraszt és meglepetés. Az „*Ah! per do*” kezdetű koncertáriáját Szakács Ildikó, a Magyar Állami Operaház szopránénekesje szólaltatja meg, a *IV. szimfónia* felhőtlen boldogságot sugárzó örömméneje után pedig a *Karfantáziája* csendül fel Ránki Fülöp és a Nemzeti Énekkar közreműködésével, Somos Csaba karigazgató vezényletével. A második est leggrandiózusabb darabja, a *III. zongoraverseny* Beethoven egyetlen moll hangnemben írt versenyműve. A kiváló fiatal zongoraművész, Fejérvári Zoltán tolmácsolásában felhangzó műben a szólóhangszerrel egyenrangú szerepet kap a zenekar, ami komoly kihívást jelent a szólistának. A harmadik szabadtéri koncerten Beethoven legnagyobb klasszikusai csendülnek fel: a „*Sors*” *szimfónia*, valamint a *D-dúr hegedűverseny*, Ábrahám Márta közreműködésével.

Esti muzsika a Pesti Vármegyeházán

Concerto Budapest

Abouzahra Amira és Abouzahra Mariam. Forrás: Concerto Budapest

Händel, Bach, Vivaldi, Mozart, Haydn és Beethoven klasszikusaival, Keller András és Kovács János vezetésével várja idén is nyáresti szabadtéri koncertjeire a komolyzene kedvelőit a Concerto Budapest. Június 13-án a Pesti Vármegyeháza remek akusztikájú díszudvarán a barokk zenéé lesz a főszerep, a 17. század slágerműveit Környei Zsófia hegedűművész vezetésével szólaltatja meg a zenekar. A június 20-i koncerten Mozart művészete áll majd a középpontban: hallható lesz a *Figaro házassága* nyitánya, a *g-moll* szimfónia, illetve a 18 esztendő Mozart által két hegedűre és zenekarra komponált C-dúr versenymű szólal majd meg, a közelmúltban a *Virtuózok* adásaiban és a tavaszi Mozart-napon megismert testvérpár, a tízes éveik első felében járó Abouzahra Amira és Abouzahra Mariam hegedűszólóival. Július 4-én a bécsi klasszika három óriásának egy-egy műve lesz hallható a nyári csillagos ég alatt: Haydn és Beethoven egy-egy ritkábban hallható szimfóniája, valamint Mozart *Esz-dúr szimfónia concertantéja*, melyet a Nemzeti Filharmonikusoktól érkező oboás, Horváth Béla, a Concerto Budapest klarinét, illetve kürt szólistája, Klenyán Csaba és Tóth Bálint, valamint az Opera zenekarának fiatal szólófagottosa, Mohai Bálint tolmácsol.

JÚLIUS 15-IG ELŐVÁSÁRLÁSI KEDVEZMÉNY!

A 2019-2020-AS

ÉVADBAN IS VILÁGSZÍNVONALÚ NÉPTÁNCAL, TÁNCSZÍNHÁZI
ELŐADÁSOKKAL ÉS SZEMÉLYRE SZABOTT BÉRLETEKKEL
VÁRJUK A HAGYOMÁNYOK HÁZÁBAN!

Magyar
Állami
Népi
Együttes

ÉRTÉKET ŐRIZ. ÉRTÉKET TEREMT

Bérlet- és jegyértékesítés:

(+36 1) 225 6056 | jegy@hagyomanyokhaza.hu

www.hagyomanyokhaza.hu

A Dohnányi Akadémia egyik pillanata. Forrás: BDZ

Hollerung Gábor pályája során a kezdetektől nagy szerepet kap a zenei nevelés, és együttesének, a Budafoki Dohnányi Zenekarnak is fontos célja a fiatal muzsikusok pályakezdésének segítése. Ehhez kíván hozzájárulni az Dohnányi Akadémia: a fiatal művészek zenekarban játszva sajátítják el azt a tudást, melynek birtokában sikeres zenekari muzsikusokká válhatnak, a karmesterkurzus során pedig ifjú dirigensek gyakorolhatnak a zenekar élén.

A karmesterkurzus középpontjában nem elsősorban a technikai készségek fejlesztése, hanem a művek és a kotta minden részletének értésén alapuló, mély tudásának megszerzése áll. Mindemelllett Hollerung Gábor a karmesteri tevékenység legfontosabb funkcióira, a karmester szükséges és szükségtelen tevékenységére, a zenekarral való kommunikáció mechanizmusaira is fontos hangsúlyt helyez. Ezek a kurzusok ugyanakkor nemcsak egyszeri alkalmakat jelentenek továbbképzésre, hanem lehetőséget biztosítanak a Budafoki Dohnányi Zenekarral való hosszú távú együttműködésre zenekari muzsikusként, szólistaként és karmesterként is.

Nyár a kertben

Óbudai Társaskör

Forrás: Óbudai Társaskör

Az Óbudai Társaskör hangulatos és árnyékos kertje idén nyáron csaknem 20 koncerttel, valamint színházi és opera-előadással várja az érdeklődőket. A *Színház a kertben* sorozat július 17-i bemutatója, a *Café Mennország* a régi pesti kabaré klasszikusainak megidézésével kínálja a mai nézőnek is tartalmas szórakozást Pápai Erika, Benedek Miklós, Kerekes József és Fesztbaum Béla közreműködésével. Augusztus első napjaiban Donizetti sziporkázó vígoperája, a *Viva la mamma!* kerül színpadra a Fehér András Operatársulat jóvoltából, Aczél András rendezésében. Július 3-án Frenk, a Budapest Bár multi-instrumentalista zenésze ad gitáros szólóestet *Nagyvárosi éjszakák* címmel. A koncert repertoárjában David Bowie, Zappa, Elvis dalai, valamint korábbi saját dalok és feldolgozások is szerepelnek. Július 25-én Philipp György énekes-rendező különleges szerelmes dalestjére kerül sor a Társaskör udvarán: „A *WILD is the WIND* ötletét egy korábbi performansz adta, melyet az Artus Stúdióban készítettem szélgépekkel és egy óriási papírral kirakott mandalával. Nina Simone *Wild is the Wind* című dalát énekeltem, s a dal egy pontján a szélgépek örvényszerűen felkapták a sok papírdarabkát és mindent beborítottak. Ez az est ilyen perceket tartalmaz.”

Akciós jegyek
június 30-ig
20% kedvezménnyel

**ZEMPLÉNI
FESZTIVÁL**

2019 **AUG. 09 – 18.**

www.zemplenfestival.hu – www.jegy.hu

Támogatók:

Hivatalos borszállító:

Nyáron is lendületben

Miskolci Szimfonikus Zenekar

Antal Mátyás. Forrás: MSO

A Miskolci Szimfonikus Zenekar szokásához híven nyáron is változatos és tartalmas programokkal várja a zene-kedvelőket. Június 6-án és 7-én zeneakadémista karmesterszakos hallgatók vizsgakonzertjein játszanak a Művészetek Házában. Július 16-án a nemrég felújított edelényi kastélyban adnak hangversenyt Gluck, Haydn és Mozart műveiből, Antal Mátyás vezényletével, Gaál-Wéber Ildikó énekes közreműködésével. A zenekar ismét részt vesz a Bartók Plusz Operafesztiválon is, a tavalyi operairó verseny győztes művének, Albin Fries *Nora* című operájának, valamint a záró gálaest kíséretével. Július 27-én a rendkívül népszerű szabadtéri *Promenádkoncert* kerül megrendezésre, 29-én pedig *Mesefilmfónia* címmel filmzenékből összeállított hangversenyt ad a zenekar. Szeptember 1-én a Pesti Vigadóban két nemrég elhunyt zeneszerző, Durkó 85. és Bozzay 80. születésnapjáról emlékeznek meg. Az ősszel induló évadra 11 saját rendezésű koncerttel készül az együttes, melyekre most is kiváló vendégkarmestereket és szólistákat invitálnak majd meg, például Kovács Jánost, Ronald Zollmant, Héjja Domonkost vagy Dirk Hegemannt.

Otthon az Armelen

Pannon Filharmonikusok

Horváth Zsolt. Forrás: PFZ

A Pannon Filharmonikusok számára az idei nyár fénypontja is az Armel Operafesztiválon való közreműködésük lesz. A zenekar a kezdetektől szoros együttműködő partnere a versenynek és fesztiválnak, minden évben legalább egy, de néha akár három operaprodukció zenei kíséretét is ellátja s több alkalommal is elnyerte már a legjobb zenekarnak járó díjat. A 2008-ban alapított fesztivál néhány éve nemzetközivé vált: a Müpa mellett a bécsi MuTh Színházban is zajlanak a programok, illetve az egy meghívott magyar versenyprodukció mellé általában négy külföldi társul. Július 6-án a Fesztivál Színházban egy különleges nemzetközi produkcióban működik közre a pécsi zenekar. Mozart *Don Giovanni*ját az ecuadori MusArtEH kőszínház Alföldi Róbert rendezésében tartja repertoárján, s hozza el a fesztivál záróestjére, ahol a Pannon Filharmonikusokkal együtt adja majd elő. Horváth Zsolt, a zenekar igazgatója így nyilatkozott: „Bátran mondhatom, hogy hazamegyünk a fesztiválra, és az élet úgy hozta, hogy Alföldi Róberttel is immár ötödször fogunk együtt dolgozni. A közös munkafolyamat során már szinte kitaláljuk egymás gondolatait, ezért nagyon örülünk az újabb együttműködésnek, ami egy hetes közös próbafolyamatot jelent.”

concertobudapest.hu

**concerto
BUDAPEST**
zene szenvedéllyel

19/20

Jegyek és bérletek
már kaphatók!

Kremer / Krilov / Järvi / Pletnyov / Holliger
Weithaas / Buniatishvili / Vinnitskaya
Várjon / Fenyő / Grier / Perényi / Shelest
Masin / Porat / Kremerata / Keller

Pillanatkép a tavalyi Folkudvarról. Forrás: HH

A nyár folyamán több hazai és határon túli fesztiválon is feláll a Hagyományok Háza méltán népszerű FolkUdvara. A programokról Tucsni Anna szervezési osztályvezető beszélt a Gramofonnak: „Nagyon örülünk, hogy fesztivál-környezetben, ismeretterjesztő formában mutathatjuk be a népművészetet. Kifejezetten számítunk azokra, akik nem tudatosan érkeznek, és igyekszünk úgy összeállítani a programokat, hogy a véletlenül belecsöppenők számára is élvezetes legyen. Egy-egy napba becsempésszük a néphagyomány teljes spektrumát: tánctanítást, énektanítást, mesemondást, kézműveskedést, esti koncerteket, majd folkkocsmát és táncházat. Társzervezőként csatlakozunk többek között a torockói Double Rise Fesztiválhoz, a Művészetek Völgyéhez, az Ördögkatlan Fesztiválhoz, a Méra World Music fesztiválhoz és a vajdasági Malom Fesztiválhoz is. A különböző helyszínek jellegzetességeiből adódóan mindenhol más-más programmal készülünk. A Művészetek Völgyén idén a *fenntartható néphagyomány* jelszava szerint szerveztük a programokat, és olyan népzenei együtteseket hívtunk meg, melyek repertoárjában a társzművészetek is szerepet játszanak, mint például a Muzsikás, a Romengo, vagy az Etnofon Zenei Társulás Novák Péterrel.”

Glaser Péter: Bring down the Angels

Fonó Budai Zeneház

PÉTER GLASER - BRING DOWN THE ANGELS
This recording dedicated to loving memory of Mihály Farkas and Győző Mohai

Hol jársz, tudnám, hol jársz?
Fent a széllel szállsz, vagy a felhőn jársz már? Játszol, mondd csak, játszol? Az a hang még szól, sir az emlék húrján, vissz a végzet útján, hol a tiszta múlt fog el, csak a szív nem felejt. És ez el nem enged, egyre terjed, dallamként befon. Fáj, ahogy elmúltál, ahogy eltűntél, az az örvény már a mélybe húz.

Forrás: Fonó

Glaser Péter unikális bőgős, aki több stílusban otthonosan mozog, így éveken át muzsikált a Balázs Elemér Group-pal, Gerendás Péterrel és Hoboval. Jelenleg a Tátrai Trendben bőgőzik, a Tátrai Bandben pedig basszusgitáron játszik. Az aktív zenélés mellett Glaser az ország egyik kiemelkedő hangmérnöke is, több mint 160 lemez fűződik a nevéhez főként a jazz, a világzene és a népzene műfajaiban. *Bring down the Angels* című dupla albumát a 2016-ban tragikusan elhunyt két remek zenész, Farkas Mihály jazz-zongorista és Mohai Győző dobos emlékének ajánlja. A lemezen négy énekesnő, Czerovszky Henrietta, Kozma Orsi, Harcsa Veronika és Szűcs Gabi közreműködik, valamint olyan neves zenészek, mint Tátrai Tibor, Czibere József, Cvikovszky Gábor, Hárs Viktor, Dés András és Mohai Tamás, akik az általuk választott és hozott dalokkal szintén az elhunyt zenésztársak előtt tisztelegnek. A második lemez anyaga egy 2014-ben fölvelt Glaser-Farkas duó, amit Farkas Mihály halála miatt végül nem fejeztek be. Glaser végül Czibere József játékával együtt készített kiadható zenei anyagot a korábbi stúdiófelvételekből.

BŐSZT LISZTFERENC KAMARA ZENEKAR

A ZENEAKADÉMIAÁN

2019 / 10 / 29 / 19:30

Közreműködik: **Alban Gerhardt** /cselló/

Elgar: Vonósszerenád

Haydn: 1., C-dúr csellóverseny, Hob. VIIb:1

Haydn: 2., D-dúr csellóverseny, Hob. VIIb:2

Csajkovszkij: Vonósszerenád

2019 / 12 / 12 / 19:30

Közreműködik: **Martha Argerich** /zongora/

Vezényel: **Takács-Nagy Gábor**

Mozart: G-dúr szimfónia „Nyitány olasz stílusban”, K.318

Mozart: Esz-dúr szimfónia, K. 543

Beethoven: 1., C-dúr zongoraverseny, op. 15

2020 / 02 / 26 / 19:30

Közreműködik: **Eric Terwilliger** /kürt/

Max Bruch: Oktett

J. Haydn: D-dúr kürtverseny, Hob. VIIId:3

Beethoven: A-dúr „Kreutzer” szonáta, op. 47 - átírat

2020 / 04 / 20 / 19:30

Közreműködik: **Hennig Kraggerud** /hegedű/

Hugo Wolf: Olasz szerenád

Kraggerud: Suite from Equinox - részletek

Grieg: c-moll hegedűverseny /átírat a Hegedűszonátából/

Grieg: g-moll vonósnégyes , op. 27 - átírat

Bérletárak: **10.000 Ft / 16.000 Ft / 20.000 Ft / 30.000 Ft / 40.000 Ft** A bérletárak a szólójegy-árakhoz képest 20% kedvezményt tartalmaznak. Bérletünk megvásárolható: **Zeneakadémia jegypénztár, jegy.hu**

 # LISZTFERENC KAMARAZENEKAR

www.lfkz.hu

Forrás: Honvéd Férfikar

A Honvéd Férfikarról ismert, hogy a profilját jelentő klasszikus és kortárs kórusrepertoáron túl szívesen vállal műfaji kirándulásokat számos egyéb területre, például a jazz és a crossover műfajaiba. Emellett pedig rendszeresen vesz részt nagyobb operaprodukciókban is: 2019 nyarán a Budapesti Wagner-napokon és a Szegedi Szabadtéri Játékokon is énekelnek majd a negyvenfős kórus tagjai. Európa második legjelentősebb Wagner-fesztiválján a *Nibelung gyűrűje* sorozat záródarabjában, *Az istenek alkonyában* működnek közre június 16-án és 23-án, melyet Hartmut Schörghofer állít színpadra, főszerepeit pedig többek között Stefan Vinke, Lauri Vasar és Catherine Foster és Pasztircsák Polina énekli. A Szegedi Szabadtéri Játékokon július 26-án és 27-én lesz hallható a Honvéd Férfikar az *Aida* előadásában, ami idén különleges jubileumi alkalmából kerül színpadra: éppen 80 éve, 1939-ben mutatták be ugyanis az operát a Dóm téren. A főszerepeket ezúttal Kovács István, Gál Erika és Ádám Zsuzsanna játssza, az együtteseket Pál Tamás vezényli, az előadást pedig a Liszt Ferenc-díjas karmester, Kesselyák Gergely állítja színpadra.

14 év után Veszprémben a Rigoletto

VeszprémFest

Forrás: VeszprémFest

A tavalyi nagysikerű operagála után az opera ismét szerves része lesz az idei VeszprémFestnek: a fesztivál második napján, július 11-én Verdi *Rigolettó*ját láthatja a közönség a műfaj legkiválóbb nemzetközi sztárjainak előadásában: a mantovai herceg az amerikai René Barbera, Rigoletto az olasz Paolo Gavanelli, Gilda szerepe pedig a cseh Zuzana Marková tolmácsolásában lesz hallható. A Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekarát a Kossuth-díjas Medveczky Ádám vezényli. A népszerű opera dallamai nem először hangzanak fel a Veszprémben: a darab 2005-ben is műsorra került, óriási sikert aratva a fesztivál nézői körében. A nagyszínpadon szokás szerint a könnyedebb műfajok kedvelői is megtalálhatják a kedvükre való szórakozást, fellép ugyanis Caro Emerald és Katie Melua is, valamint a világ egyik legsikeresebb reggae-együttese, a UB40 is hallható lesz Ali Campbell és Astro közreműködésével. A fesztivál kísérőrendezvénye, a Rozé, Rizling és Jazz Napok július 5-e és 10-e között minden este három koncerttel várja a közönséget az Óváros téren. Számos népszerű magyar formáció megfordul majd a színpadon, például a SoLatiMusic, a Náray Erika Quintet, Szőke Nikoletta, Gereben Zita, valamint a Soul & Emotion is.

Grigorij Szokolov

Ránki Dezső

Jevgenyij Kiszin

Bogányi Gergely

MVM
KONCERTEK

A Zongora

A Zongora – 2019

2019. szeptember 21. – Müpa – **Ránki Dezső**
2019. október 10. – Zeneakadémia – **Balázs János**
2019. október 24. – Zeneakadémia – **Jevgenyij Koroljov**
2019. november 5. – Müpa – **Jevgenyij Kiszin**
2019. december 11. – Müpa – **Arkagyij Volodosz**

A Zongora a Festetics Palotában – 2019

2019. október 26. 11 óra – **Csalog Gábor**
2019. október 26. 19 óra – **Hlavacsek Tihamér**
2019. október 27. 11 óra – **Gyöngyösi Ivett**
2019. október 27. 19 óra – **Kemenes András**
2019. december 13. 19 óra – **Érdi Tamás**
2019. december 14. 19 óra – **Falvai Sándor**
2019. december 15. 11 óra – **Balázs János**
2019. december 15. 19 óra – **Lantos István**

Müpa-bérlet – 2020

2020. január 14. – **Alexander Gavrylyuk**, 2020. február 12. – **Bogányi Gergely**, 2020. március 11. – **Arkagyij Volodosz**,
2020. május 3. – **Grigorij Szokolov**, 2020. szeptember 29. – **Fazil Say**, 2020. november 5. – **Balázs János**

Zeneakadémia-bérlet – 2020

2020. február 1. – **Alice Sara Ott**, 2020. március 18. – **Várjon Dénes**, 2020. április 14. – **Jonathan Biss**,
2020. május 19. – **Fülei Balázs**, 2020. október 24. – **Jevgenyij Koroljov**, 2020. november 23. – **Ránki Dezső**

Jegyek és bérletek vásárolhatók a Zeneakadémia jegypénztárában,
megrendelhetők a jakobikoncertinfo@gmail.com e-mail-címen.
Internetes jegyvásárlás: www.jakobikoncert.hu – a Jegyvásárlás és
a Bérletvásárlás menüpontokban. Bővebb információ a www.azongora.hu honlapon.

A hangversenysorozat névadó szponzora:

Zene és bor az ország legszebb helyszínein

Zempléni Fesztivál

A Liszt Ferenc Kamarazenekar. Forrás: Zempléni Fesztivál

Színvonalas és változatos programkínálattal várja a közönséget a Zempléni Fesztivál, mely idén is a megye számos gyönyörű helyszínén rendez programokat. Az augusztus 9-i ünnepélyes nyitóhangversenynek most is a sárospataki Rákóczi-vár udvara ad otthont, a Budafoki Dohnányi Zenekar Mozart *d-moll zongoraversenyét* és Berlioz *Fantasztikus szimfóniáját* játssza Hollerung Gábor vezényletével. A szólista a korát meghazudtoló érettséggel és technikai tudással rendelkező Balázs-Piri Soma, a 2018-as *Virtuózok* korcsoportgyőztese lesz. A nyitóhangversenyt az *Esti Jazz* sorozat idei első koncertje követi a 25 éves Nagy János Trió előadásában. A 9 napon át tartó fesztivál kínálatában számos stílus és műfaj kedvelője megtalálhatja a számára érdekes programot. Tarcalon a Jazzation vokálegyüttes és a Theaer Brass Miskolc rezesformáció ad koncertet. A sátoraljaújhelyi városházán Babel Klára különleges összeállítású zenekara várja a közönséget egy kellemes kávéházi délutánra, de lesz irodalmi est Ady Endre verseivel, fellép többek között a Liszt Ferenc Kamarazenekar, a Rátonyi Róbert Trió, a fiatalabb generációt pedig gyermek- és ifjúsági programokkal várják.

Operát mindenkinek!

Bartók Plusz Operafesztivál

Eötvös Péter. Forrás: Bartók Plusz Operafesztivál

Új és klasszikus operai élményeket egyaránt kínál a Bartók Plusz Operafesztivál június 14. és 23. között Miskolcon. A fesztivál idei legnagyobb szenzációja Eötvös Péter *Az Aranysárkány* című egyfelvonásos operájának bemutatója lesz. A napjaink Európájának problémáit boncolgató „szociooperát” abban a városban láthatja először a magyar közönség, ahol a szerző 14 éves koráig élt. A darab librettóját Roland Schimmelpfennig készítette el saját, azonos című színdarabja alapján, de a produkció nem csak ezért lesz nemzetközi: rendezője Bruno Berger Gorski, együttese az Israel Contemporary Players lesz, az öt szólista között pedig két magyar énekes, Meláth Andrea és Mikecz Kornél lesz majd hallható. A fesztivál kiemelt koncertprogramjában két gálahangverseny szerepel, az *Ezrek operája* sorozatban pedig idén Mascagni *Parasztbecsülete* kerül színre a Kálvária-dombon. A Bartók Plusz idén is megnyitja a komolyzene és az opera műfaji határait, a Szent István téren most is számos ingyenes program várja az érdeklődőket – Bartók-művekből hoz például jazzátiratokat a Sárík Péter Trió. A fesztivál 2018-as operairó versenyét Albin Fries osztrák zeneszerző *Nora* című darabja nyerte, mely szintén bemutatásra kerül a fesztivál során.

Sztárparádé a Fesztivál Akadémián

Fesztivál Akadémia Budapest

Joshua Bell. Forrás: Fesztivál Akadémia Budapest

Vilde Frang, Alina Ibragimova, Shlomo Mintz, Maxim Rysanov, sőt, Joshua Bell is fellép a Fesztivál Akadémián, melynek ideai szervező gondolata a káosz és harmónia ősi ellentéte lesz. A programsorozat július 20-án a francia barokk zenszerző, Jean-Féry Rebel *Káosz* című kompozíciójával kezdődik, s bő egy héttel később az ugyancsak francia barokk Jean-Marie Leclair harmonikus *g-moll hegedűversenyével* fejeződik be. De a káoszból létrejövő harmónia nemcsak egy hét távlatában, hanem nap mint nap is átélhető lesz a fesztiválon. Egyedülállóan izzó kamarahangversenyek, több mint tíz országból érkező világsztárok várják a közönséget népszerű darabokkal, kevésbé ismert remekművekkel és ősbemutatókkal nemcsak a Zeneakadémián, hanem a város pompás könyvtáiraiban – sőt, a Széchenyi Fürdőben is, egy késő esti fürdőzéssel egybekötött koncertre. A fellépők emellett egyéni és kamarazenei mesterkurzusokat tartanak ifjú művészeknek és műkedvelőknek, a Hagyományok Házában pedig a legfiatalabb korosztálynak szóló 3. Nemzetközi Fehér Ilona Hegedűverseny zajlik majd a fesztivál ideje alatt.

Vigye haza a **KONCERTÉLMÉNYT** és hozza ki hangfelvételeiből a maximumot egy lejátszó-berendezéssel, ami rendkívül **ÉLETSZERŰEN** szólal meg.

 OzAudio
a zene mindenkié

Az OzAudio azért jött létre, hogy mindezt a lehető legtöbb számára elérhetővé tegye.

Szigorúan válogatott HI-FI berendezések:
maximális valóság, minimális ár.

Mert a zene mindenkié

Termékválaszték és további információ:

www.ozaudio.hu

ECM Records –
Hangvető

ECM 2535/36

Franz Schubert: Szonáták és Impromptuk

Schiff András – fortepiano

Schiff András azon zongoraművészek közé tartozik, akik rendkívüli fontosságot tulajdonítanak a hangszer-választásnak. Mintha nem elsősorban eszköznek tekintené a hangszeret, hanem nyersanyagának, ami meghatározó azvadott zeneművet illetően, éppen ezért választásai műsorfüggőek. A hallgató ritkán foglalkozik ilyesmivel, hiszen ő már a végeredményt kapja, s az élmény-sorozatokból hajlamos azt a következtetést levonni, hogy voltaképp mindegy, milyen hangszeren játszik Schiff: ugyanis zeneiségével és érzékeny billentéskultúrájával mindenkor meggyőző. Ezúttal sem a fortepiano-hangzás-élmény dominál, hanem Schiff Schubert-ismerete kamatozik a korhű hangszeren. Az egyik korongon a Négy impromptu (D.899) sorozatát követően a c-moll szonáta (D.958) hallható, a másikon a Három zongoradarab (D.946) után az A-dúr szonáta (D.959) kapott helyet. A felvétel készítőit dicséri, hogy természetes akusztikai közegben rögzítették az előadást, mely olyan koncertélmény erejével hat, mint amikor a hallgató ideális helyen ül. Mondhatni, az elviselhetőség határát súrolja az élmény – már-már fáj a szépség, amely hangulatok sokaságával közvetít egyfajta életérzést. Olyasmiket hallunk, amik leginkább az előadó értő kotta-olvasásának többletinformációi. Megélhetjük Schubert zenei világának homogenitását, amennyiben egyre-másra visszaköszönnek a dalokból ismerős fordulatok. A dalok királya ugyanazt a nyelvet beszéli (és ennek szókincsét használja) zongoraműveiben is – ám ez korántsem magán-mitológiai zártságú; Schiff egyetemes zeneirodalom-ismeretének köszönhetően az egyes fordulatokból gyakran kihalljuk Beethovent, sőt, alkalmilag feltűnik kifejezetten schumannos gesztus is. Schiff keze alatt mindentudóan alkalmazkodik Franz Brodmann 1820 körül készített bécsi hangszerre – kifejezési készlete elképesztően gazdag. Lehetőségei a jól artikulált, az adott faktúra jellegzetességét érvényre juttató, átgondolt interpretációnak köszönhetően mérhetőek fel. Legalábbis a sokadik meghallgatásra – mert a komplex élményt szokni kell, először elkápráztat a mélységeket-magasságokat bejáró, ily módon a műveket sokdimenziósan közvetítő interpretáció. Kihagyhatatlan!

Fittler Katalin

Genuin

GEN 19640

Transforming Traditions

Györi Noémi – fuvola,

Koltai Katalin – gitár

Négy átirat, melyeket közösen jegyez a két előadó, valamint egy eredeti kompozíció, valamennyi a klasszika korából. Az átiratok „zöld utat” kaptak a Döbblinger Kiadó jóvoltából, a felvétel tehát egyszersmind kedvcsináló, követendő példa – s remélhetőleg követőkre is talál! A ritka kamaratársulások gyakori problémája a játszani való hiánya, e tekintetben minden repertoár-bővítő kísérlet öröndetes – kiváltképp akkor, ha önmagukban népszerű hangszeres társulásáról van szó. Az összeszokott duó felelősséggel közelít a művekhez (Haydn két, Beethoven egy zongoraszonátájához, valamint Mozart töredékként fennmaradt, August Eberhard Müller által befejezett d-moll fantáziájához). A dicséretes repertoár-bővítő szándék mellett azonban nem tűnik túl szerencsésnek a választás a Beethoven-szonátát illetően (Lebewohl, Op. 81a). Hallgatásakor eszembe jutott a néhány éve elhunyt sok hangszeren játszó, előadóművészként is kitűnő vietnami zenetudós, Trần Văn Khê felejthetetlen példája, amikor egymás után elénekelt a Marseillaise-t zengő baritonhangon, majd feszített magas (fej-)hangon, annak szemléltetésére, hogy a távol-keletiek számára ugyanazt a hatást éri el az utóbbi előadás, mint az európai közönségnek az előbbi. Európaiként hallgatva, a fuvola-gitár hangzástere kevésbé atmoszférateremtő, mint a zongoré – ily módon tehát a nagylélegzetű Beethoven-szonáta mintegy csak az eredeti kivonatának (afféle olvasmány-naplós beszámoló) hat (e Beethoven-mű fogadtatásában kétségkívül szerepet játszik komponálásának személyes indítéka). Nem kell sem fuvolistának, sem gitárjátékosnak lenni, hogy érezzük, mennyivel otthonosabb a Giuliani-duók zenei anyaga e két hangszeren. Itt gyönyörködhetünk a szólista-rangú és kamaramuzsikus-érzékenységgel két előadó művészi teljesítményében. Sajátos játéköröm hatja át az interpretációt, amely hasonlóképp kidolgozott, mint az átiratoké. Györi Noémi és Koltai Katalin korábban ritkaság-értékű felvétellel hívta fel a figyelmet egy szinte elfeledett szerzőre, Antonio Navára. Most vállalkozó-kedvüket más területen kamatoztatták. Dicséretes a többirányú kezdeményező-készségük, mely egyszersmind a zeneirodalom kimeríthetetlen gazdagságára hívja fel a figyelmet.

Fittler Katalin

Erato/Warner –
Magneoton

0190295634216

Gautier Capuçon – Schumann

Gautier Capuçon – cselló, Martha Argerich – zongora,
Renaud Capuçon – hegedű, Európai Kamarazenekar,
Bernard Haitink

Kivételes élményben lehet része annak, aki ezt a lemezt meghallgatja. Öt olyan Schumann-mű szólal meg, amelyben a cselló is szerepet kap, a darabokat kiváló előadók tolmácsolják. Schumann Csellóversenyének első változata 1850-ben készült, a kéziratot a Koncertdarab csellóra, zenekari kísérettel felirat olvasható. Négy évvel később kisebb javításokkal nyerte el végső formáját a darab, Schumann akkor már nagyon szenvedett mentális betegségétől. Az op. 73-as (eredetileg kürtre és zongorára írt) Fantasiestücke és az Adagio és allegro 1849-ben íródott, a – Schumann szavaival élve – gyümölcsöző, termékeny évben, a műveken vidámság érződik. Szintén gondtalanságot áraszt az Öt darab népi stílusban című, a zongorás trióra készült Op. 88-as Fantasiestückével Schumann újra visszatért a kis formához. Az Európa Kamarazenekar egészen kitűnő, Bernard Haitink úgy fogja meg a zenekari anyagot, hogy minden frázis, minden karakter, lélegzetvétel, dinamikai megoldás csodálatra készíti a hallgatót. Gautier Capuçon játéka szép, bár a rácsúzások a korábbi előadói gyakorlatot mutatják. Hangszere hangjának mély tartománya különösen gazdag, telt. Technikailag tökéletesen kivitelezett a mű, a lassú tételt ez esetben kevésbé érezzük megindítóknak. A többi darabban Martha Argerich a csellista partnere. Az Adagio és allegro költői lassú szakasza leírhatatlanul szép, ahogy az Op. 201-es darab második tétele is, a gyors rész féktelen, hihetetlenül jó, minden idők egyik legjobb előadását öröközték meg. De ugyanilyen merészség hatja át az Öt darabot és a korábban készült Fantasiestückét. A záró műben csatlakozik a zongoristához és a csellistához Renaud Capuçon. A négytétéles Fantasiestücke sziporkázik, pezseg, a Duett feliratú tétel itt is költői – a két vonós párbeszéde csodálatos, Argerich éppen csak színezi a zenei anyagot. Az élő felvételekből összeállított lemez minden pillanata fantasztikus, az atmoszférateremtő képesség bámulatos. Az a mód, ahogy viszik az előadók előre a darabot, vagy éppen a zenei anyag kezelése, a művészek közös gondolkodása rendkívüli. Elképesztő energiák szabadulnak fel, és érik el a hallgatót.

Lehotka Ildikó

Erato/Warner –
Magneoton

019029552541

Dvořák, Csajkovszkij: Triók

Renaud Capuçon – hegedű, Lahav Shani – zongora,
Kian Soltani – cselló

A műfaj legnemesebb darabjai közé tartozó művek bár egy év különbséggel születtek, szinte alig találunk hasonlóságokat stílusjegyekben, karakterekben. Míg Dvořák ragaszkodik a négytétéles formához, addig Csajkovszkij megelégszik két (monumentális) tétellel. Csajkovszkij egyetlen zongorás triója barátja, Nyikolaj Rubinstein halálának első évfordulóján szólalt meg először, a darab alcíme mindent kifejez: Egy nagy művész emlékének. A mű első tétele kitarulkozó, heves érzelmekkel teli, amelyet egy 12 variációból álló sorozat követ. Dvořák darabjának érdekessége, hogy a két középső tétel nem a hagyományos sorrendben követi egymást, és ebben a műben is szerepel népzene-szerű zenei anyag. A három művész jól érzékelteti a hangulati elemeket mindkét darabban, a Dvořák-trió előadását kompaktabbnak érezhetjük. A két vonós, Renaud Capuçon és Kian Soltani játéka egymásra figyelő, számos olyan megoldást hallunk, amelyben az érzelmek azonos fokú megfogalmazásban szólalnak meg. Lahav Shani zongorajátéka nem minden esetben követi a két vonós elképzelését: a 12 variációból álló Csajkovszkij-tételben a zongora témabemutatása kissé fantáziátlan. Az időkezelés is megkérdőjelezhető helyenként, nem lélegzik a zenei anyag. Ettől, és a pillanat hevében becsúszó pontatlanságoktól eltekintve izgalmas – játékos, briliáns, de átgondolt előadást kapunk. Az élő felvétel az 2018-as Aix Easter Festivalon készült, Aix-en Provence-ban.

Lehotka Ildikó

Jelmagyarázat

5 pont = kiemelkedő művészi értékű produkció

4 pont = kiváló produkció, apró hiányosságokkal

3 pont = jó produkció, bírálható elemekkel

2 pont = vegyes megítélésű produkció, sok hibával

1 pont = gyenge, csalódást keltő produkció

Az archív felvételeket és újrakiadásokat pontozással nem értékeljük.

Deutsche
Grammophon –
Universal

4836574

The New York Concert

Evgeny Kissin,
Emerson Vonósnégyes

Kissin ritkán játszik kamarazenét. Tavaly európai, chicagói és bostoni koncertek után New Yorkban, a Carnegie Hallban zárták körútjukat az Emerson Vonósnégyessel, ahol a Deutsche Grammophon rögzítette az előadást. Megvan a maga eredetisége az ilyen egy az egyben történő rögzítésnek. Kissinnél a stúdió amúgy sem nagyon opció, hiszen a közönség előtti zenélésben tud igazán feloldódni. Mozart és Fauré *I. zongoranégyese*, majd Dvořák *II. zongoraötöse* volt a program. Az Emerson Quartett ma is maximálisan megbízható, technikailag kimagasló együttes, az átlagon felüli fegyelmezettségen belül zenei gondolatok érzékeltetésében felette bőkezű. Az előadásokat Kissin személyisége határozza meg. Játéka a Mozart-darabban végig nagyon tiszta, fúrge és erős dinamikájú, nem túl súlyos. Fauré és Dvořák művében hasonló a dinamika, ami relatíve kevesebb erőt és több introspekciót jelent. Ami a leglenyűgözőbb, az Kissin játékának folyamatos megfelelése különböző összefüggéseknek, kapcsolódásoknak, megfeleléseknek. Kissinnek mintha természetes volna az, hogy a zenei szövet megannyi relációjára egyidejűleg figyelni tud, a kvartett határozottan, egyszersmind érzékenyen követi ebben. A három szerző megragadása stílusban elég egységes, egymáshoz közeli, a megközelítést a zene egyedi és nem a korszak általános szemlélete adja. A Fauré-mű első tétele kitartóan elég lassú, a III. tétel érzékenyen visszafogott. Az orosz idióma Kissin játékában dominánsan, de mindig adekvátan van jelen. Kár, hogy nem halljuk a párdarabokat, de ilyen nagy muzsikustól nem lehet mást várni, csak amit adni kívánnak. A kétségkívül spontán előadások háttérben határozott, kialakult elképzelés áll, melyben azonban szabadon járhat-kezelhet a pillanat spontán varázsa. Épp ez az érdekes: se nem egyetlen elképzelés hajszolása, se nem egészen kötetlen pillanatnyi megérzések sora. Valahogy mindkettő kvalitásai benne vannak ezekben az előadásokban. Nem hiányzik a specifikum („mozartos”, „franciás”, „cseh”) kiemelése sem, hiszen a zenetörténetet tekintve időtlen megközelítés éppen attól gazdagabb sokszor, miként itt is, hogy nem él korlátozásokkal. A ráadás Sosztakovics *g-moll zongoraötöse*nek Scherzója igen viharos előadásban.

Zay Balázs

Erato/Warner –
Magneoton

019029550573

Beethoven: Karfantázia, Hármasszertény

Énekes szólisták, Bertrand Chamayou, David Kadouch –
zongora, Alexandra Conunova – hegedű, Natalie Clein –
cselló; Accentus, Insula Orchestra, Laurence Equilbey

Laurence Equilbey Gluck- és Mozart-lemezei után ez felette nagy meglepetés. A korhű hangszerek használatát érdekesnek és olykor lenyűgözőnek, de egészében véve kevésbé revelatívnak találom. Ám itt most minden jól áll össze. Két olyan darab, melyet mostohán kezelnek, pedig igazi Beethoven-remekművek. Mivel mindkettőnek megvan a maga sajátos bája, egyszerűsége, ami nem negatívum, mint dórén tekintik némelyek, hanem kifejezett kvalitás, a historikus hangzás valahogy jól illik hozzájuk. S ami fontosabb: Equilbey nyugodt tempói, precíz hangsúlyozásra és plasztikus frazeálásra törekvése szépen kibontja a művek megannyi szépségét. Mindehhez az is hozzátartozik persze, hogy mérsékelt historizmusról van szó, ami jobbára csak a tuttknál ad valamelyest szimplább eredményt. A szólisták nem „igazi” historikusok, hanem a korhű előadás mezzsgyéjére kirándulók. Az ilyen összeadás sokszor jár jó eredménnyel. Bertrand Chamayou a *Karfantáziában* a kontextusba illően inkább tempós és hajlik a kissé alternatív hangsúlyozásra – azaz némiképp variál, de nem törí meg ezzel a darab egyszerűségének hangulatát. A *IX. szimfóniát* anticipáló zárás kifejezetten kamarás jellegű. A *Hármasszertény* szólistái – itt David Kadouch a pianista – a széles tempók mellett kényelmesen és nagyon szépen ki tudják játszani szólamaik sok értékes vonását. Valahogy mindenki elkapja a zene nyugodt, egyszersmind beszédes folyását. Beethoven *Hármasszerténye* tipikusan olyan – határozottan nem drámai, bár drámai fuvallatokat nyomokban tartalmazó – kompozíció, amelyhez nem kell erőltetett módon hozzátenni, hanem inkább engedni kell csak úgy magában érvényesülni. A sietség, a dramatizálás inkább elvesz ebből a darabból, míg a nyugodt involváltsággal való megközelítés kibontakoztat. Natalie Clein igen kiváló csellista, aki érzésem szerint differenciált és színekben gazdag játékaival a többieket is inspirálja. Alexandra Conunova ígéretes hegedűs. A lemeznek sikerül megragadnia annak az átmeneti kornak a sajátos hangulatát, amikor már szárnyait bontogatja a romantika, de még megvan a klasszika keretrendszere.

Zay Balázs

PANNON PHILHARMONIC PANNON FILHARMONIKUSOK

2019. OKTÓBER 18.

Virtus & Extázis

Haydn/Lalo/Szkrjabin
Mayu Kishima – hegedű
Vezényel: Gilbert Varga

2019. NOVEMBER 29.

Vándorutak

Franck/Mahler/Brahms
Ludwig Mittelhammer – bariton
Vezényel: Gilbert Varga

2020. JANUÁR 31.

Négy az egyben

Sibelius/Schumann/Brahms
Zempléni Szabolcs és a Pannon
Filharmonikusok művészeiből
álló kürtkvartett
Vezényel: Bogányi Tibor

ARANYFEDEZET

2019 | 2020

2020. MÁRCIUS 6.

Univerzum

Boulanger/Sibelius/Holst
Kelemen Barnabás – hegedű
Vezényel: Bogányi Tibor

2020. MÁJUS 15.

Varázslatos mesék

Mozart/Ravel/Stravinsky
Frankl Péter – zongora
Vezényel: Gilbert Varga

További információ: www.pfz.hu

ÖT ÉRTÉKES
PÉNTEK ESTE
A MŰPÁBAN

ZenePlusz koncertek - nem csak budapestieknek!

A ZENEIRODALOM NAGY KLASSZIKUSAI EGY KIS PLUSZAL FŰSZEREZVE

A Budafoki Dohnányi Zenekar és a Műpa közös koncertsorozata

2019. november 3., vasárnap 19:30

VERDI: Requiem

Miksch Adrienn, Schöck Atala, László Boldizsár, Cser Krisztián
Budapesti Akadémiai Kórustársaság
Vezényel: Hollerung Gábor

2019. december 14., szombat 19:30

GYÖNGYÖSI LEVENTE:

Sinfonia concertante négy ütőjátékosra és zenekarra

CSAJKOVSKIJ:

Diótörő – The Swinging Nutcracker

Sárik Péter Trió | Talamba Őtöegyüttes
Vezényel: Hollerung Gábor

2020. február 1., szombat 19:30

BERLIOZ: Fantasztikus szimfónia

MENDELSSOHN: Die erste Walpurgisnacht

Budapesti Akadémiai Kórustársaság
Közép-Európa Táncszínház
(koreográfus-rendező: Feledí János)
Vezényel: Hollerung Gábor

2020. március 28., szombat 19:30

MOZART: Don Giovanni
szcenikus előadás

rendező: Tarnóczy Jakab
Vezényel: Guido Mancusi

bdz.jegy.hu

A műsorváltoztatás jogát fenntartjuk.

Warner Classics –
Magneoton

0190295510459

Brahms, Ligeti: Hegedűversenyek

Augustin Hadelich, Norvég Rádiózenekar,
Miguel Harth-Bedoya

A német származású, de olaszországi születésű hegedűművész, Augustin Hadelich nem ok nélkül vált napjaink egyik legkeresettebb szólistájává: kifogástalan technikai tudása és remek zenei érzéke izgalmas egyéniséggel és makulátlan ízléssel párosul, mely ideális elegyét nyújtja a XXI. századi gondolkodó és (újra)alkotó hangszeres muzikusnak, más szóval: korunk szólistájának. Hadelich pedig nagyon is a ma embere a szó minden értelmében: egyszerre nyilvánul meg Mendelssohn vagy Sibelius koncertjeinek avatott szólistájaként, s marad nyitott, kíváncsi az újdonságra, hiszen Thomas Adés vagy Ligeti György versenyművei is részét képezik a repertoárjának. A Warner Classics gondozásában most megjelent lemezén minden ifjú erényét felvillantja: Brahms darabja kalandos, az érzelmekkel bátran játszó, mégsem dagályosan túlradó megszólalást nyer a keze alatt; a szólószólam legfontosabb jellemzője a világos és szabatos megfogalmazás, mely virtuóz és fényesen kimunkált, de sosem hat mesterkéltnek – és nem melleleg igen művés saját kadenciát játszik. Ligeti Hegedűversenye, ez a par excellence posztmodern concerto, egészen eltérő követelményeket támaszt a szólistával és a zenekarral szemben egyaránt. Hadelich jól érzékelhető lelkesedése könnyen átragad a hallgatóra: a hegedűs az első hangnál szinte torkon ragadja a darabot és nem ereszti. Hiába a mikrotonalitással, poliritmikával, egzotikus hangszerapparátussal (okarina, lótuszfuvala stb.) és hajmeresztő elhangolásokkal nehezített pálya, a főszereplő hegedűszólam megingathatatlan határozottsággal, imponáló magabiztossággal vonul végig a darabon. A perui Miguel Harth-Bedoya vezette Norvég Rádió Zenekara elsősorban a Brahms-koncertben bizonyul hálátlan kísérőnek. Hűvös, szentelen a zenekar, a nagyobb, szélesebb dallamívek kedvetlenül rajzolódnak ki, a játékok darabos, fád, az akusztika száraz és levegőtlen, így nem igazán képes a mű dimenzióinak megfelelő, ihlető atmoszférát teremteni. Aligha ez az ő világuk, mert a karcos Ligeti-darabnál már egy egészen lelkes és professzionális együttest hallani, amely méltó és figyelmes partnere lesz egy példásan felkészült szólistának.

Balázs Miklós

Deutsche
Grammophon –
Universal

483 7046

Robert Schumann – Christian Jost: Dichterliebe

Stella Doufexis, Peter Lodahl, Horenstein Ensemble,
Daniel Heide, Christian Jost

Mezzoszoprá éneklő Schumann két zongorakíséretes dalciklusát (*Dichterliebe*, *Liederkreis Op. 39*), majd – csaknem a két dalciklussal megegyező terjedelemben hallható a *Dichterliebe* a német zeneszerző-karmester átgondolásában. Az operakomponistaként is termékeny Jost eredetileg a feleségének, Stella Doufexisnek szánta a művet, aki azonban nem sokkal (a felvételen hallható) utolsó felvételét követően elhunyt. Érzelmi okokkal is indokolható, hogy ezután a kamaragyütteshez (vonós-nyégyes, fuvola, klarinét, hárfa, vibrafon, marimba, zongora, cselleszta) tenor énekest társított, ám a mű ismeretében mindenképp hatásosabbnak tűnik ez a választás. Jost – kisebb módosításokkal – az énekszólamot őrzi meg, a ciklust két részre tagoló nagyformában, két végigkomponált hangszeres anyag környezetéből szigetekként kiemelve a dalokat. Peter Lodahl dicséretesen érthető szövegmondása a néhol deklamáló előadással néha a melodráma személyességét idézi. A kíséret funkciójában és hatásában eltér Schumann zongorájától. Míg ott a homogén hangzás sokértelműségét csodálhatjuk, itt – részben a kevésbé differenciált dinamikából adódóan – inkább illusztratív, mint elmélyítő. Mondhatni, egy idő után a hallgató „hozzászokik” még a választékosan kikevert hangszínekhez is. A Schumann-ciklus ismerője talán örülhet azoknak az áttűnő változásoknak, amelyeknek előimitálva mintegy beharangozzák a következő dalt. Ez az egyházi népénekek kíséretére is emlékeztető gyakorlat azonban csökkenti a hatást, csakúgy, mint az erőteljesen lecsupaszított ritmikus ostinato-fordulatok. Megindítóak a környezettel kontrasztáló, kis apparátusú, karakteres hangszínű kísérettel ellátott dalok. Feltűnően sok a (többségükben emelkedő) szekvenciák sorozata, amellyel talán valamiféle egyértelműsítés lehett a szerző szándéka. Stílusában több történeti kapcsolódást fedezhetünk fel, de azok inkább a szerző szakmai felkészültségéről tanúskodnak; nem igazán organikusak, belső zenei folyamatokkal nehezen magyarázhatók. Jost a dirigense is műve felvételének, így a hallgatnivalót a szerzői szándék autentikus kifejezéseként értékelhetjük.

Fittler Katalin

LSO – Mevex

LSO 0809

Berlioz: Faust elkárhozása

Karen Cargill, Bryan Hymel,
Christopher Purves, Bretz Gábor,
Londoni Szimfonikus Zenekar, Sir Simon Rattle

Hector Berlioz Faust elkárhozása (op. 24 – 1845-46) című drámai legendájának kétségkívül legnépszerűbb részlete a Marche Hongroise. Az első rész harmadik jelenetét már a teljes mű bemutatója előtt megismerhette a pesti közönség, mely 1846. február 6-án hangzott el a zeneszerző vezényletével. A siker elsöprő volt: „[...] a terem leírhatatlan lármával forrongani kezdett. És abban a pillanatban, amikor a zenekar nekiszabadult az őrjöngő tusának, és nekiengedte oly soká visszafojtott fortissimóját, kiáltozás, hallatlan dobogás rázkódtatta meg a termet. E forrongó lelkek egybeolvadó szenvedélye olyan kitörésben robbant ki, hogy megrémültem, és borzongani kezdtem. [...] Jól jártam, hogy a hangverseny végére tettem a Rákóczi-indulót (a darabnak ez a magyar nyelvű címe), mert elsikkadt volna mindaz, amit utána játszanak.” – írta a komponista Emlék-irataiban. Nem játsszák túl gyakran e művet, pedig talán ez Berlioz magnum opusa: úgy tartják, hogy egész addigi munkássága előtanulmányként szolgált a darab hatalmas zenei táblóihoz. Csak egy példa: eltéveszthetetlen a Fantasztikus szimfónia Boszorkányszombat tétele és a Faust harmadik részének szeniális menüettje, a Lidérc-tánc közötti rokonság. Sir Simon Rattle is sokra tartja a francia mester alkotását, hiszen ezzel debütált a London Symphony Orchestra zeneigazgatójaként 2017 szeptemberében, a londoni Barbican Centre-ben. A művet két koncerten is előadták, az itt készült felvételekből állt össze a lemez. A kompozíció minden ütemében megcsodálhatjuk, hogy Rattle mennyire kidolgozza a részleteket: a számos tánc-tétel például megannyi lehetőség a karmester számára a színek és karakterek kikeverésére, amit maximálisan ki is aknáz. Kiválóak az énekesek is: Bryan Hymel (Faust), Karen Cargill (Margit), és Christopher Purves (Mefisztó) láttató erővel jelenítik meg a Goethe-tragédia szereplőit. Nagy öröm, hogy a szólisták között Bretz Gábor nevét is olvashatjuk: Brander dalát énekli virtuózan, remek francia kiejtéssel, és érzékenyen megsejtitve, hogy karaktere voltaképpen karikatúra, Berlioz szarkazmusának ragyogó megnyilvánulása.

Kovács Ilona

FON
TRADE MUSIC

Egy valódi hangszerbolt

Kiemelkedően széles választékkal várjuk vásárlóinkat!

fontrademusic.hu

1081 Budapest, Kiss József utca 14.
+36 1 210 2790, +36 30 488 6622
Nyitvatartás: h-p 9⁰⁰ -17³⁰

Adams Alexander Alphasax A&S Bach
Bags Berg Larsen BG Blackburn
Buffet Crampon B&S Cannonball Cherub
Conn-Selmer Courtois D'Addario Denis
Wick Dotzauer Edwards Francois Louis
Gard Gator Getzen Hammig Hohner
Holton Hoyer Jody Jazz Jupiter Keilwerth
King König & Meyer Kromat Leblanc
Lorée Ludwig Majestic Manhasset Marca
Marigaux Melton Muramatsu Musser
Neotech P. Mauriat Pearl Powell Rigotti
Sankyo Schagerl Schilke Schneider
Schreiber Seiko Selmer Silverstein Steuer
Straubinger Studio 49 Theo Wanne
Trevor J. James Vandoren Wilde+Spieth
Wittner Yamaha Yanagisawa Zoom

Erato/Warner –
Magneoton

0190295518196

Ombra mai fu – Francesco Cavalli operaáriái Philippe Jaroussky – ének, Artaserse

„Cavalli érzéki operáit korlátozott számú hangszer kíséri, mégis: e zene 350 év elteltével is rendkívüli benyomást tesz az emberi lélekre” – zárja terjedelmes esszéjét a luxus kivitelű albumban Jean-François Lattarico. Merthogy a velencei városi iratokban fennmaradt szerződések tanúsága a szerény „két hegedű + basso continuo” felállásról nemcsak gazdasági, hanem esztétikai okokra is visszavezethető. Cavalli követte példaképe, Monteverdi hitvallását, miszerint a zene a szöveg szolgálója, és nem nyomhatja el felduzzasztott hangzásával a szavakat. (A transzparencia igényének tett eleget a felvétel szólistáját kísérő formáció, az Artaserse is, miközben 13 hangszeresük a legváltozatosabb színeket varázsolja elénk.) Ám mind e gazdasági s esztétikai szempontok ama történelmi tényből következtek, hogy Velencében a népoperát találták föl – alig négy évtizeddel az operaműfaj firenzei megszületése után. „Operája számára Velence a zenés színház hagyományából szintézist hozott létre, amely a különböző műfajokat – pásztorjátékot, tragédiát, komédiát, eposzt – hatásosan keverte. És mivel Velence kereskedőváros volt, az opera is gyorsan gazdasági ágazattá vált, amelyből mindenekelőtt a nép profitált. Ennek igényeihez kellett alkalmazkodniuk a zeneszerzőknek és főleg a szövegíróknak.” (Lattarico) Akit megijesztene, hogy Philippe Jaroussky – nem minden fekvésben rokonszenves – hangját kell vagy egy órán át hallgatnia, azt megnyugtathatom: a kontratenor sztár intelligensen válogatott Cavalli operáiból. A zene mindvégig élvezetes, még ha nem mindig mély is (mint Monteverdiné!). A firenzei (és mantovai) recitar cantando itt már inkább cantar recitandóvá válik, vagyis a deklamáló részek is ariózusak, mint pl. Endimione jelenetében (Calisto). És újból és újból elbódítanak a basso ostinato fölötti lamentók, amelyek hatásáról már Monteverdi sem mondott le, s amelyek szépsége alól Purcell, de még Händel sem vonhatta ki magát. Amit pedig Jaroussky mint Nerillo – a városi erkölcsöket fölhánytorgató, gunyoros apród – művel a hangjával, az az énekesi alakítás magasiskolája (Ormino). Ehhez a színvonalhoz méltó Baráth Emőke (szoprán) és Marie-Nicole Lemieux (alt) közreműködése is e pompás lemezen.

Mesterházi Máté

Erato/Warner –
Magneoton

0190295633622
(2 CD)

Händel: Olasz kantáták

Sabine Devieilhe, Lea Desandre, Le Concert d'Astrée,
Emmanuelle Haïm

Bár életében nem kerültek nyomtatásra, Händel egész oeuvre-jére kihatottak e Rómában született, korai kantáták. Fél évszázada ásta ki őket az archívumok mélyéről Ursula Kirkendale, a „caro sassone” (kedves szász) itáliai korszakának legalaposabb ismerője. A húszas éveik elején járó csodaifjút az örök város arisztokráciája a tenyerén hordozta: a Pamphilik, Colonnák, Ottobinik és legfőként Ruspoli herceg vendégeként Händel többek között kantáták írásával viszonzott kosztot és kvártélyt – azaz főúri ellátást. (Jellemző módon első londoni éveiben is olasz kantátákkal „fizetett lakbért” angol mecénásainak.) A római palotákban, illetve Róma környéki kastélykertekben előadott kantáták nagy előnye volt, hogy énekszólamaikat nők adhatták elő, akiknek nyilvános föllépését a pápai udvar máskülönben tiltotta. Margherita Durastanti ekkor az egyik legnagyobb sztár, aki később Händel nem egy londoni operájában is szerepelt. E világi kantáták (voltaképpen operajelenetek) főszereplője is „a” nő – úgy, ahogyan azt a római Accademia degli Arcadi (árkádiai akadémia) nemesi tagjai látni s hallani szerették: meghódított nőként (mint amilyen Filide – az Aminta e Filide pásztorfiu ostromolta nimfája); megbecstelenített nőként (mint amilyen a Tarquinius által meggyalázott Lucrezia); és végül elhagyott nőként (mint amilyen a Rinaldo által faképnél hagyott Armida abandonata – a Tasso Megszabadított Jeruzsáleméből származó témát Händel utóbb első londoni operájában, a Rinaldóban dolgozta ki). Az ugyancsak a római évekből származó triószonáta (op. 2/1) sem csupán lemezkitöltő közjáték: rámutat a barokk bel canto lényegére; arra tudnivalik, hogy míg az énekesnek hangszeres virtuózként kell uralnia a hangját, addig a szélső hangszeres figurációk akár egy jó énekes ajkáról is felröppenhetnének. Händel eminensen sajátította el római kollégájától, Corellitól a zenei versengés (concertare) szellemét. Sabine Devieilhe (szoprán) és Lea Desandre (mezzo) éterikus éneke izgalmasan ütközik az Emmanuelle Haïm vezette Le Concert d'Astrée motorikus-ritmikus, „al secco” játékaival. Kár, hogy a lemezcégnek nem volt „szíve” grafikailag is igényesen tálni e zeneileg eszményi eledelet...

Mesterházi Máté

Erato/Warner –
Magneoton

0190295525507

Adès: The Exterminating Angel

The Metropolitan Opera
Thomas Adès

Már 24 évesen komponált első operája, a Powder Her Face (1995) is szenzációt keltett. Második operájával, a Shakespeare Viharjából írt – a Magyar Állami Operaházban (2016) is játszott – The Tempest-tel (2004) pedig egy csapásra felröpítette magát Thomas Adès a brit zeneszerzők legfölső ligájába. De kamarapartnerként (2014-ben a Zeneakadémián Ian Bostridge zongorakísérőjeként) is különlegesen érzékeny muzikusnak bizonyult. Legutóbbi (harmadik) operája, a Luis Buñuel filmje (Az öldöklő angyal; 1962) nyomán komponált The Exterminating Angel a Salzburgi Ünnepi Játékokon történt bemutatása (2016) után Londonban, majd New York-ban (2017) folytatta diadalmenetét. „Első pillantásra alig tűnik lehetségesnek Buñuel szürrealista filmjéből nagyszabású ensemble-operát írni. Buñuelnek e Mexico Cityben fogatott filmklasszikusában (amelyben egy előkelő vacsoravendégség eszelős káoszba torkollik, amint a társaság rájön, hogy a helyiséget megmagyarázhatatlan módon nem tudja elhagyni) a politikai szatíra – abszurd humorral s a rémálmok logikájával vegyülve – ad föl a nézőnek műfaji határokat szétfeszítő rejtélyt. Ám e szokatlan témából Adès és – a librettót vele együtt kidolgozó, egyben a produkciót rendező – Tom Cairns a legnagyobb természetességgel alkotta meg az utóbbi évek egyik legizgalmasabb operáját”, olvassuk a kísérőfüzetben Thomas May esszéjét. Amely magát a komponistát is idézi, mondván, hogy érdeklődése mindenekelőtt a film sokértelműségének szolt. És ha evművel Adèsnek talán nem sikerült is a The Tempest bravúros zenei gazdagságát megismételnie, azért zenekarával – amelyben az elektromos Martenot-hullámok (Messiaen kedvenc hangszere!) vagy az 1/32-es miniatűr hegedűk bőven gondoskodnak a kísértetiességről – mégis megteremt a történet sodró erejű, szorongató hangulatát. Hogy az énekszólamok némelyike inkább csak a maga szélsőségességében, a női hang asztrális magasságai által érdekes? Az Exterminating Angel nem az első opera, amelynek legértékesebb partitúraoldalai a zenekari átvezetések... Adès mindamelltt így is elhatol az operajátszás lényegéig: abszurd művel igazolja egy egész műfaj abszurditását. Amiben támogatja őt a Metropolitan Operaház frenetikusán jó előadógárdája.

Mesterházi Máté

Musica Rara

ORC58

Donizetti: Nisida angyala – világpremier

Orchestra of the Royal Opera House, Covent Garden,
Sir Mark Elder

1838 őszén Donizettinek három műre volt szerződése a Párizsi Operával, de tervei között szerepelt a *Roberto Devereux*, valamint a *Szerelmi bájjal* átdolgozása is – a Théâtre Italien számára. Az 1838 októberében megnyílt Théâtre de la Renaissance igazgatója, Anténor Joly a *Lammermoori Lucia* 1839 nyarán aratott sikerén felbuzdulva új operát is rendelt az előző évben a francia fővárosba áttelepült komponistától. A zeneszerző, a direktor, valamint a két librettista, Gustave Vaëz és Alphonse Royer által aláírt szerződés az új opera, vagyis a *Nisida angyala* próbáit 1840 februárjára tűzte ki. A partitúra már 1839 végén készen állt és tartalmazott néhány részletet Donizetti 1834 körül keletkezett, befejezetlen semiseria operájából, az *Adelaide*-ből is. Bár a szerződésben foglalt határidőket mindenki betartotta, a bemutatót egyre késett. Végül 1840 májusában a Théâtre de la Renaissance csődött jelentett, így Donizetti első párizsi operájának előadása is végleg meghiúsult. Ezt követően a *L'ange de Nisida* közel 800 oldalas autográf partitúrája elkallódott, zenei anyagának csaknem felét pedig más operákban használta fel a zeneszerző. Az egyes párizsi könyvtárakban kusa összevisszaságban heverő kottalapokat csaknem egy évtizeden át tartó, aprólékos munkával rekonstruálta egy olasz zenetörténész, Candida Billie Mantia. A négyfelvonásos opera világpremierjére 2018 nyarán, koncertszerű formában került sor a londoni Covent Garden Operában, Sir Mark Elder vezényletével. Az opera szereplőit Joyce El-Khoury (Sylvia), David Junghoon Kim (Leone), Vito Priante (Ferdinánd nápolyi király) és Laurent Naouri (Don Gaspar) kelti életre. A Musica Rara sorozatban 2019 tavaszán tartalmaz kísérőfüzettel 2 CD-n megjelent teljes operafelvétel a két koncertszerű előadás (2018. július 18., 21.) alapján készült. A bő két és fél óras zenei anyag utólagos retusálására így nem sok lehetőség adódott. A kiváló nemzetközi szólisták fölényesen uralják a technikailag rendkívül igényes bel canto szólamokat, miközben a szereplők árnyalt zenei jellemrajzával is megajándékoznak. A felvétel kifogástalan technikai színvonala a koncertelőadás élményét nyújtja.

Kaizinger Rita

Existencia – Karosi Bálint zenekari művei

Hungaroton
HCD 32805

Karosi Bálint munkássága sok tekintetben hasonlít Johann Sebastian Bach lipcsei működéséhez – mutat rá a magyar muzsikusz szerzői lemezének kísérőfüzete. Ő is mindennapi kapcsolatban áll a templomi zenével – jelenleg a manhattani Saint Peter's Church kántora –, gyakorló orgonaművész és elhivatott zeneszerző. 2003-tól él az USA-ban, néhány éve már amerikai állampolgár. A CD-n három műve hangzik fel. A nyitódarab egy orgonára, ütőhangszerre és vonósokra komponált *Kettősverseny* (2016), ezt egy *Hármasverseny* követi cimbalomra, hárfára és gitárra (2015), a korong záródarabja pedig a Weöres Sándor emlékére írt *Existencia* (2014) címet viselő háromtételes szimfonikus költemény. A Hármasverseny magyar szólistákkal és a Horváth Balázs vezényelte Anima Musicæ Kamarazenekearral szerez élményteli percek a hallgatónak, míg a két szélső kompozíció felvételei amerikai zenészek közreműködésével készült. A magyar gyökerek sok helyen tetten érhetők Karosi kompozícióiban. Az egyik legmeghatóbb, mikor az *Existencia* zárótételében a zeneszerző édesanyja, Pászthy Júlia énekel egy magyar népi dallamot.

KI

Past Visions – Schubert és Schumann művei Marczi Mariann – zongora

Odradek Records
ODRCD 371

Marczi Mariann immár második lemezét adta ki az amerikai Odradek Records. A *Past Visions* (Múltbeli látomások) címet viselő korongon többségében néhány perces karakterdarabokból épül fel a program: Schubert és Schumann viszonylag kevésbé ismert és játszott művei hallhatók. A lemezt nyitó Schubert-darabok, a *Six moments musicaux* (op. 94, D. 780) közül például csak a harmadikat (az f-mollt) szokták játszani. Szinte teljesen ismeretlen az Anselm Hüttenbrenner témájára komponált *Tizenhárom variáció* (D. 576) és szintén nem gyakori a koncerttermekben a *Grätzer Walzer* op. 91, D. 924. Schumann *Waldszenen* (op. 82) című alkotásának talán még az előbbieknél is sanyarúbb sors jutott: ezt a sorozatot manapság is ignorálják az előadók, zenei értékeit is kétségbe vonják, és az alkotói fantázia hanyatlásának nehezen védhető címkéjét ragasztották rá. Marczi Mariann műsorválasztásának és interpretálásának egyik nagy értéke, hogy „rehabilitálja” a kompozíciókat, és játékaival meggyőzően mutat rá arra, hogy ezek a darabok értékes, figyelmet érdemlő gyöngyszemei a zeneszerzői életműnek.

KI

Szokolay Sándor rézfúvós kamaraművei In Medias Brass

magánkiadás

A Szokolay Sándor rézfúvós kamaraműveit (szám szerint 11-et) szerepeltető korongon az In Medias Brass rézfúvós kvintetthez alkalmi muzsikuspартnerek csatlakoznak, amikor az apparátus ezt szükségessé teszi. Ifj. Bazsinka József informatív kísérőszövege áttekinti a rézfúvós kamarazene helyét a szerző életművében. A 45 percnyi hallgatnivaló szinte füzérszerűen sorjázik, rövid tételekről lévén szó, célszerű a műsort a kísérőfüzetből folyamatosan követni. Ily módon elsősorban globális képet kapunk Szokolay rézfúvós művei – de érdemes külön-külön is odafigyelni egy-egy műre. Érződik az előadók vállalkozókedve, helyenként a tempó túlhajszolásával is bizonyítani kívánják virtuóz felkészültségüket. Néhol érdemes lett volna komolyabban venni a tételcímeiket, s ily módon némiképp differenciálni a miniatűrök karakterét-hangulatát. A műorszámok sorrendje sajátos dramaturgiát követ, a pontosan feltüntetett adatok (keletkezési idő, opus-számok) lehetővé teszik, hogy időrendben hallgassuk végig a műfaji összkiadás-igényű programot.

FK

Joyce DiDonato: Songplay

Erato/Warner – Magneoton
0190295512194

Kirándulás egy másik világba – ezt a címet adhatnánk a *Songplay* helyett a DiDonato-lemezt hallgatva. A 14 felvétel között nem csak áriákat, de például Rodgers és Ellington szerzeményeit is megtaláljuk. DiDonato lemeze tehát nyit a musicalek, jazz-standardek felé, ami érdekes ugyan, de egyfajta kihívás is. DiDonato nem tud teljesen elszakadni az operaénekesi hangképzéstől, ehhez társul ellentétként a zongorából, trombitából, harmonikából nagybőgőből és dobokból álló kíséret. Zavarba ejtő lehet sokak számára a hangzásvilág például egy 16. századi (vagy Torelli, Vivaldi, Conti, Giordano, Paisiello) dal, vagy ária kíséretének áthangszerelése miatt. Az így kapott zenei anyag a crossover műfaji keretén belül lehetne különleges, de az említett okok miatt a felvételek megmaradnak a kísérletezés szintjén. A két világ nem tud közösen működni DiDonato lemezének esetében. A kísérőfüzetben viszont remek fényképeket látunk a gyönyörű énekesnőről. Minden esetre a hallgató szabadsága azt eldönteni, hogy veretes komolyzenét hall-e, vagy a gondokat feledtető, kisebb fajsúlyú darabokat.

LI

O Crux Benedicta
Sistine Chapel Choir,
Massimo Palombella

Deutsche Grammophon – Universal
483 5673

Nehéz feladat látással vagy hallással érzékelt tér visszaadása. A dimenziócsökkenést jótékonyan pótolja a korábbi térérzékelő fantázia – ám a hangfelvételek esetében inkább csak megmagyarázhatók azok a sajátosságok, amelyek nehezítik a teljes értékű esztétikai élvezetet. Templomi környezetben még az élőzenében való gyönyörködést is korlátozza a visszhang, az előadóknak célszerű figyelembe venni a lecsengési időt a tempóválasztásnál, máskülönben körvonalazhatatlan gomolygássá alakulhat a kidolgozott produkció is. Előre kell bocsátani ezt a Sixtus-kápolna Kórusának felvételéhez, amely kétségkívül nagyobb hatású lenne az eredeti hangzástérben hallgatva. A hallgató ott közösség tagja, nem pedig közönségé. A hamvazószerdától húsvétvasárnapig terjedő időszak pápai miséin napjainkban is élő repertoárként megszólaltatott zenei anyagából kapunk összeállítást. A kórus vezető karnagya tanulmány-értékű kísérőszövegben ismerteti forrásanyagot. A világ legrégebbi énekkara töretlenül örökíti át a hagyományokat, ám nem hagyja figyelmen a régizenei kutatások eredményeit sem.

FK

In a Strange Land
Philips, Dering, Dowland, White
és Byrd művei
Stile Antico

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMM 902266

I. Erzsébet angol királynő trónra kerülése és uralkodása Anglia történelmének egyik legizgalmasabb időszak, mely alatt Anglia nagyhatalommá és egyúttal protestáns orszaggá vált. A vallási feszültség azonban nem múlt el nyomtalanul, s ez a művészetekben is kifejtette hatását: egyes zeneszerzők (Peter Philips, Richard Dering és John Dowland) katolikus vallásuk mellett kitarva önkéntes száműzetésbe vonultak, míg Robert White és William Byrd hazájukban maradván, de szellemi elszigetelődésben éltek és alkottak. Hogy a hazától való távollét és a szellemi remeteség fájdalma az oka a korszak zenei termékenységének, nem tudhatjuk, mindenesetre a Stile Antico énekegyüttes jó érzékkel összeválogatott műsora kiválóan reprezentálja a 16. századi Anglia vokális zenei világát. A lemezen olyan slágerek, mint Dowland *Flow, my tears* című madrigálja mellett, Huw Watkins kórusműve, a Shakespeare-szövegére íródott *The Phoenix and the Turtle* is elhangzik. Az együttes kiművelt és egységes hangképzése az angol kóruskultúra több évszázados hagyományának ékköve.

JB

Rebel – Telemann: Terpsichore
Les Concerts des Nations, Jordi Savall

Alia Vox – Karsay és Társa
AVSA 9929

Zeusz karcsú leánya, szirének büszke anyja, Terpszikhoré, a tánc örök műzsája – a barokk kor különösen szívesen idézi meg a drámai kardalok megszemélyesítőjét. Jordi Savall és együttese, a Les Concert des Nations új kiadványán a francia táncos ritmusok kapnak főszerepet a Rameau-kortárs, de ifjabb honfitársánál kevésbé közismert Jean-Féry Rebel, és a német földnek a francia stílust talán leginkább ismerő és kedvelő fia, Georg Philipp Telemann munkáin keresztül. A lemezen elhangzó szvitiek a XVIII. század első harmadának érett gyümölcszei, szinte katalógusszerűen vonultatják fel a francia iskola akkoriban kedvelt táncait szolidan ki-kitekintve az angol, spanyol vagy az itáliai izlések felé. Savall és zenekara egészen perfekt előadásában a táncos karakterek hol óvatosabban, hol merészebben rajzolódnak ki, de mindig precizitással, arányérzékkel és artikulációval. A leginkább *Az elemek* című szvitjéről ismert Rebel zenéje, ha nem is hat okvetlenül a felfedezés izgalmával, de legalább annyira reprezentálja a francia barokkot, mint Telemann a németet.

BM

Leopold Mozart: Missa Solemnis
Bajor Kamarafilharmonikusok,
Alessandro de Marchi.

Apárté – BR Klassik
AP 205

Alighanem regényes túlzás volna a Mozartok esetében zeneszerző-dinasztiáról beszélni, ám napjainkban mind Leopold Mozart, mind Franz Xaver Mozart több figyelmet kapnak, mint valaha. Előbbi már csak azért is formálhat igényt nagyobb érdeklődésre, mert idén lenne éppen háromszáz esztendő. S bár tudjuk, a romantikus zenetörténetek félrevezető Leopold-képe, mely egy, a gyerekzseni fölé tornyosuló, kérlelhetetlenül maximalista apafigurát fest le, már a múlté, s azt is, hogy van élet a *Játék-szimfónián* túl, mégis üde meglepetés egy ilyen magas minőségű, szinte felfedezetlen zeneművel találkozni, mint ez a *Missa Solemnis*. Leopold Mozart C-dúrban zengő miséje nagyjából Michael Haydn hasonló műfajú darabjainak színvonalán mozog, tele jól megkomponált részekkel, mind zenekar-, mind kóruskezelésében egy kiválóan képzett muzsikus portréját állítva elénk. Kár, hogy a lemezen az egyébként rangos énekes szólisták mellett egy korlátozott képességű zenekar és egy lelkes, de a turbulens részeknél halványra, erőtlenné fakuló énekkar a közreműködők.

BM

Blue Hour

Andreas Ottensamer – klarinét,
Yuja Wang – zongora, Berlini
Filharmonikusok, Mariss Jansons

Deutsche Grammophon – Universal
483 6069

Andreas Ottensamer a legkiválóbb klarinétosok egyike. Sehol nem ütközik technikai akadályba, játéka könnyed, s akkor is meggyőző, ha egy-egy frázis vagy dinamika más is lehetne. Partnerei hasonlóképp a legkiválóbbak. Jansons világos, tempós kíséretet ad a kiváló zenekarral, melynek szólistája, Wang lazán virtuóz. Ami a hangmérnöki munkát illeti, a klarinét lágy hangjának megragadását és az elkerülhetetlen zörejek kiszűrését illetően nem tökéletes, ugyanígy a zongorához párosítás terén sem. A legfurcsább az összeállítás. Miért nem Weber mindkét klarinétversenye és a *Concertino*, s egy másik albumon a *Grand duo concertant*? Kétségkívül élvezetesebbek a Brahms-és Mendelssohn-átiratok is. Andreas Ottensamer apja, Ernst Ottensamer – egy derék, de kevésbé jó együttessel – felvette mindhárom említett versenyművet. Örömmel hallgatnánk most fiával is a teljes anyagot, s mellé egy másik zongorakíséretes lemezt Wanggal.

ZB

Stravinsky: Tavasz áldozat, Debussy: A tenger

New York-i Filharmonikusok,
Jaap van Zweden

Decca Gold – Universal
4817981

Nem kérdés, a New York-i Filharmonikusok kivételes képességű muzsikusból áll, de szilárd dirigens-egyéniség kell ahhoz, hogy megzabolázza a több tucat önfejű szólistát. Zeneigazgatójuk, Jaap van Zweden, hol több, hol kevesebb sikerrel szelídíti a vadakat – nála nagyobb neveknek is beletörött már a bicskája a New York-iak nyakasságába. A *Tavaszi áldozat* előadása közepszerű. Biztatóan indul, de pár ütem után unalomba fullad, vontatottá, arctalanává válik. Zweden mintha kamarazeneként tekintene a műre, s inkább a zenészek egyéni képességeit engedi érvényesülni; koncepció nélkül a darabból áradó ösztönös, szilaj vadságot alig hallani. Ha egy zenekar nyilvánvalóan képes rá, hogy játékaival a vakolatot is leverje a David Geffen Hall homlokzatáról, vajon miért nem teszi? *A tenger* sokkal jobb benyomást hagy maga után: bátor, vaskos, sőt kissé nyers előadás, de éppen ez teszi izgalmassá. Nincs maszatolás, Zweden ezúttal nem hagyja csak úgy történni a dolgokat, alibi finomkodás helyett tudatosan építi fel ilyen „paprikásra” a művet.

BM

Gustav Mahler: A fiú csodakürtje

Batline, Chen, Frischknecht,
Langenegger, Rudari, HKB Kamara-
zenekar, Graziella Contratto

Claves Records
50-1921

Gustav Mahler *A fiú csodakürtje* című dalsorozatának közismertségéhez és népszerűségéhez maga a zeneszerző is jótékonyan hozzájárult azzal, hogy első négy szimfóniájában többször idéz ezekből a dalokból. A legfrissebb felvétele sok tekintetben unikum. Több ötletét is megvalósítja a felvétellel a hölgy-karmester, Graziella Contratto svájci dirigens. Újdonság, hogy a zenekari anyag ezúttal kamarazenei átdolgozásban szólal meg. A szólamok sokkal transzparensbé váltak, a zenekari hangzás karcsúbbnak és világosabbnak tűnik. Kissé azzal is változott a hangzás, hogy itt tenorkürtök játsszák a kürtszólamot. A szólistikussá lett zenekari stímmek jótékonyan hatottak az énekesekre: hangjukkal most nem egy nagyméretű szimfonikus zenekarhoz kell alkalmazkodniuk, így sokkal bensőségebb hatást érnek el. A felvétel további érdekessége, hogy a többszereplős dalokat is egyetlen előadó szólaltatja meg. Az ifjú muzikusok mindegyike a Hochschule der Künste Bern hallgatója.

KI

Poulenc: Kamarazene

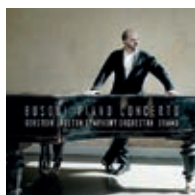
Ensemble Arabesques,
Paul Rivinius – zongora

Faroo Classics – Mevex
B 108103

Izgalmas darabokat hallunk Poulenc fúvós zenéjét bemutató lemezen. A zeneszerző mindössze két szonátát írt hegedűre, illetve csellóra, kamarazenei természetben így központi szerepet tölt be a fúvósokra írt muzsika. A lemezen megszólaló öt darabon keresztül megismerhetjük Poulenc zenei világát, amelybe a finom humor, a különféle zenei korszakokra történő utalás, a gyengédség, helyenként a csipetnyi érzélgősség is beletartozik. Bár a lemezt az öttagú Ensemble Arabesques – amelyhez Paul Rivinius társult zongoristaként – játékaival hirdetik, mindössze egyetlen darabban halljuk az összes zenészt. Előadásuk kellemes a *Szextett*ben, megragadják a mű lényegét, de a hajszálnyi pontatlanságok, a zenei anyag nem teljes kiaknázása (a szólamok kiemelése, sziporkázó zenei anyag egyenruhába öltöztetése) miatt nem hallgatjuk lélegzetviasszafojtva a darabot. A *Trió* esetében is ezt érzem. A három szonáta tolmácsolása közül a klarinétra és zongorára írt jól megfogott, csodálatos hangszíneket hallunk. A *Fuvólszonáta* átlagos előadásban szólal meg, ahogy az *Oboaszonáta* is.

LI

Busoni: Zongoraverseny

Kirill Gerstein, Sakari Oramo, Bostoni Szimfonikus Zenekar

Myrios Classics
MYR 024

Zenetörténeti érdekesség, valódi ingyencség hallható a lemezen. A Liszt-tanítvány Busoni kora egyik legnagyobb zongoraművésze volt, de zeneszerzőként és tanárként is működött. Legtöbbször talán Bach *d-moll partitájának* Chaconne-ja szólal meg Busoni átíratai közül, de 2015-ben az Operaházban a *Doktor Faustus* című operája is műsorra került, igaz, egyetlen alkalommal. A mahleri terjedelmű, öttételes zongoraverseny zenei anyagában érződik Liszt hatása, de a wagneri jellegzetességek is felfedezhetők. A monumentális versenymű záró tételében Busoni férfikart is előírt. Rendkívül jól megfogott az előadás, nem érezzük töredezettnek a szimfóniába oltott zongoraversenyt. Jók a karakterek, izgalmas például a negyedik tétel fékeveszett, kissé diabolikus atmoszférájának megjelentetése. A Bostoni Szimfonikus Zenekar Sakari Oramo vezényletével csodálatos hangszíneket játszik, a férfikar meggyőző, Kirill Gerstein játékából erő és dinamizmus sugárzik. A kísérőfüzet imponáló tanulmányt közöl Busoni életéről, munkásságáról, a zongoraversenyéről.

LI

Sztálin árnyékában – Sosztakovics művei

Bostoni Szimfonikus Zenekar,
Andris Nelsons

Deutsche Grammophon – Universal
4836728

A Bostoni Szimfonikusokat egykor „a zenekarok arisztokratája” eposzi jelzővel díszítette fel az amerikai sajtó, s ez a címke még a hazai préselésű hanglemezek borítóján is olvasható volt. Az együttes, melyet a hősi időkben Nikisch, Muck, Monteux és Koussevitzky neveltek, rászolgált a címre, s máig megvan bennük a fölényes önérzet, noha évtizedeken át alig találtak méltó zenei vezetőre. Andris Nelsons 2014-es kinevezése, és az ezzel járó szerződés a Deutsche Grammophonnal ismét reflektorfényt vetett rájuk, melyben egy készülő Sosztakovics-szimfónia ciklus kap kiemelt figyelmet. A kissé hatásvadász „Sztálin árnyékában” alcímmel most megjelent két CD-s kiadvány a *Hatodik* és a *Hetedik szimfónia* koncertfelvételét kínálja, kétségkívül színvonalas előadásban. A zenekar csakugyan pompásan szól, masszív és erős a vonóshangzás, kimondottan műves fafúvósállásokkal találkozni, kifogástalan a rézkar. Nelsons Sosztakovics-olvasatai kellően sokrétűek, egyaránt megvan bennük a sodró lendület, a drámai erő és az ironikus-játékos hangvétel.

BM

Orff: Carmina Burana

Wiener Singakademie,
Sanghaji Szimfonikus Zenekar,
Long Yu

Deutsche Grammophon – Universal
4836594

A Deutsche Grammophon 120 éves jubileumára megjelent élő előadás attrakciója a helyszín: amit nem hallunk. Amit hallunk: egy egészében jó, néhány ponton kivételes előadás. A zenekar és a karmester kínai zenében otthonos elsősorban, de kétségkívül felkészült Orff darabjában is. Egy-egy kissé szokatlan megoldást érdekesnek is tarthatunk. Gyakran érezhetni vonzerőt a szokottól elérő olvasatok kapcsán. A szólisták közül csodálatos lágy hangjával kiemelkedik Aida Garifullina. Ludovic Tézier bariton itt is remek, előadása elsősorban erős hangjának és lelkes éneklésének köszönhetően emelkedik ki. Toby Spence tenoristának nincs könnyű dolga. Érzékelhető regiszter-töréssel ugyan, de szépen helytáll. Az élő előadások közül kiemelkedik Ozawa egykori berlini koncertje, a mű egyik legjobb előadása. Ez annál szimplább. S értelemszerűen nem veszi fel a versenyt több kimunkáltabb stúdiófelvétellel sem. Mindenesetre jó, hogy a Tiltott városban már nem tiltott a nyugati zene, s a helyi erők egyre otthonosabbak benne.

ZB

Astor Piazzolla: Concertók és kamaraművek

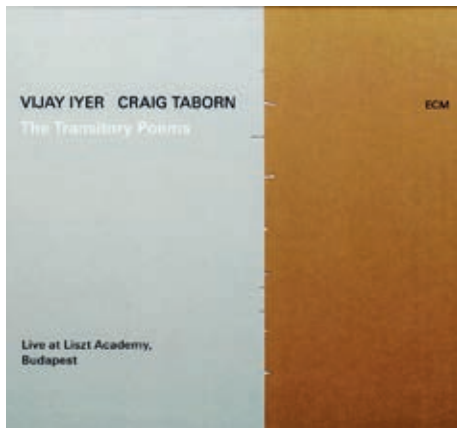
Südwestdeutsche Kammerorchester
Pforzheim, Timo Handschuh

Profil – Karsay és Társa
PH 18089

A tango nuevo, az új tangó „királya” – Astor Piazzolla argentin zeneszerző – kompozícióból hallható izgalmas válogatás a Profil kiadó lemezén. Piazzolla egy Argentínába emigrált olasz fodrász egyetlen gyermeke volt. Kiskorát New Yorkban töltötte, ahol nyolcévesen, egy apjától kapott használt bandoneonon kezdett zenélni, tizenévesen pedig – ki más, mint – egy magyar származású zene tanár, Wilder Béla oktatta klasszikus zenére. Már eddig is számos kultúra hatása érte, későbbi zenei tanulmányai során pedig behatóan megismerte Stravinsky és Bartók zenéjét, hatott rá a jazz, valamint az argentin folklór. Zenei nyelve, elsősorban az új tangó sajátos muzsikája a szabadság szimbóluma is, ahol a zeneszerző nem fél összegyúrni a klasszikus zene kifinomult nyelvezetét a jazz bonyolult ritmikájával, vagy éppen a dél-amerikai népzene melankóliájával. A komponista személyes sorsa is jelen van a lemezen: a nyitó darab – az *Adios Nonino* – az édesapja halálára írt gyászdarab.

KI

ECM Records –
Hangvető

ECM 2644

Vijay Iyer–Craig Taborn: The Transitory Poems

A jazztörténet merész hangszeres produkciói a kézzongorás felvételek – bár a szólószongora-játék is igazi csemege az igényes hallgatók számára. Csaknem minden nagy pianista megpróbálkozott ezzel a formációval gondoljunk csak Chick Corea és Herbie Hancock kettősére, amikor a legtisztább jazzhagyományok találkoztak a latin ritmus- és dallamvilággal. Nálunk alighanem Szakcsi Lakatos Béla és Vukán György kézzongorás játéka emléke él még emlékezetünkben mind a mai napig is.

Most két amerikai zongoraművész – akik természetesen saját együtteseik élén is rendkívül sikeresek – vállalkozott effajta a felvételre engedve a különlegességeket egyébként is favorizáló kiadó csábitásának. Milyen szívet melengető érzés számunkra: a The Transitory Poemst a Liszt Ferenc Zeneakadémia nagytermében rögzítették tavaly március 12-én. A lemezen elhangzó kompozíciók mindegyikét a két előadóművész jegyzi, egyetlen Geri Allen-szerzemény színesíti még a produkciót. Rövid témák, hosszú improvizációk. Az elhangzó nyolc tétel felét az általuk nagyra becsült, az elmúlt években elhunyt zseniális zongorista-zeneszerzők, Muhal Richard Abrams, Cecil Taylor és Geri Allen, valamint egy afroamerikai képzőművész, Jack Whitten emlékének szentelték.

Vijay Iyer indiai származású amerikai zongoraművész-zeneszerző, akit az évtized elejétől a Jarrett-Mehldau vonal szerves folytatójaként méltatnak. Számos megmérettetésben lett első, akár mint zeneszerző, előadóművész vagy zenekarvezető. Craig Taborn változatos „előélete” során az amerikai jazzvilág sok kiemelkedő képviselőjével szerepelt James Cartertől Chris Potterig, Steve Colemantól Dave Douglasig.

Kettejük találkozása a 2000-es évek elején történt Roscoe Mitchell Note Factory nevű kilenctagú együttesében, amelyben a megkomponált zenei anyag mellett nagymértékben volt lehetőség az egyéni és kollektív improvizáció számára. Saját bevallásuk szerint a duó abban a közegben született, de csak most valósulhatott meg. Nem könnyen emészthető zene, de megéri az odafigyelés. A két kiemelkedő pianista lenyűgöző hangszertudása és ötletgazdagsága, a kettejük közötti elképesztő összhang teszi egyedülállóvá ezt az albumot. Időközben mindketten az ECM-hez szerződtek, és ez reményt ad alkotókedvük további kiteljesedésére bármilyen felállásban is muzsikálnak majd a jövőben.

Márton Attila

ECM Records –
Hangvető

ECM 2626

Bill Frisell–Thomas Morgan: Epistrophy

Megszokhattuk már, hogy a világelsők között számon tartott kiadó koncepciója szerint az általuk publikált zenei anyagot nem kísérik szöveges értékelések, legfeljebb szebbnél szebb fotók. Így van ez most is, de akad két kivétel. Az egyik az, hogy a lemezborító nem komor, északi hangulatot áraszt, hanem Charles Cajori neves amerikai művész 1980-ban készített Epistrophy című derűs, nonfiguratív festménye díszíti, amelyet Thelonious Monk azonos című kompozíciója (egyben az album címadó darabja) ihletett. A másik, talán még fontosabb egy apróbetűs mondat, amelyből megtudhatjuk, hogy ez az album a két művész 2017-ben kiadott Small Town című lemezének folytatása (Gramofon, 2017 őszi szám). Persze mindez az adatok gondos mérlegelése révén is kiderülhet, ugyanis az élő felvételeket éppen úgy 2016 márciusában a híres New York-i Village Vanguard-ban rögzítették, mint az előző lemez esetében. A repertoár megválasztása annyiban különbözik, hogy itt egyáltalán nincs saját szerzemény, annál inkább a nagy jazzikonok (Monk, Paul Motian, Billy Strayhorn) standardekké nemesült kompozíciói, és a Nagy Amerikai Daloskönyv örökzöldjei Jerome Kerntől és másoktól.

Frisell sokirányú érdeklődését, jó értelemben vett eklektikus művészetét korábbi lemezeinek tucatjai igazolják. Működése azért rendkívül szimpatikus, mert azt nem korlátozza semmilyen üzleti megfontolás: az alapanyag lehet jazz, blues, rock vagy country, ő mindenből képes saját művészetét létrehozni. A korábbi albumon hallhattunk például Fats Domino-slágert és ez a lemez sem lehet megkakukktojás nélkül: a country zene olyan gyöngyszemei, mint a Red River Valley és a Save the Last Dance for Me hangzanak el sajátosan „frisellesítve”.

A nagy gitárművész és a tőle három évtizeddel fiatalabb partnere lebilincselő zenei dialógusa ezeken a felvételeken is olyan kreativitást mutat, amely páratlan az ilyen puritán fellépések esetében. Csak a húrok beszélnek ezen a bensőséges kamarazenei felvételen...

Persze még inkább lehetetlen elfogódottság nélkül írni erről a lemezről, mert mindössze néhány hete adott felejthetetlen koncertet Bill Frisell a Fesztivál Színházban, ahol partnere ugyan nem Thomas Morgan, hanem egy izlandi basszusgitáros, Skúli Sverrisson volt, de a produkció minden vonatkozásban erre a két lemezen rögzített zenei materiára rimelt.

Márton Attila

ACT – Hangvető

ACT 9883-2

Gwilym Simcock: Near and Now

Az egyszerű és az összetett zenei minőségek váltakoztatására építi fel az ACT-nál megjelent új lemezét a walesi csodazongorista, Gwilym Simcock. Csak őt halljuk játszani és csak akusztikus zongorán. A 38 éves Simcock a fantasztikusan magas színvonalú brit jazz mezőnyéből is kiemelkedik. Először 2010-ben járt a Műpában (a később The Impossible Gentlemen nevet felvevő kvartettel), ami után világszínvonalat emlegetett az egyik kritika, és azt, hogy az expresszivitás mellé nála elképesztő technika társul: a két kéz „szereposztása” messze túlmutat a bal kéz–kíséret, jobb kéz–melódia képletben. A klasszikus zenei kifinomultságot is mindig emlegetik vele kapcsolatban, klasszikus hangszerelésű zenekarra is komponál. Időközben Simcock szintet lépett: évek óta Pat Metheny zenekarának tagja, 2011-es szólólemeze pedig rengeteg díjat és elismerést hozott neki. A *Near and Now*, második akusztikus zongoralemeze hallatlanul jól áttekinthető szerkezetet mutat: három darab, mindegyik háromtételű – Simcock sikerének egyik titka mindig is az intenzív törekvése volt a történetmesélésre. A darabok karaktere is jól megkülönböztethető, ráadásul Simcock ajánlásokkal is segíti a hallgató fantáziájának iránykeresését: az elsőt a zongorista kolléga Billy Childs, a harmadikat a brazil legenda Egberto Gismonti tiszteletének szenteli, a második pedig tételenként kap egy-egy dedikációt. Ez Simcock felvételei közül talán a leginkább pianisztikus album, ezért is találó a címe: a nagy struktúrák, a számcímek és dedikációk adta asszociációk közben is fizikális, testközeli zenélés tanúi vagyunk, valóban nekünk játszunk, és mesél. Az albumot hallgatva később figyeltem fel csak rá, hogy ezek a felvételek otthon, a lakásában készültek, ugyanis éppen ezt a közvetlenséget tette meg programmá. A szépségről szóló darab tetszik nekem a legjobban, a „gismontis”, a távoli világokat idéző egy kicsit „sok”, nem tudja teljesen elkerülni a szóló zongorázásban mindig benne rejlő zakatolós monotonia veszélyét. Felrémlik, hogy egy kicsit mintha magát szórakoztatná meg a zongorájával beszélgetne, de ha jobban odafigyelünk, észrevesszük az invokációkat, utalásokat. Ha külön-külön hallgatja meg az ember a három művet, akkor az egyes darabok és tételek minden pillanatra izgalmakat tartogató erényei jobban kibomlanak.

Zipernovszky Kornél

BMC Records –
MG Records

BMC CD 268

Aki Takase Japanese: Thema Prima

Újabb szenzációs névvel büszkélkedhet a BMC: a hetvenedik születésnapját ünneplő Aki Takase a magyar fővárosban rögzítette friss lemezének anyagát, és természetesen koncertet is adott kvintettjével az Opus Jazz Clubban. Az Osakában született zongorista/komponista klasszikus zenét tanult. Előbb a kortárszene foglalkoztatta, majd érdeklődése fokozatosan az avantgárd rögtönzés és a free jazz felé fordult. Kezdetben hazájában szerzett hírnevet zenei kísérletezései, majd bekapcsolódott a nemzetközi jazzéletbe. Játszott például David Murray-vel és Dave Liebmannal, de legfontosabb zenei kapcsolata természetesen férjéhez, Alexander von Schlippenbach pianistához, a német szabad jazz kimagasló alakjához köti. Takase 1987 óta él Berlinben.

A japán muzsikusként a fékezhetetlenül kreatív utolsó mohikánok egyike, akinek minden megszólalása komoly figyelmet igényel. Bajos eldönteni, inkább fölényesen invenciózus, virtuóz játéka vagy jazzstílusokat és zajokat, recsegéseket bricolage-szerűen egymás mellé rakosgató dekonstruktív szellemisége nyugtázza le jobban hallgatóját. Új, Japanic nevű kvintettjével például arra vállalkozott, hogy megidézi a nagyrészt elfeledett amerikai zeneszerző, Conlon Nancarrow szellemiségét. Az élete nagy részében mexikói elvonultságban élő Nancarrow emberi kéz számára technikailag szinte megoldhatatlanul bonyolult szerzeményeit gépzongorára írta. Ez a zenei világ ötvöződik az új Takase-lemezen egyéb intertextuális motívumokkal, így a korábban már egy másik lemezen életre keltett Fats Waller stride-játékával a Madam Bum Bum című szerzeményben. Takase mostani vállalkozásában fontos szerep jut a zenén túli zajoknak is (Traffic Jam, Monday in Budapest stb.), valamint torzított slágerélményeknek, gutturális rappelésnek és beszédnek (Wüstenschiff), jelezve, hogy számára a muzsika fogalma nem szűkíthető a hangstúdiók és koncerttermek falai között megszólaló „szép” hangokra. Hasonlóan az olyan experimentalistákhoz, mint Mikotaj Trzaska (Danziger Strassenmusik) az utca zöreijeit is beemeli kompozícióiba. Erről DJ Illvibe gondoskodik lemezjátszóival és elektromos zajkeltőivel az új kvintettben. Szín pompájában vidám zene, mely egyetlen más mester vegykonyhájában sem születhetett volna meg, csakis Aki Takaséban.

Máté J. György

Modern Art Orchestra Plays the Music of János Ávéd: The Fruit of the Spirit

Tom-Tom Records
TTCD 305

A MAO roppant sokrétű munkásságának egyik eleme az az évek óta tartó dicséretes gyakorlat, amelynek során a zenekar számos – komponista vénával is megáldott – tagjának saját szerzeményeiből összeállított projektet mutatnak be koncerteken – és lehetőleg lemezen is. Ezúttal egyik vezető szólólistájuk, egyben a hazai jazz kiemelkedő képviselője, a kiváló szaxofonos Ávéd János szerzeményeiből nyújtanak át egy csokorra valót. A néhány vendégművésszel együtt húsztagú zenekar profizmusának és varázslatos hangzásvilágának nincs szüksége magyarázatra: a Fekete-Kovács Kornél vezette big band minden megmozdulása világszínvonalat képvisel. Cseri Kálmán, a neves református lelképásztor és egyházi író kifejezése adja az album címét: A Lélek gyümölcse (ez esetben a Szentlélekről van szó). Egy mélyen vallásos személyiség mondja el véleményét a legfontosabb erényekről a zene nyelvén szólva. Csak néhány cím a tizennégy tételből: Béke, Öröm, Szeretet, Türelem, Mértékletesség, Jóság, Hit. A Szelidségről szóló tételben Ávéd János remek tenorszaxofon-szólója koronázza meg a zenei matériát. A lemez mind Ávéd, mind pedig a MAO pályájának kiemelkedő állomása.

MA

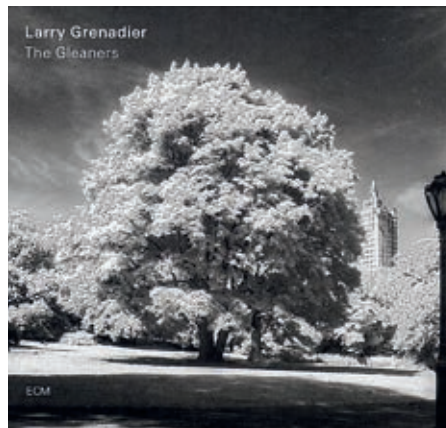
Budapest Jazz Orchestra Plays the Music of Linda Kovács – Sunflower

BJO Records
009

Ezzel a lemezzel mindenkinek egy vakteszt során kellene megismerkednie. Már az első hangoknál elkezdene hegyezni a fülét a delikvens, milyen remekül építkező, érdekesen fejlődő és szépen kiteljesedő szerzeménnyel van dolga, nem beszélve a tömören, egységesen hangzó zenekarról, az izgalmas szólammozgásokról és a kristály-penge énekhangról. Aztán tovább fűlelné: mindenféle kortárs (a jelző kicsit sem elidegenítő jelentéshálóját megrezgető) hatások érződnek a darabokban, változatos hangulatok, alapülkötések, szerkezeti elgondolások, a nagyzenekart kreatívan használó hangszerelések és lefegyverző hangszer-szólók. Nincs kizárva, hogy hamar megérkezne a megfejtés: itt bizony magyar big bandről van szó, mert ezen a téren egyértelműen nagyhatalom vagyunk. Annak hallatán viszont a legtöbb hallgatónak elkerekedne a szeme, hogy minden szerzemény és hangszerelés az énekesnő munkája. Pedig Kovács Linda nem most debütált ezekben a szerepekben, de minden bizonnyal a Sunflower az eddigi legjelentősebb munkája. Kár, hogy a borítón nem olvasható a BJO tagnévsora, sem a szólók „elkövetői”, akik közül muszáj megemlíteni Juhász Attilát, Zana Zoltánt, Csejtey Ákóst és Birta Miklóst.

BB

ECM Records –
Hangvető

ECM 2560

Larry Grenadier: The Gleaners

Nem különösebben váratlan megállapítás egy szóló-nagybőgő-lemezről, hogy nehéz hallgatnivaló, és hogy megkívánja a megfelelő hangulatot, egy bizonyos elmélyültséget, alkalmat a befelé fordulásra, befelé figyelésre. Lassú munkával lehet eljutni arra a pontra, hogy együtt rezonálhasson hallgatója Grenadierral, miközben forog a The Gleaners, és hogy hallgatásból befogadás váljon. Ahogy Grenadier is lassú, aprólékos munkával jutott el oda, hogy készen álljon ennek az anyagnak a rögzítésére (a gleaner gyűjtőgetőt jelent). Mint írja, sok kutatásra, szemlélődésre volt szüksége, hogy pontosan feltérképezze, mi is az ő lényege nagybőgősként, mi az a sound, hangszín, melyek azok a harmóniai és ritmikai nyomvonalak, amelyek mentén önmagához érkezhetsz el. Mindezt természetesen meghatározzák az őt valaha ért zenei benyomások, inspirációs források, amelyek közül kiemeli a többi között Oscar Pettiford, Ray Brown, Charles Mingus, Jeff Chambers, Wilbur Ware és John Patitucci munkásságát, illetve azokat a művészeket, akikkel hosszabb ideig dolgozott együtt, köztük Pat Metheny, Joe Henderson, Brad Mehldau, Paul Motian vagy Charles Lloyd. Sokat hallgatta más hangszeresek szólómunkáit is, köztük Sonny Rollint, Joe Henderson és Kim Kashkashiant. Ez Grenadier első szólólemeze – nem úgy Manfred Eicher ECM-vezéré, aki korábban már lehetőséget adott effajta megnyilatkozásokra, avagy éppen sugalmazta őket Miroslav Vitous, Dave Holland, Eberhard Weber vagy Barre Phillips esetében. Talán az is magyarázza a bőgősökkel kapcsolatos szim- és empátiáját, hogy maga is bőgősként kezdte. A The Gleanersben a saját szerzeményekhez egy-egy George Gershwin-, John Coltrane- és Paul Motian-opus társul, meg egy Rebecca Martintól, Grenadier feleségétől, amelynek eredetije vokális darab. Ezen felül helyet kapott rajta két kompozíció a szintén ECM-es Wolfgang Muthspieltől, a bőgős régi barátjától és harcostársától. Minden számban olyan technikai megoldást választ, amely annak grenadieres interpretációjához a legjobban illik, vonóval és pizzicato is hallható – gyönyörűen. Csak egy ponton használják az overdubbing eszközt, mindvégig mindenfajta technikai beavatkozás nélkül szól a bőgő. Eklektikus anyag, amely hűen tükrözi Larry Grenadier összetett (talán nem csak) zenei személyiségét.

Bércesi Barbara

Binder Trio: Bartók Béla: Gyermekeknek

BMM
02111575775

Négy év telt el azóta, hogy Bartók Béla kompozícióinak szerzői jogi védeltsége lejárt, s így a hatalmas életmű (mint tiszta forrás) megnyílt a jazz és a világzene alkotóművészei számára. Ennek a nemrégiben indult folyamatnak fontos állomása Binder Károly, Fonay Tibor és Benkó Ákos trió-lemeze, amelyre 15 kis karakterdarabot választottak ki Bartók Gyermekeknek című négykötetes zongora-sorozatából. Binder – miközben hűségesen ragaszkodott Bartók kompozíciós eszköztárához – a zárt formai kereteket megnyitotta és hosszabb improvizációs szakaszokkal bővítette. Egyes esetekben az ostinato-basszus maradt a kiindulópont, máskor egy eredetileg moll-hangnemmű darabot Binder átharmonizált dúrba (vagy fordítva), és a trió az így megszületett új harmóniasorra rögtönöz. Ami pedig talán a legérdekesebb: a kárpát-medencei keservesek, sirató-motívumok találkozása az afro-amerikai blues-balladák hangrendszerével, díszítéseivel. Erőltetett lenne mindezt organikus egységnek nevezni, de tény, hogy könnyen rá lehet tapintani a közös pontokra.

ReA

Elek István Quartet: Jazz-Elek

BMM
201901112575776

Nem hivatalos kifejezés ugyan, ha valaki „jazzel”, Elek István mégis ezt teszi csaknem fél évszázada. Munkássága a műfaj legkülönfélébb területeihez kötődik, de saját nevével jegyzett együttese és lemeze eddig nem volt. Öt éve alapította kvartettjét, és végre itt van a várva várt album is. Sikeres fellépések jelezték, hogy az együttes a zenei paletta olyan területén működik, amely igazán hiánycikk. Ez pedig egy időtálló stílusirányzat, a swinges mainstream jazz, a melodikus post-bop. A Coleman Hawkins–Ben Webster-iskola eminens tanulója például Scott Hamilton, és bátran állíthatjuk, hogy Elek Pista is az. Minden nádfúvós hangszer-avatott mestere, aki a lemezen is felvonultatja hangszer-arszenálját: gyönyörű tónussal remekel a tenoron az In A Mellow Tone-ban, szopránon játszik Joe Henderson Recordamejában, baritonon a Ready and Able-ön, és klarinétozik a Bluesette-ben. Komponensi vénáját is megmutatja, hiszen a nyolc számból hármat ő jegyez, amelyek szervesen illeszkednek a standardek sorába. Hűséges zenészbartói kísérik: Weisz János zongorázik, Molnár Péter bőgőzik, és Cseh Balázs dobol. Széles repertoárjuk ismeretében reméljük a mielőbbi folytatást.

MA

Révész Richárd–Romhányi Áron R2: Little Havana

EuroArt Media

A két kitűnő zongoristának régi álma vált valóra ezzel az albummal. Ami a kompozíciókat illeti, békésen megosztottnak fele-fele arányban. Érdekes, hogy miközben Révész itthon a latin jazz koronázatlan királya, a címadó számot mégis Romhányi jegyzi. Komponista vénájára már csaknem másfél évtizede – triójának Passion & Purity című lemezén – felfigyeltem. Mind a kompozíciók, mind pedig a hangszeres játék annyira autentikusak, hogy jó eséllyel latin szerzőkre és előadókra gyanakodna egy „vakteszt” alanya. Persze aligha tagadható az olyan nagy mesterek hatása, mint Michel Camilo. Ráadásul Ricsi páratlan tapasztalatokkal rendelkezik a latin zene területén. Hihetetlen összhang nyilvánul meg a két zongorista között. (Ezt tükrözik a fotók is.) Két jóbarát beszélget egymással – hangszerek segítségével. Más környezetből érkeztek, de egy nyelven beszélnek. Akár egyezik a véleményük, akár nem, de odafigyelnek egymásra, mert érdekli őket a másik mondanivalója. Ricsi kompozíciói latin-amerikai élményeit tükrözik, spanyol címeik is erre utalnak, Áron zenei utazása pedig Kubától a líbiai római romvárosig (Leptis Magna) tart. Óriási lemez, nem lehet megenni!

MA

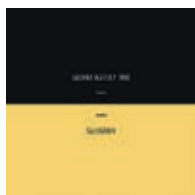
Pozsár Eszter: Contempo Apassionato

L.V. Records

A kiváló fuvolista és szaxofonos elkötelezett híve a műfajnak, és rendszeresen jelentkezik új projektekkel. Nem könnyű pálya az övé, kitartása is tiszteletreméltó. Különleges művészetét megcsodálhattuk Coolactive és Trans-Formation együtteseiben, de például Révész Richárddal készített duóalbumán is. Legújabb lemezét trióformációban készítette, régi zenésztársa Eichinger Tibor gitározik és Csurkulya József játszik a hazai jazzben is mindinkább teret hódító, jellegzetes magyar hangszeren, a cimbalmon. Eichinger az egyik legizgalmasabb zenész a gitárosokban egyáltalán nem szükkülő hazai jazzszíntéren, és hosszú ideje tartó együttműködésük igazán eredményes találkozás. Közreműködik még az ütőhangszerek avatott mestere, Czibere József is. A kompozíciókat is ketten jegyzi a gitárossal, egynek Csurkulya a szerzője. A változatos témák között vannak fülbemászó dallamok, Eszternek más kultúrák iránti érdeklődését mutató darabok, Tibornak pedig az elvontabb irányzatok iránti vonzalmát tükröző számok. Az album címe igazán találó, hiszen ez a szépséges zenefolyam érzelmekben végtelenül gazdag, egyben rendkívül korszerű, mai előadásmód jellemzi.

MA

Gáspár Károly Trio: Salvation

Tom-Tom Records
TTCD 311

A hazai jazz „kivülállójának” két évvel ezelőtt megjelent The Outsider című albuma után ismét egy szerethető, minden magamutogatástól mentes lemezzel örvendeztette meg az akusztikus zongoratrió kedvelőit. A repertoár összeállítása is különleges: a tíz hangulatos, szebbnél-szebb melódiából hatot Karcsi jegyez, három a nagy amerikai bőgős, Charlie Haden szerzeménye, és mint korábban, ezúttal is felkerült a korongra egy Horváth Jenő-opus (Elfeledlek szép lassan téged). Utóbbi alighanem Karcsi édesapjának hatása, aki kávéházi zongorista volt. Egyébként is egyik szerzeményével szerető szülei előtt tiszteleg, a lemezindító számot pedig Karcsi hű társa, Diána ihlette. Ha valaki még nem találkozott vele, a lemezt meghallgatva kedves ismerősévé válik. A címadó kompozíció, a Megváltás Karcsi erős hitére, vallásos meggyőződésére utal. Játékában összesimul a tradíció és a modernitás, jelen van a nehezen definiálható igazi jazz-feeling és a jó ízlés. Érzelmekben dús, de sohasem érzélgős. A trió felállása azonos a korábbival, a ritmustandem tagjai: a bőgős Horváth Balázs, a dobok és a különféle ritmushangszerek gazdája pedig Varga Bendegúz.

MA

Daniel Erdmann's Velvet Revolution Featuring Théo Ceccaldi & Jim Hart: Won't Put No Flag Out

BMC Records – MG Records
BMC CD 282

A trió korábbi BMC-lemezén (A Short Moment of Zero G) már megmutatta, milyen unikális hangzásra képes a tenorszaxofon-hegedű-vibrafon hármass. A Bársonyos Forradalom valóban bársonyfinomságú jazz-kamarazenét játszik, mely a darabok egy részében egyszerű(nek tűnő) ötletekből indul ki, máskor pedig miniatűr avantgárd kompozícióvá fejlődik (Justine Again, Abstract Love Song). Erdmann többféle stílusban mozog otthonosan. A tenor és a hegedű összjátékából nemegyszer egy Garbarek-Shankar kettős készül kibomlani, de Erdmann még időben hangzást vált, így nem érheti a kopírozás vádjá. Más számokban szabadabb az improvizáció és rekedtebbek a hangok, egy-egy dirty sound is becsúszik, mintha Pharoah Sanders iskolájában nevelkedett volna a muzsikás. Erdmann jegyzi a lemezt, mégis inkább a három zenész közös munkáját kell kiemelnünk. A vonós és pengetős játékokban egyaránt eredeti Ceccaldi és a szintén saját utakat járó Hart egyenrangú partner. Utóbbi például a La Tigresse című darabban mutatja ki tigriskörmeit, Ceccaldi pedig talán a pizzicato számokban a legjobb, akkor is, amikor csupán kísér.

MJGy

Tonbruket: Live Salvation

ACT – Hangvető
ACT 9867-2

A Tonbruket együttest 2009-ben alapította Dan Berglund, a híres svéd bőgős, aki a világhírnévre szert tett E.S.T., azaz Esbjörn Svensson Trio oszlopos tagja volt másfél évtizeden át, egészen a zenekarvezető tragikus haláláig. Társai is a skandináv jazz eminensei: Johan Lindström gitáros, aki a pedálos steel gitárt is kezeli, Martin Hederos zongorista (olykor hegedül is, valamint a szintetizátorok mestere), a dobos pedig Andreas Werliin, aki eredetileg nem is jazz-muzsikás volt. A zenei anyagban tulajdonképpen a kortárs fúziós jazz, a pszichedelikus rock és a neo-folk is megtalálható, olykor nem is egy számon belüli szintézisről van szó, hanem az egyes darabok sorolhatók eme kategóriák valamelyikébe. Vitathatatlanul eredeti muzsika, amelynek létrehozásában oroszlánrésze van a Berglundnál fiatalabb zenésztársaknak. Minden szám az együttes valamelyik tagjának szerzeménye, olykor az egész csapat munkája. Érdekesség, hogy az album nem valamelyik szám után kapta a címét, hanem a neves svéd festőművész, Jesper Waldersten Salvation című festményéről. A Live szó pedig arra utal, hogy az élő felvételek a stuttgarteri Bix Jazzclubban készültek három évvel ezelőtt.

MA

Weidner/Dumoulin/Graupe/Terzic: Melanoia

BMC Records – MG Records
BMC CD 238

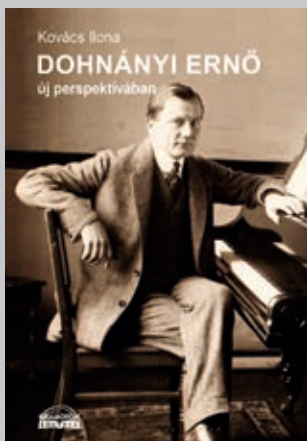

A melanoia szót hiába is keressük az *Idegen szavak szótárában*. Nem a pigmenttermelő sejtekből kialakuló kóros bőrelváltozások egyike – semmi köze a melanomához. Egyedi kontamináció: a melankólia és a paranoia együttes átélését nevezi így a szerb/német dobos Dejan Terzic, aki 2012-ben ezen a néven hozta létre együttesét. Pillanatnyilag kvartettről van szó, mely a dobon kívül altszaxofonból, zongorából és héthúros gitárból áll. Ám ritkák azok a pillanatok, amikor a hallgató úgy érzi, valóban részesülhet a melanoia érzésében. Olyan szerzeményekben, mint a UCB vagy a B-longing and Beyond inkább melankóliát hallunk paranoia nélkül. A nyitó Schnell vagy a Gravity pedig fordítva: a paranoiából ad némi ízelítőt, de melankóliából semmit. Az azonnal hallható, hogy négy kiváló zenész közös munkájáról van szó, de be kell látnunk, hogy az előző BMC-albumukon (Red) megszólaló Luzia von Wyl-szerzemények érdekesebbek voltak. Terzic modern jazzt repetitív elemekkel, rockos riffekkel és indusztriális effektekkel ötvöző, hangsúlyos ritmus- és hangulatváltásokkal megtűzdelt kompozíciói talán egy furcsa álmologikát követnek, melybe nem könnyű követni a zenekart.

MJGy

A Gramofon Könyvek sorozat újdonsága: Kovács Ilona: DOHNÁNYI ERNŐ új perspektívában

Dohnányi Ernő (1877–1960) a 20. századi magyar zenetörténet egyik legmeghatározóbb muzsikusa volt. Elnökkarnagyként 1919-től negyedszázadon át vezette a Filharmóniai Társaság Zenekarát, kétszer – 1919-ben és 1934–43 között – állt a Zeneakadémia élén, 1931-től pedig a Magyar Rádió zenei osztályának igazgatói posztját is betöltötte. Pozícióiból eredően számos társadalmi kötelezettségnek tett eleget, többek között tagja volt a magyar Parlament Felsőházának. Mindenekelőtt azonban korának egyik legkiválóbb zongoraművészt és jeles zeneszerzőjét tiszteletjük benne. Életművének kutatása az 1990-es években kapott új lendületet, köszönhetően többek között jelen kötet szerzőjének, aki már a Zeneakadémia zenetudományi szakának hallgatójaként a Dohnányi-oeuvre elkötelezett kutatójává vált.

Kovács Ilona, a Magyar Táncművészeti Egyetem docense a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen szerzett PhD fokozatot. Doktori kutatásainak középpontjában is Dohnányi zenéje, elsősorban a kamaraművek álltak. Nemcsak az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött primer forrásokat, hanem a londoni British Library-ben hozzáférhető vázlatanyagot is több évig tanulmányozta a helyszínen, melyek új perspektívát nyitottak a Dohnányi-kéziratok vizsgálatában. Az alapkutatásokkal együtt csaknem negyedszázados munka fontos eredménye a Dohnányi

Ernő új perspektívában című kötet, amely az elmúlt tizenöt évben megjelent tanulmányokat gyűjti össze. Az egyes írások a modern zenetudomány eszközeinek segítségével négy témakörbe rendezve helyezik eddig ismeretlen megvilágításba a zeneszerző életművét. E tudományos igényű munka jelentős mértékben gazdagítja a magyarországi Dohnányi-kutatás eredményeit. A kötet szerzőjének reményei szerint a feltárt összefüggések a művek előadóinak attitűdjére, illetve az alapfoktól egészen a felsőfokig terjedő zeneoktatásra is hatással lehetnek.

A Gramofon Könyvek 2002 és 2019 között megjelent kiadványait megismerheti és megrendelheti a www.gramofon.hu oldalon.

Söndörgő – 8

szervi kiadás

„Én az eredeti délszláv zenei világban sem hallottam ilyen hihetetlen precíz és pergő és sodró muzsikát teljes szakmai virtuozitással” – hallható Szörényi Leventétől a Söndörgő együttes legújabb albumát beharangozó „nekem nyolc” videósorozat. Az együttes nyolcadik megjelent albumán nyolc számot hallhatunk, címe is csupán ennyi: 8. A videósorozaton nyolc különböző művészt kértek meg, hogy az album egy-egy számát meghallgatva nyilatkozzon arról. Az együttes tökéletes egységet teremt kétféle zenekari része, az alapvetően fúvós makedón, illetve a tambura-zenekar között. Pergő talpalávalók és meditatív darabok követik egymást, miközben a melódiák egészen a délszláv tájra repítenek. A zene mindeközben nem tekinthető teljesen népi muzsikának: az első két szám (Parsley bride, illetve a beszédes című Kind of Bela) Bartók-feldolgozás, mellyel az együttes a komolyzene felé nyitja zenei világát. A számok sorát két szerb népdalfeldolgozás zárja, így mondhatjuk, a 8 a könyező népek zenéjét is kutató Bartók Bélától halad a saját népdalfeldolgozás felé – a lehető legprofesszionálisabb, egységes hangszeres balkáni hangvételben.

VSZ/

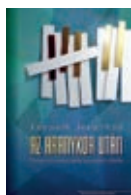
NES – Ahlam

ACT – Hangvető
9865-2

A Földközi-tenger partvidékén született, érzelmekben és hangszínekben gazdag világzenei produkciók (hosszú) sorába illeszkedik a NES bemutatkozó albuma, amelynek címe arabul azt jelenti: Álom. A trió az énekesnő, az algériai Nesrine Belmokh becenevét viseli, akinek referencia-listáján olyan nevek szerepelnek, mint Lorin Maazel, Daniel Barenboim, Plácido Domingo és a Cirque du Soleil társulata. A trióban a francia Matthieu Saglio csellózik – játékáról nekem a portugál Madredeus zenekar fantasztikus és hátborzongató vonós futamai jutnak eszembe. A kompozíciók mindegyikét átszövi a katalán ütőhangszeres, David Gadea finom, elegáns játéka, több tucatnyi instrumentuma. Az arab szövegeket NES édesanyja, egy civilben orvosként praktizáló algériai asszony írta, s fájdalmas-lírai karakterük megint csak Portugáliát (fado) vagy akár a Zöld-foki-szigeteket (morna) idézi. Az angol és francia nyelvű számok is inkább lírai/szентimentális hangvételűek. Szép, bensőséges kamarazene született, amely a mediterrán életérzésből nem a szenvedélyt, sokkal inkább az elfojtott érzelmek feszültségét helyezi a fókuszba.

ReA

**Kenneth Hamilton:
Az aranykor után
Romantikus zongorajáték
és modern előadás**

Rózsavölgyi és Társa

Hamburger Klára és a Rózsavölgyi és Társa Kiadó jóvoltából immár magyar nyelven is olvasható a skót zongoraművész-zenetudós-tanár, Kenneth Hamilton eredetileg 2008-ban, az Oxford University Pressnél megjelent kötete.

Az *aranykor után* a romantikus zongorajáték és a modern előadás viszonyát taglalja tudományos igényvel, de élvezetes módon. A szerző bőséges szakirodalomra és elsődleges forrásanyagra támaszkodva, lendületesen szánt végig a témáin: a szólószó zongora-koncert kialakulásán, a korabeli előadói gyakorlatokon, a múlt nagy művészeinek munkásságán. Azt a történetet meséli el, hogy a 19. századi zongoraestek, ezek a turbulens, olykor botrányos, minden ízükben élő események miként váltak napjainkra formális, merev rendezvényekké. A kötet bemutatja, hogy a kotta iránti hűség elve miként írta felül a zongoristák improvizációkban és átdolgozásokban gazdag előadói gyakorlatát, s miként változott meg ennek megfelelően a közönség szerepe. A zongoristák számára a könyv nemcsak a r e p e r t o á r r a l, hanem az előadói hagyománnyal kapcsolatban is számos meglepő kijelentést tartogat.

HZs

**Herpy Miklós – Gombos László:
Aggházy Károly
Egy Liszt-tanítvány élete és kora**

Rózsavölgyi és Társa

Aggházy Károly az előző századforduló egyik jeles művésze volt, azonban munkásságáról eddig keveset tudtunk. Halálának 100. évfordulóján jelent meg az a könyv, amelyet a művész unokája, Herpy Miklós írt és Gombos László adott közre. A rendkívül tehetséges Aggházy 15 éves volt, amikor nyomtatásban megjelent első zongoradarabja. Liszt Ferenc zeneakadémiai növendéke volt, több évig koncertezett Hubay Jenővel Európa-szerte, majd Berlinben tanított. Hazatérése után újra a Nemzeti Zenede elismert zongoratanáráként tartották számon. A szép kivitelezésű kötet megjelenését több éves gyűjtőmunka előzte meg; Herpy a levelezések, a családtagok feljegyzései, és a korabeli dokumentumok alapján tárja az olvasó elé Aggházy életét. Az életrajz a dualizmus korának színes világába is elvezet, benne Zeneakadémia megalapításáról, az intézmény kezdeti éveiről. A kivételesen gazdag képanyaggal színesített kötet függelékében többek között a művész családját és rokonságát mutatja be a szerző, műelemzést is olvashatunk Aggházy zeneszerzői stílusáról.

LI

**Hamburger Klára:
„Nem pusztán zenész” –
Tanulmányok Liszt Ferencről**

Rózsavölgyi és Társa

Az egyik legnevesebb, nemzetközileg is jegyzett magyar Liszt-kutató, Hamburger Klára tanulmánykötete jelent meg, „Nem pusztán zenész” címmel. Hamburger már az 1960-as évektől kezdve kutatja a liszti életművet, elemzi Liszt műveit, 1966-ban megjelent első kötete is Lisztet állította a középpontba. Az új kiadvány Hamburger kutatói életútjának írásából nyújt válogatást, öt nagy tematikus egységen (Áttekintés; A zenéről; Fogadtatás; Kortársak; Családtagok) keresztül. A hatodik, Epilógus fejezet egy Liszt haláláról szóló dokumentumot elemez. A nyitó tanulmány Liszt életét mutatja be rendkívül alaposan és példaértékűen tömören. A további írások között találunk Liszt családi és művészi kapcsolatait körüljáró írásokat, számos műelemzést, így a kevésbé ismert, Szabadi Frank Ignác által jegyzett Revive Szégedin!, a Liszt-féle átírat és Massenet művének összehasonlító elemzését. A tanulmányokba ágyazott levelek, levélrészletek alapján az olvasóban kirajzolódik Liszt személyisége is. A tanulmánygyűjteményt a szerző férje, Kertész Iván emlékének ajánlotta.

LI

**Simon Géza Gábor – Dr. Bajnai Klára
– Borsos Tibor: Kölcsönhatások
Film és jazz Magyarországon,
1928–1950**

Jazz Oktatási és Kutatási
Alapítvány (JOKA)

A Gramofon 2019 tavaszi számában (96. oldal) írtunk Simon Géza Gábor: Ha a budapesti jazzmozgalom naplót írt volna (1919–1950) című dokumentumkötetéről, amelynek szerves folytatását tartjuk most kezünkben. A Bajnai Klárával és Borsos Tiborral közösen létrehozott, ugyancsak a JOKA gondozásában megjelent könyv látszólag egy részterületet, a megszülető hangosfilm és a magyar jazz kapcsolatrendszerét vizsgálja. A társművészet (film) jelenléte azonban annyira széles perspektívát nyit, hogy 372 oldalon sem lehetett a témát teljességgel kimeríteni, vagyis a kutatás folytatható és folytatandó. A kötetre objektivitás, az írott, képes és hangzó dokumentumok maximális tisztelete jellemző, amely az először filmben felbukkant, de később hazai gramofonlemezen vagy rádióadásban továbbélő kompozíciókra is kiterjed. Érdekes (bár a témához csak részben kapcsolódik) Simon Géza Gábornak Az első jazzkirály és a magyarok című bevezető tanulmánya, amely Paul Whiteman amerikai zeneszerző-zenekarvezető magyarországi recepcióját dolgozza fel.

ReA

A ALLEGRO AUDIO

BUDAPESTEN AZ OPERA MELLETT

A Gramofon
szakmai partnere.

ZENE ÖNRE HANGOLVA.

FEDEZZE FEL AUDIOFIL
HANGMINŐSÉGBEN
LEGKEDVESEBB LEMEZEIT.
VÁLASSZA A FELEJTHETETLEN
ZENEI ÉLMÉNYT EXKLUZÍV
BEMUTATÓTERMÜNKBEN.

A ZENE IRÁNTI TISZTELETTEL
ÉS SZENVEDÉLLEL VÁRJUK ÖNT!

ANDRÁSSY ÚT 20.

1061 Budapest, Andrásy út 20.

16-os kapucsengő

Tel.: + 36 20 984 0124

bela.teleki@allegroaudio.hu

A GRAMOFON FOLYÓIRAT MEGVÁSÁROLHATÓ BEMUTATÓTERMÜNKBEN.

WWW.ALLEGROAUDIO.HU

Gramofon terjesztési pontok

Budapesti terjesztési pontok

- Allegro Audio – 1061 Budapest, Andrásy út 20.
- Fonó Budai Zeneház – 1116 Budapest, Sztregova utca 3.
- Írók Boltja – 1061 Budapest, Andrásy út 45.
- Mesterporta ZeneBolt – 1011 Budapest, Corvin tér 7.
- Müpa / Rózsavölgyi CD Bolt – 1095 Budapest, Komor Marcell utca 1.
- Rózsavölgyi és Társa Zeneműbolt – 1052 Budapest, Szervita tér 5.

Vidéki terjesztési pontok

- Alternatív Könyvesbolt – 4025 Debrecen, Hatvan utca 1.
- Antikvárium Kft. – 6720 Szeged, Kárász utca 16.
- Cédus Könyvkereskedés és Antikvárium – 9400 Sopron, Bunker köz 2.
- Csermák Hangszer – 6720 Szeged Horváth Mihály utca 7.
- Filharmónia Magyarország jegyiroda – 3525 Miskolc, Kossuth utca 3.
- Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Vasvári Pál utca 3.
- Kodály Központ jegyiroda – 7622 Pécs, Breuer Marcell sétány 4.
- Könyvesbolt és Antikvárium a Babóhoz – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György utca 8.
- Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy utca 6.
- Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány utca 22.
- Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György utca 14.
- Victor Audio hanglemez- és CD-szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty utca 6.

A Lapker Zrt. hálózatában

- 1033 Budapest, Flórián téri üzletközpont
- 1052 Budapest, Városház utca 3-5.
- 1134 Budapest, Váci út 19.
- 1089 Budapest, Orczy tér 1
- 1106 Budapest, Örs Vezér tere 25/a (Árkád)
- 1185 Budapest, Ferihegy 2 Airport
- 1123 Budapest, Alkotás utca 53.
- 1053 Budapest, Kálvin tér 1.
- 1052 Budapest, Deák téri aluljáró
- 1052 Budapest, Váci utca 10
- 1062 Budapest, Nyugati téri aluljáró
- 1073 Budapest, Erzsébet krt. – Rákóczi úti aluljáró
- 2100 Gödöllő, Dózsa Gy. út 8.
- 8000 Székesfehérvár, Palotai út 1.
- 3100 Salgótarján, Erzsébet tér 5.
- 6000 Kecskemét, Malom Center (Korona utca)
- 6100 Kiskunfélegyháza, Kossuth Lajos utca 2.
- 6722 Szeged, Dugonics tér 1.
- 6724 Szeged, Londoni krt. 3.
- 3980 Sátoraljaújhely, Rákóczi út 10.
- 3527 Miskolc, József Attila út 87.
- 3300 Eger, Széchenyi út 20.
- 7622 Pécs, Bajcsy Zsilinszky út 11. (Árkád)
- 9400 Sopron, Széchenyi tér
- 9001 Győr, Baross utca 30.
- 9900 Körmend, Kossuth Lajos utca 44.
- 8200 Veszprém, Kossuth utca 1.

Előfizetőinkhez a Gramofont a Magyar Posta Zrt. Hírlap Igazgatósága (H-1089 Budapest, Orczy tér 1.) juttatja el.

A Gramofon folyamatosan frissülő online felületei:

www.gramofon.hu
www.facebook.com/gramofonkiado

- Hanglemezkritikák és koncertbeszámolók
- A folyóirat tartalmától eltérő zenei írások
- Letölthető korábbi lapszámok
- Minden, amit a Gramofon folyóiratról, a Gramofon Könyvekről, a Gramofon-díjról és az ICMA díjkiosztóról tudni érdemes

VeszprémFest

2019.
JÚLIUS
10-13.

07.
11.

VERDI: RIGOLETTO

PAOLO GAVANELLI

RENÉ BARBERA

ZUZANA MARKOVÁ

Volkswagen

EUROPA KULTURÁLIS FŐVÁROSA

Jegyek: veszpremfest.hu

LASSELSBERGER - KNAUF
Építő megoldások

BALLUFF

NEW ORLEANS SWINGFESZTIVÁL

2019. augusztus 30. – szeptember 1.

Élmény! Minden tekintetben.

A hot jazz virtuózai

The Rollini Project

2019. augusztus 30.

Let's jive!

A Coquette Jazz Band és
Frank Roberscheuten

2019. augusztus 31.

The Queen of Swing

Gunhild Carling és a BJC Big Band

2019. szeptember 1.

Stratégiai
partnerünk:

Stratégiai
médiapartnerünk:

A Müpa támogatója
az Emberi Erőforrások Minisztériuma

Jegyek kaphatók a Müpa jegypénztáiraiban, valamint online
a www.mupa.hu oldalon. További információ: +36 1 555 3300, +36 1 555 3310